

Amun Giguang Sin Amun Aaposal A Dor Vaamaravazang Pana A Baar Angkari

A baar angkari Luk ka varaar. Ka uzaa varaxai wana a varumaraiang a baar zina ina naa ra varaar wana a Dorang Daxa zin Iesu Kaarisito. Lamaskana a baar angkari dia di raamin amun dorang pana Pita ma Pol ma azanon paamua rawarak sin aubina di inaxam paazaai wana Iesu Kaarisito. Aubina di inaxam paazaai di tabung iziar Judia ma Gaalili, lamur di waan farawuk Samaaria ma Siria ma Itiopia ma Grik ma Rom. A lelem aubina di inaxam paazaai xa rauxin amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa lamaskana.

Azaan laba azaxai naan a varumaraiang iwana a vaamuzazang sin a Laklagaai a Raabu lamaskana aubina di inaxam paazaai la raan a Pentikos.

Luk ka saxat sin Pol wana azanon sangazang sina. Taamin 16:10-17, 20:5-21, 27:1-28:16. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 63.

A baar Amun Giguang ka malasing kari:

- (1) 1:1-8:40 Aubina varaviraai di fazei wana a Dorang Daxa Jerusalem ma Gaalili ma Samaaria
- (2) 9:1-31 Pol xa inaxam paazaai wana Iesu
- (3) 9:32-12:25 A Dorang Daxa xa waan Fonisia ma Saaipras ma Entiok

- (4) 13:1-15:35 A Dorang Daxa xa waan Frigia ma Galesia
 (5) 15:36-21:16 A Dorang Daxa xa waan la pira zin amun Grik
 (6) 21:17-28:31 A Dorang Daxa xa waan la pira zin amun Rom

A Dor Vaamaravazang

¹ A dorang kari xa waan sunum, Tiofilas. Lamaskana a baar zurugu iwaamua ga ra farar vaamaravas sunum pana amun saan faakdul Iesu xa ra giu ma naa ra varaviraai wana. Naa varumarain la raan angkanaan naan ka varamaraat amun faamuzazang sina, ² xa ruaas la raan Nakmai xa zaxot luk naan kunikula la lia. Naan kawit nanga na uzaa ikula la lia, ma wana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu, xa vazei amun aaposal zina wana aze ramun saan naadina giu. Naandi ubina naan ka ra kalin luk naandi. ³ Naan ka ra vazaak adi maazikang ma xa maat, ma lamuraana, lamaskana amun taan ka zangaafu vaaralavaat, ka ra balas sin amun aaposal zina ma xa vatangin amun saan ka varas lamarana naandi xuna viaatang adu naan faaratunaan ka roro uli vaanong siaana maatang, ma xa dador zin naandi wana a bikabar zin Nakmai.

Iesu Xa Xalxal Xana Kling Fawat A Laklagai A Raabu

⁴ Aza raan ka izi vavangan faraxai wana naandi ma xa dador dikdik malasing kari, "Tuaa naaguna ramaraat fataling a bina laba Jerusalem. Naaguna zimbong a talazang Maagu xa ra xalxal wana,

malasing naagu ra langarin ga dador vaanong sinim pana. ⁵ Jon ka ra baaptaais aubina wana daanim, singsaxai xana wen faabungbaraaf ma Nakmai xana baaptaais nim pana a Laklagaai a Raabu.”

Nakmai Xa Zaxot Iesu Xunikula Laaxur La Lia

⁶ Aza raan amun aaposal di ra iziar varaxai wana Iesu ma di iaari zina malasing kari, “Piran, malasing faa, guna vabalos maam amun Israael maadina balas a bikabar zimaam nanga lamun taan angkari?”*

⁷ Iesu xa xis naandi malasing kari, “Maagu nanga xa kalin fanong a raan ina aze razaan kana balas pana, ma xawit nat faraxas naaguna rex-aazin. ⁸ Singsaxai nim naaguna zuruk a dikdikang araan a Laklagaai a Raabu xana iziar wana nim, ma naaguna pitfiat nia zin naandi aubina in Jerusalem, ma ilamun bina vaakdul la uru pira Judia ma Samaaria, ma ila amun non faakdul zaait la pira angkari.”

⁹ Lamuraana dorang kanaan sina, Nakmai xa zaxot luk naan lamarana naandi xunikula la lia ma a bara xa waakol naan ma xawit kaarik di raamin luk naan.

¹⁰ Araan Iesu xa uzaa nanga, naandi di rataamaai dikdik puzaa nanga laaxur nana mof, ma fazaaus mase uru rapti di valaak iaa amun ma-maauzang kufkuf di wat irur iaa lapaara naandi.

¹¹ Ma di piaat iaa malasing kari, “Naam ubina in

1:5 Mt 3:11, Mk 1:8, Lk 3:16, Jn 1:33 * **1:6** La notaan angkari naandi di iziar lawaana lus sin amun Rom. **1:8** Mt 28:19, Mk 16:15, Lk 24:47-48 **1:9** Mk 16:19, Lk 24:50-51

Gaalili, xunaze naagu irur rataamaai uzaa laaxur nana mof? Iesu angbani ina Nakmai xa zaxot luk naan siaana nim kunikula la lia, naan kana uli zaait pana a lan angbani malasing be naagu raamin naan ka uzaa laaxur la lia.”

Maatiaas Ka Zuruk A Kiaana Judaas

¹² Mur amun aaposal di luaa a nan paatawut angkanaan ma di uli waan Jerusalem. Aizina a wut angkanaan di vakilaanang a Waatawut Olif, ka iziar lapaara Jerusalem. ¹³ Di albis la bina laba angkanaan ma di laak puzaa laaxur la vaal naandi di iziar wana. Naandi di iziar la notaan angkanaan aizina naandi xari: Pita ma Jon ma Jems ma Endru ma Filip ma Tomaas ma Baatalomeu ma Metiu ma Jems naata Aalfias ma Judaas naata Jems ma Saaimon, sin a lemlem Zelot.* ¹⁴ Naandi dit fatu bulaa varaxai wana maainungang malasing a lemlem azaxai, varaxai wana a furavin ma Maaria naanaa zin Iesu ma amun daasna.

¹⁵ Aza raan aubina di inaxam paazaai di balas fatu. Naandi di zangaafu varazuai ma a zangaafu vaaru. Ma Pita xa ramaraat lawalaua naandi ¹⁶ ma xa vasei naandi naako, “Amun taatum lamaskana Kaarisito, a dorang lamaskana a Baar Xoxok ka balas faaratunaan, malasing be a Laklagaai a Raabu xa pitffaat lamaskana a dorang sin Dewit, pana Judaas naan a rapti xa waamuain aubina ina di ra zaraak fating Iesu. ¹⁷ Judaas naan azaxai zin dia ma xat faamuzas faraxai wana dia.”

1:13 Mt 10:2-4, Mk 3:16-19, Lk 6:14-16 * **1:13** Zelot a lemlem ubina ina xawit di saxot dina iziar lawaana lus ila bikabar in Rom.

¹⁸ (Judaas ka zuruk a wulwulang iwana a mat-malabuk taksaat sina, ma xa wul luk a non pira mumut pana. Naan ka zu inaan ma a xuna xa ramatar ma a xuliwung sina xa tukbilak puat lamanar. ¹⁹ Ma aubina vaakdul di ra iziar inaan Jerusalem, di langarin azaan angkanaan ma di vakilaan a non pira angkanaan pana a linga bina zin naandi vaatak adu Akeldaamaa. Aknaaza waaling angkari adu, “A Non Pira iwana Dari.”)

²⁰ Ma Pita xa piaat saait naako, “Lamaskana a Baar Saam, di varaar malasing kari,

‘A vaal zina xana izi walaau,
ma xana wen tauxin taxazak kana raagul
lamaskana.’ *(Saam 69:25)*

Ma laza non ka piaat naako,

‘Axazak tawarak kana vazaak luk a vaamuzazang
sina.’ *(Saam 109:8)*

²¹ Malasing ma naari dia xa dina kalin taxazak sin ubina ina di ra iziar bulaai varaxai wana dia, lamun taan a Piran Iesu xa zazangas farawuk faraxai wana dia, ²² la notaan nanga Jon ka baaptaais Iesu ma xa ruaas la raan Nakmai xa zaxot fauzaa naan kunikula la lia. Ma naan kana vazaak luk a vaamuzazang sin Judaas. Axazak angkanaan kana vaamuzas faraxai wana dia ma xana pitfiaat a dorang iwana ramaraat puliang sin Iesu.”

²³ Malasing ma naandi di kalin uru rapti, Iosep, dit fakilaan naan Baarsabaas, (ma aza izina Jaas-

tas) ma Maatiaas. ²⁴ Naanaan di maainung ka ma di piaat malasing kari, “Piran gu rexaazin a inaxamang sin aubina vaakdul. Gu vatangin lis simaam nis sin nandiaa uru rapti angkari gu ra kalin, ²⁵ kuna xana vazaak luk a vaamuzazang sin a aposal ina Judaas ka vataling kuna waanang la non Nakmai xa nimnimanin aaxana.” ²⁶ Ma di raktaaxin amun faat ma a vaat sin Maatiaas ka tabung su wana pira, malasing ma naan ka albis faraxai wana naandi di zangaafllu ma azaxai.

2

A Balazang Sin A Laklagaai A Raabu Wana Aubina Di Inaxam Paazaai

¹ A raan laba iwana lotu di vakilaan a Pentikos ka balas.* Aubina vaakdul di inaxam paazaai di ra iziar varaxai lamaskana aza vaal. ² Ma fazaaus mase di langarin a linga zaan ka balas malasing adi maaliu laba xa wat ikula la lia, ma xa sfaar vakdul mase a vaal angkanaan naandi di iziar lamaskana. ³ Ma di raamin azaan ka malasing amun karamana axaiaf ka balas la non angkanaan naandi iziar wana ma xai fida varawuk ma xa iziar wana naandi zaksaxai. ⁴ A Laklagaai a Raabu xa sfaar naandi vaakdul ma dit faraxas dina wuk amun linga bina rawarak. Di wuk aze ra linga bina a Laklagaai a Raabu xa lis sin naandi.

⁵ La raan angkanaan amun Judaa ina di los fatalamin Nakmai lamaskana lotu zin naandi, di wat fatu Jerusalem. Naandi ila amun non

2:1 Liv 23:15-21, Lus 16:9-11 * **2:1** A raan angkari xat balas la raan ka zangaafllu vaa watmit lamuraana a raan laba di vakilaan Zangas Fasaalang.

faakdul ila pira angkari. ⁶ Araan di langarin a linga zaan angkanaan, axulutung ka balas fatu ma di banglala wanaze naandi zaksaxai di langarin amun aaposal di fazei wana a dorang sin Nakmai wana a linga bina vaatak sin naandi zaksaxai. ⁷ Di banga mase ma di iaari malasing kari, “Malasing faa, aubina angkari di dador, naandi in Gaalili? ⁸ Ka malasing faa dia di langarin naandi di wuk amun linga bina zin dia vaatak? ⁹ Dia xari ilamun pira in Paatia ma Midia ma Ilaam ma Mesapotaamia ma Judia ma Kaapadosia ma Pontas ma Esia ¹⁰ ma Frigia ma Paamfilia ma Ijip ma azanon saait ilamun non Libia lapaara Saairini ma azanon sin dia zaait kari in Rom. ¹¹ Ma azanon sin dia amun Judaa, ma azanon sin dia naandi ila amun non tawarak, di zuruk ainaxam paazaaiang sin amun Judaa. Ma azanon sin dia zaait naandi ila pira Krit ma Erebia. Singsaxai dia vaakdul di langarin naandi, di wuk amun linga bina vaatak sin dia, ma di dadorin amun faaxoxovang sin Nakmai naa ra giu.” ¹² Ma di banglala ma di baabaa. Ma di iaari varawuk sin naandi zaksaxai malasing kari, “Aze ra vuvuna azaan angkari?”

¹³ Singsaxai azanon di vis amun aaposal, ma di piaat malasing kari, “Aubina angkari di imin famarazaat a daanim dikdik.”

Pita Xa Fazei Zin Axulutung

¹⁴ Ma Pita varaxai wana a zangaafu ma azaxai amun aaposal di irur lawalau aubina vaakdul ma naan ka dador laba zin axulutung malasing kari, “Nim amun paliaanugu amun Judaa ma nim ina

naagu iziar inaan Jerusalem, naaguna langarin fatalamin a dorang surugu. Nia gana akpaat a vuvuna azaan angkari zinim. ¹⁵ Aubina angkari xawit di imin famarazaat a daanim dikdik malasing nim naagu naxaam, naambari be a marana iaas ka wizik faat paanaraan. ¹⁶ Singsaxai malasing baina Nakmai xa ra pitfiaat lamaskana dorang sin Joel a profet naako,

¹⁷ ‘Nakmai xa piaat malasing kari,
“La vaanongang iwana amun taan,*
gana kling fakabaal a Laklagaai a Raabu zurugu
wana aubina vaakdul.

Amun naata nim ma amun nativa nim dina
viaat amun dorang profet.

Amun kulaau zinim dina miriftaain amun saan,
ma amun faanga piran sinim dina mirifdaai
amun saan.

¹⁸ Faaratunaan mase, lamun taan angkanaan
gana kling fakabaal a Laklagaai a Raabu
zurugu zaait nanga

wana amun iaana kilaaiang surugu, ubina
ma furavin,

ma naandi dina pitfiaat amun dorang profet.

¹⁹ Gana vabalos amun faaxoxovang laaxur la bara
ma gana giu amun faakilanang iriat paanabu-
rut la pira angkari.

Amun saan malasing kari, a dari ma axaiaf ma adi
buan kana balas,

²⁰ ma a iaas kana suk ma a flan kana memek
malasing a dari,

* **2:17** Aknaaza dorang kari adu, “Amun taan ka varumara la raan Iesu xa balas la pira angkari ma xa ruaas Iesu xana uli wat la pira angkari.”

ma lamuraana xa, adi raan laba varaxai wana
a marmari daxaiang sin a Piran kana balas.

²¹ Ma naandi vaakdul di viring aizina a Piran,
naan kana zaxot faulin naandi.””” (Jl 2:28-32)

²² Ma Pita xa piaat saait naako, “Amun paliaanugu amun Israael, naaguna langarin a dorang kari: Iesu in Naazaret ka ra giu amun faamuzazang ka banglala ma amun faaxoxovang ma amun faakilanang. Pana amun saan angkanaan Nakmai xa vatangin sinim adu Iesu naan nis. Nakmai xa vabalos amun saan angkanaan lawalaua nim, malasing naagu rexaazin fanong. ²³ Di ra lis a rapti angkanaan la mita nim ina Nakmai nanga xa ra nimnimanin naan ma xa rexaazin fanong azaan kana balas, kat faraxas pana ainaxamang faatak sina. Ma nim faraxai wana faawalang sin aubina raksaat, naagu ra tukfating naan laaxur wana robuxul ma naagu zop famaata naan. ²⁴ Singsaxai Nakmai xa varamaraat faulin naan siaana a maatang ma xa vamaraxaas naan siaana a maazikang iwana maatang, panaze xawit nat faraxas a maatang kana roting falagot naan. ²⁵ Avuna Dewit ka ra dador wana naan malasing kari,

‘Ga raamin a Piran kat paamuin bulin nia,
wanaze naan ka irur la mit sazaxa zurugu ma
xat katkatong nia,
xuna xawit ta zaan kana vamaraut nia.

- 26 Malasing ma nia ga nanam ma ga dador nanam saait.
 Ma nia wana a winugu angkari gana aizit simbang faraxai wana inaxam paazaaiang,
- 27 panaze nua guna wen luaa psin nia lamaskana a bina zin amun maat.
 Ma guna wen luaa psin a Rapti Xoxok sunum a wina xana murut pizaai.
- 28 Gu vatangin fanong amun lan iwana roroiang surugu.
 Gana irur la maraam ma guna sfaar nia wana nanamang.” *(Saam 16:8-11)*

29 Ma Pita xa piaat saait naako, “Amun daazugu ma amun fafnugu, gana vasei vatok nim adu a xulmua zin dia, a Xalxal Dewit, ka maat faanong ma di xavin naan, ma a baaul a maat sina xa iziar nanga taning. 30 Singsaxai naan a profet sin Nakmai ma xa rexaazin fanong adu Nakmai xa xalxal wana a waatna xuna xana zuruk tax-azak sin amun natnaat sin Dewit ma xana vaziaar naan pana akin izi xalxalang sina. 31 Dewit ka raamin paamuin fanong aze razaan Nakmai xana giu mur, malasing ma naan ka dador lalos a ramaraat puliang sin a Mesaaia.* Naan ka ra piaat adu Nakmai xana wen luaa psin naan la bina zin amun maat ma a wina xana wen murut pizaai. 32 Nakmai xa ra varamaraat faulin Iesu angkanaan siaana maatang, ma dia xari di

2:30 Saam 132:11, 2Sml 7:12-13 * 2:31 Aknaas a dorang kari adu, a rapti Nakmai xa ra kalin naan. Lamaskana Baar Xoxok amun Judaa di ra piaat Nakmai xana kling fawat naan kuna zaxot faulinang aubina zina.

ra raamin naan ka roro uli. ³³ Nakmai xa zaxot naan kunikula la lia ma xa vaziaar naan la mit sazaxa zina ma Nakmai Damana nanga xa lis a Laklagaai a Raabu ina naa xalxalin malasing ma naan ka kling fakabaal a vaamuzazang ka banglala angkari zimaam malasing be taning naagu raamin ma naagu langarin. ³⁴ Avuna Dewit kawit na uzaa la lia, singsaxai xa piaat malasing kari naako,

‘A Piran Nakmai xa piaat sin a Piran surugu naako,
“Guna iziar iriat la mit sazaxa zurugu,

³⁵ xa ruaas gana rasin amun purua zunum
dina balas akin faiavuzang uru xaakum.’”
(*Saam 110:1*)

³⁶ Ma Pita xa piaat kaarik naako, “Malasing ma nim aubina vaakdul in Israael, naaguna rexaas daxa adu Iesu angkanaan ina naagu ra tukfating naan laaxur wana robuxul, Nakmai xa vaziaar naan a Piran ma a Mesaaia.”

³⁷ Aubina di langarin azaan angkanaan, ma xa suk a maskana naandi ma di piaat sin Pita varaxai wana amun aaposal malasing kari, “Amun daaza maam, aze razaan maadina giu?”

³⁸ Pita xa vazei naandi naako, “Nim saksaxai naaguna inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim, ma maadina baaptaais nim pana aizina Iesu Kaarisito xuna Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sinim ma naaguna zuruk a talazang pana a Laklagaai a Raabu. ³⁹ A xalxalang kanaan sin Nakmai aaxan nim ma a funalik sinim ma aaxan naandi vaakdul

zaait ina di iziar lawalaaau ma aaxan naandi vaakdul ina a Piran Nakmai zin dia xana viring fawat sina.”

⁴⁰ Pita xa wurus naandi wana a dorang ka varas ma xa vadikdik naandi naako, “Naaguna luaa Nakmai xana zaxot faulin nim siaana a watkul angkari taning, naandi aubina raksaat.”

⁴¹ Azanon sin naandi di inaxam paazaai wana a dorang ma amun aaposal di baaptaais naandi. A taausan urul aubina di vakot falbis naandi wana vaakatang sin aubina di inaxam paazaai la raan angkanaan.

A Roroiang Lawalau Aubina Di Inaxam Paazaai

⁴² Amun aaposal dit firaai naandi wana dorang sin Nakmai, ma aubina di inaxam paazaai di dikdik pana langarinang a dorang kanaan. Di izi watu varaxai wana naandi zaksaxai ma di vavangan faraxai ma dit maainung faraxai.

⁴³ Amun aaposal di gigiu amun faaxoxovang ma amun faakilanang ka varas, ma naandi vaakdul di raamin ma di banglala. ⁴⁴ Ma aubina di inaxam paazaai dit balas fatu bulaai ma dit fatawaraxin amun saan lawalaua naandi zaksaxai. ⁴⁵ Dit faangurin amun saan sin naandi ma amun kaakaai iwana dit fatawaraxin lawalaua naandi ina di izi gogof. ⁴⁶ Lamun taan faakdul dit balas fatu bulaai malasing a lemlem azaxai lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok. Ma di vavangan faraxai lamun faal zin naandi varaxai wana a nanamang ma a maskana naandi xa vaaratunaan. ⁴⁷ Di wisfarur Nakmai ma aubina vaakdul in Jerusalem di nanam pana aubina di inaxam paazaai. Lamun

taan faakdul a Piran kat fakot falaup falbis saait aubina di inaxam paazaai wana aizina Iesu ma naan ka zaxot faulin naandi.

3

Pita Ma Jon Di Vira Iaa Aza Rapti Uru Xaakna Di Maat Iaa

¹ Aza raan languzaraaf pana marana iaas urul, Pita ma Jon di waan iaa la rabaraau ila vaal xoxok kuna dina maainung iaa, malasing amun Judaa di gigiu bulin. ² Ka rauxin aza marana lan, di vakilaan a Mara Marmari Daxa, ma aza rapti xa iziar inaan, uru xaakna di maat iaa. Naanaa zina xa luk naan nanga malasing kanaan. Ma lamun taan faakdul aubina dit fazaak luk naan ku lamarana lan angkanaan kuna xanat nungnung kaakaai zin aubina di zazangas ku lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok. ³ Naan ka raamin Pita ma Jon di albis iaa la rabaraau ila vaal xoxok, ma xa nungnung nandiaa xuna dina ralaas iaa naan pana kaakaai.

⁴ Di damin falagot iaa naan ma Pita xa piaat sina naako, "Taamin nimaa." ⁵ A rapti xa raamin nandiaa ma xa naxaam adu xana zuruk tazaar sin nandiaa.

⁶ Singsaxai Pita xa vasei naan naako, "Kawit ga rauxin ta kaakaai siliwa o goul, singsaxai gana ralaas nua wana azaan nia ga rauxin. Lamaskana aizina Iesu Kaarisito in Naazaret, tamaraat ma gu zangas." ⁷ Ma Pita xa taaxur la mit sazaxa zina ma xa vawaal varamaraat naan ku laaxur. Fazaaus mase uru xaakna di balas dikdik iaa. ⁸ Naan ka fida uzaa ma xa rur ma xa zangas, ma xa albis faraxai wana nandiaa xu lamaskana a

rabaraau ila vaal xoxok. Ka zazangas ma xai fida malavit ma xai wisfaru Nakmai. ⁹ Aubina vaakdul di raamin a rapti xa zazangas ma xai wisfarur Nakmai, ¹⁰ ma di raamin fakilaan adu naan a rapti ina xat nungnung saan ma xa iziar la Mara Marmari Daxa la rabaraau ila vaal xoxok, ma di balaxof ma di banglala wana azaan angkanaan ka balas sina.

Pita Xa Fazei Zin Aubina La Rabaraau Ila Vaal Xoxok

¹¹ Araan a rapti angkanaan ka roting fating nanga Pita ma Jon, aubina vaakdul di banglala ma di valaau wat sin nandiaal la non faraandaa lamaskana rabaraau ila vaal xoxok di vakilaan adu, “A Faraandaa Zin Solomon.”

¹² Pita xa raamin aubina angkanaan ma xa vazei naandi naako, “Naam aubina in Israael, xunaze naagu raknar wana azaan angkanaan? Ma xunaze naagu rudamin falagot maam? Malasing faa, naagu naxaam adu maadi vira iaa a rapti angkari wana a dikdikang sin nimaa nanga o wana a matmalabuk sinimaa iwana valos fatalaminang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai xuna naan kanat faraxas kana zangas?”

¹³ A Nakmai zin Aabaraam ma Aaisaak ma Jekop, faaratunaan mase, Nakmai zin amun kulumua zin dia, naan ka ra valaup Iesu, a iaana kilaaiang sina. Singsaxai nim naagu lis naan la mit amun purua, ma naagu wispuxin naan lamarana Paailat, naapalaau Paailat ka piaat adu xana vamiluaar naan. ¹⁴ Nim naagu wispuxin A Rapti Ninis ma Xa Tak, ma naagu iaari zin Paailat

3:13 Zax 3:15
19:12-15

3:14 Mt 27:15-23, Mk 15:6-14, Lk 23:13-23, Jn

kuna vamiluaarang lis sinim a rapti xa zopsop famaata palau aubina. ¹⁵ Nim naagu zop famaata axazak ina xa vuvuna roroiang, singsaxai Nakmai xa varamaraat faulin naan pana maatang. Maam maadi pitfiaat azaan angkanaan panaze maadi ra raamin.

¹⁶ Naagu raamin a rapti angkari ma naagu rexaazin naan. Pana ainaxam paazaaiang be wana aizina Iesu, ma xa zuruk a dikdikang faaxur lamaskana uru xaakna. Ainaxam paazaaiang lamaskana aizina Iesu xari, xa vira a rapti angkari iriat lamarana nim faakdul. Nim faakdul naagu raamin adu uru xaakna di balas daxa iaa.

¹⁷ Ma naari, amun daazugu ma amun fafnugu, ga rexaazin aze razaan nim faraxai wana amun paamua zinim naagu ra giu wana Iesu wanaze xawit naagu mazaam adu Iesu naan nis. ¹⁸ A zaan angkanaan ka waambazof a dorang sin Nakmai la nguza amun profet faakdul adu a Mesaaiia zina xana vazaak a maazikang laba. ¹⁹ Malasing ma naaguna inaxam taawuk siaana amun matmal-abuk taksaat sinim kuna Nakmai xana naxaam pizin, ²⁰ ma xana lis a iaavuzang sinim siaana amun maravanang ma naan kana kling fawat Iesu, naan a Mesaaiia ina naa ra kalin fanong aaxan nim. ²¹ Naan kana iziar laaxur la lia xa ruaas a raan Nakmai xana giu vavaxur amun saan faakdul, malasing be naan ka ra xalxal wana lamaskana a dorang sin amun profet ninis sina imumua.

²² Aiang, Moses ka ra piaata naako, 'A Piran Nakmai zinim kana kling fawat a profet, ma naan azaxai zinim faatak amun Judaa, malasing be

xa ra kling fawat nia. Naaguna langarin amun dorang faakdul naana vasei nim pana. ²³ Tamon taxazak ka baai xana langarin a dorang sina, Nakmai xana vaanong pizin naan siaana aubina zina vaatak.” *(Lus 18:15,18-19)*

²⁴ Ma Pita xa piaat saait naako, “Amun profet, di varumarain pana Saamuel ma azanon di balas lamuraana, naandi vaakdul di pitfiat amun saan ina xat balas lamun taan angkari. ²⁵ Amun dorang sin amun profet ka wat la mita nim ma naagu iziar lamaskana a rudaxaiang ina Nakmai xa ra xalxal wana zin amun kulmua zinim, malasing be xa ra vasei Aabaraam naako, ‘Wana a natnaat sunum gana lis a daxaiang sin amun lemlem aubina vaakdul ila pira angkari.’ *(Var 22:18)*

²⁶ Malasing ma Nakmai xa ra varamaraat a iaana kilaaiang sina ma xa tabung kling fawat naan sinim kuna xana lis a daxaiang sinim malasing kari, naan kana valos puk nim saksaxai ziaana amun matmalabuk taksaat sinim.”

4

Pita Ma Jon Di Irur Iaa Wana A Dorang

¹ Araan Pita ma Jon di dador iaa nanga zin aubina, amun pris faraxai wana a waamua zin amun tuxaaul ila vaal xoxok ma a lemlem Saadusi* di wat sin nandiaa. ² Amun Saadusi di mangat pana nandiaa uru aaposal wanaze di fazei iaa zin aubina adu Iesu xa ramaraat puli vaanong

* **4:1** A lemlem angkari xawit di inaxam paazaai adu aubina dina ramaraat puli ziaana maatang.

siaana maatang, malasing ma xa vatangin adu aubina di maat faanong dina ramaraat puli zaait.

³ Malasing ma di zaraak nandiaa, ma di rasin nandiaa la vaal a vaamaazikang ka ruaas la raan lamuraana, wanaze a iaas ka si vaanong.

⁴ Sing saxai amala zin naandi di langarin a dorang kanaan ma di inaxam paazaai, ma a vaakatang sin ubina di inaxam paazaai xa balas a taausan ka watmit.

⁵ Lamuraana a raan angkanaan amun paamua zin amun Judaa ma a vaanga piran ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di watu inaan Jerusalem. ⁶ Di watu varaxai wana Aanaas, naan a waamua zin amun pris faakdul, ma Kaaiapaas ma Jon ma Aaleksenda ma naandi zaait azanon taaua Aanaas. ⁷ Di varur Pita ma Jon lamarana naandi ma di iaari zin nandiaa malasing kari, “Gu zuruk iaa a dikdikang faa o lamaskana aizina nis naagu giu iaa azaan angkanaan?”

⁸ A Laklagaai a Raabu xa sfaar Pita ma xa pi-aat sin naandi naako, “Amun paamua zin amun Judaa, ma nim a vaanga piran! ⁹ Naagu iaari zinimaa taning pana amun saan daxa maadi ra giu iaa laraf pana a rapti angkari, uru xaakna di maat iaa, ma naan ka daxa malasing faa. ¹⁰ Nim ma aubina vaakdul zaait in Israael, naaguna rexaazin adu a rapti angkari xa irur waamua lamarana nim, uru xaakna di balas daxa iaa wana a dikdikang iwana aizina Iesu Kaarisito in Naazaret, ina nim naagu ra tukfating naan pana robuxul. Sing saxai Nakmai xa varamaraat faulin naan siaana maatang. ¹¹ Iesu naan a rapti a Baar Xoxok ka dador wana naan malasing kari,

‘A vaat ina nim amun kaamdaa naagu bain pizin,
 naan ka balas a varumaraiang a vaat iwana
 vaal.’ *(Saam 118:22)*

¹² Lamaskana aizina zingbe, Nakmai xana zaxot faulin dia, wanaze xawit mase taxazak ila pira angkari, Nakmai xa lis aizina zina xuna zaxot faulinang dia wana.”

¹³ Amun paamua di banglala wana Pita ma Jon di dador dikdik iaa ma xawit di maraaut iaa. Ma di raamin fakilaan saait adu nandiaa xawit di iziar iaa wana ta varaviraaiang ma nandiaa uru rapti walaau be ma di zazangas bulaai iaa varaxai wana Iesu. ¹⁴ Singsaxai di raamin a rapti angkanaan di ra vira iaa naan, ka irur varaxai wana nandiaa ma xawit di rauxin a dorang kuna dina xis nandiaa. ¹⁵ Malasing ma di kling pizin fatukbilok nandiaa, fataling a non angkanaan iwana aikilizang, ma naandi zingbe di xulus azaan angkanaan lawalaua naandi.

¹⁶ Di iaari malasing kari, “Dina giu aze razaan pana uru rapti angkari? Aubina vaakdul di rataagul iriat Jerusalem di rexaazin fanong a vaakilanang ka banglala uru rapti angkari di ra giu iaa, ma dia xawit nat faraxas dina wispuuk pana. ¹⁷ Singsaxai dia dina ruxol a dorang kanaan kuna xana wen paan farawuk lawalau aubina, dina vazei nandiaa adu tuua xaarik dina fazei iaa wana aiza angkanaan sin taxazak.” ¹⁸ Ma di viring falbis kaarik nandiaa xu lamaskana vaal ma di dador dikdik sin nandiaa, adu dina wen fazei iaa o dina wen faraviraai iaa xaarik pana aizina Iesu.

¹⁹ Singsaxai Pita ma Jon di xis iaa naandi malas-

ing kari, “Aze xa tak lamarana Nakmai, maadina langar iaa zinim o maadina langar iaa zin Nakmai? Nim nanga naaguna klis. ²⁰ Avuna xawit nat faraxas maadina vaanong iaa wana fazeiang pana amun saan maadi ra raamin iaa ma maadi ra langarin iaa.”

²¹ Amun paamua di lis a dorang dikdik nanga zin nandiaa ma di vamiluaar nandiaa. Singsaxai xawit nat faraxas dina tangin ta lan kuna vamazikang nandiaa, wanaze aubina vaakdul di wisfarur Nakmai avuna di raamin a zaan angkanaan ka ra balas. ²² A rapti angkanaan nandiaa di ra vira iaa naan pana a vaakilanang ka banglala, a maariaas sina xa laaup pana zangaafu vaaralavaat.

A Maainungang Sin Aubina Di Inaxam Paazaai

²³ Lamuraana di vamiluaar Pita ma Jon, nandiaa di uli waan iaa zin amun paliaana nandiaa, ma di vasei iaa naandi wana a dorang faakdul amun pris laba varaxai wana a vaanga piran di ra piaat sin nandiaa. ²⁴ Araan di langarin, di balas pana ainaxamang azaxai ma di maainung sin Nakmai, di piaat malasing kari, “Piran, gu rauxin a burburaiiang faakdul. Gu vaziaar a lia ma a pira ma a raas ma amun saan faakdul lamaskana naandi. ²⁵ Lamaskana a Laklagaai a Raabu gu ra fazei wana a dorang kari la nguza Dewit, a xulmua zimaam ma a iaana kilaaiiang sunum. Naan ka piaat naako,

‘Kunaze amun lemlem aubina di mangat?’

Ma xunaze aubina di pis a dorang ma di
nimniman kuna varopang faraxai wana
Nakmai?

Singsaxai ainaxamang sin naandi xana zaan
palaau.

²⁶ Amun kalxaal ila pira angkari di nimnimanin
naandi
ma amun paamua zaait di balas fatu
xuna varopang faraxai wana a Piran
ma A Rapti Naa Kalin.’ *(Saam 2:1-2)*

²⁷ Ma faaratunaan mase, Erot ma Pontias Paailat
di balas fatu iaa la bina laba angkari varaxai
wana amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa
xuna puruaiang pana Iesu, naan a iaana kilaiiang
ninis sunum, ina gu ra kalin. ²⁸ Di giu amun
saan angkanaan, singsaxai naadi giu lalozang a
dikdikang ma ainaxamang sunum be. Nua gu ra
nimnimanin tasin fanong adu xana balas malas-
ing kanaan. ²⁹ Ma Nakmai, gu ra langarin fanong
a dorang dikdik naadi piaat kuna vamarautang
maam ma guna naxaam. Naari maadi saxot
adu guna vadikdik maam amun iaana kilaiiang
sunum kuna maadina fazei wana dorang sunum
ma maadina wen maraaut. ³⁰ Maadi saxot adu
guna rasin a mirum pana aubina di gias ma guna
vira naandi ma guna giu amun faakilanang ma
amun faaxoxovang lamaskana aizina a iaana ki-
laiiang ninis sunum, Iesu.”

³¹ Lamuraana a maainungang sin naandi, a non
angkanaan naadi vatu wana xa valvaaliang. A
Laklagaai a Raabu xa sfaar naandi ma di ramaraat

ma di fazei dikdik pana a dorang sin Nakmai ma xawit di maraaut.

Aubina Di Inaxam Paazaai Di Vatawaraxin Amun Saan Lawalaua Naandi

³² Aubina vaakdul di inaxam paazaai, di maska zaxai ma ainaxamang sin naandi xa zaxai. Kawit taxazak sin naandi xa naxaam adu amun saan sina, zina vaatak. Kawit. Di vatawaraxin amun saan faakdul naadi rauxin lawalaua naandi zak-saxai. ³³ Wana a dikdikang laba amun aaposal di fazei wana a dorang iwana a ramaraat puliang sin a Piran Iesu. Ma a daxaiang laba zin Nakmai xa iziar wana naandi vaakdul. ³⁴ Avuna xawit taxazak lawalaua naandi xa ra izi gogof. Azanon di rauxin amun non pira ma azanon di rauxin amun faal, di vaangurin naandi ma di zuruk a kaakaai wana, ³⁵ ma di lis sin amun aaposal, ma a kaakaai angkanaan naadi vatawaraxin lawalaua naandi di izi gogof.

³⁶ Ma aza rapti, aizina xanaan Iosep, naan sin a watbung sin Livaai, naan in Saaipras, amun aaposal dit fakilaan saait naan pana Baanabaas. Avuvuna aiza angkanaan Baanabaas adu, “a rapti xat fadikdik azanon tawarak.” ³⁷ Naan ka vaangurin a vang pira zina ma xa zuruk a kaakaai, ma naa lis sin amun aaposal.

5

Aananiaas Faraxai Wana Saapiraa

¹ Aza rapti aizina xanaan Aananiaas faraxai wana taak sina Saapiraa di vaangurin iaa a vang pira zin nandiaa. ² Ma xa rasin parok

azanon kaakaai iwana a wulwulang kanaan aax-ana vaatak ma taak sina xa rexaazin azaan angkanaan. Singsaxai Aananiaas ka lis be azanon kaakaai xa waan sin amun aaposal ma xa piaat adu naan amun kaakaai vaakdul xanaan.

³ Ma Pita xa vazei naan naako, “Aananiaas, kunaze gu rudaxain Saatan kana sfaar ainaxamang sunum? Ma xa vaxalxal nua, ma gu vagit a Laklagaai a Raabu ma gu roting azanon kaakaai iwana a wulwulang gu ra zuruk pana a vang pira angkanaan. ⁴ Paamua araan kawit nanga gu vaangurin, a pira zunum faatak, ma lamuraana gu vaangurin fanong, a kaakaai zaait sunum. Kunaze gu naxaam adu guna giu a matmalabuk angkanaan? Kawit gu vagit aubina, singsaxai gu vagit Nakmai.”

⁵ Aananiaas ka langarin ma xa zu wizik paanaburut ma xa maat. Ma naandi vaakdul ina di langarin azaan angkanaan, di maraaut mase. ⁶ Ma azanon kulaau di albis ma di flus naan ma di vazaak fatukbilok naan ku lamanar ma di wa xavin naan.

⁷ Lamuraana a aaua urul, taak sina xa albis singsaxai naan kawit na rexaas aze razaan ka balas. ⁸ Pita xa iaari zina naako, “Gu vazei nia, malasing faa, naan a wulwulang kari numaa labaa gu ra zuruk iaa wana a vang pira angkanaan?”

Ma a ravin ka piaat naako, “Aiang, ka vaaratunaan, naan a wulwulang kanaan.”

⁹ Ma Pita xa vazei naan naako, “Kunaze numaa labaa gu rudaxa iaa adu guna vabe iaa a Laklagaai a Raabu zin a Piran? Aubina di xavin labaa

boxo di irur vaanong lamarana mara, ma dina vazaak luk saait nua xu lamanar.”

¹⁰ La notaan angbani naan ka zu lapaara uru xaaka Pita ma xa maat. Amun kulaau di albis ma di raamin naan ka maat, malasing ma di vazaak luk naan ku lamanar ma di xavin naan lapaara labana.

¹¹ Adi maraautang laba xa balas lawalau aubina vaakdul di inaxam paazaai ma naandi zaait ina di langarin azaan angkanaan.

Amun Aaposal Di Giu Amun Faamuzazang Ka Banglala

¹² A Piran ka giu amun faakilanang ma amun faaxoxovang ka varas lamun mit amun aaposal zina, ma di vabalos lawalau aubina. Aubina vaakdul ina di inaxam paazaai, dit balas fatu bulaai malasing a lemmem azaxai la non di vakilaan, “A Faraandaa Zin Solomon.” ¹³ Aubina ina xawit di inaxam paazaai, di maraaut pana wat fatu-iang faraxai wana naandi, naapalaau di varanop marazaat pana naandi. ¹⁴ Singsaxai amala xaarik nanga ubina ma furavin di inaxam paazaai wana a Piran, ma di vakot falbis naandi lamaskana a lemmem sin naandi.

¹⁵ Malasing ma wana azaan angkanaan, aubina di zaxot luk aubina di gias faraxai wana amun iban sin naandi xula lan ma di vatate naandi inaan kuna araan Pita xana zangas bilas, a mali-aangna xana pung naandi. ¹⁶ Ma aubina xa varas mase ilamun bina lapaara Jerusalem di watu inaan, ma di zaxot aubina zin naandi di gias, ma naandi zaait amun sapalaau di ragul naandi, ma naandi vaakdul di daxa xaarik.

Amun Aaposal Di Vazaak A Maazikang

¹⁷ Sing saxai a waamua zin amun pris faakdul faraxai wana ubina zina, naandi zin a lemlem Saadusi, naandi di raamaai zuzuai mase wana amun aaposal. ¹⁸ Di zaraak amun aaposal ma di rasin naandi la vaal a vaamaazikang.

¹⁹ Labung angkanaan a aangelo zin a Piran ka kaas amun mara ila vaal a vaamaazikang ma xa zaxot fatukbilok naandi xu lamanar ma xa piaat sin naandi naako, ²⁰ “Naaguna waan la rabaraau ila vaal xoxok ma naaguna fazei wana a roroiang faaxur angkari.”

²¹ Amun aaposal di langar ma paanaraan gufguf mase di albis la rabaraau ila vaal xoxok ma di varumara viraaiang aubina.

A waamua zin amun pris faakdul varaxai wana ubina vaakdul iwana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa, di viring fatuin amun paamua zin amun Judaa xuna naandi vaakdul dina iziar wana aikilizang, ma di kilaai waan la vaal a vaamaazikang kuna dina zaxot fawat amun aaposal. ²² Sing saxai araan di balas, kawit di tangin amun aaposal la vaal a vaamaazikang. Malasing ma di uli waan sin amun paamua ma di vazei vamaravaas naandi malasing kari, ²³ “Araan maadi balas la vaal a vaamaazikang, maadi raamin adu di baraat kol valagot amun mara, ma amun tuxaaul zaait di irur lamarana amun mara. Sing saxai araan maadi kaas amun mara, xawit maadi raamin taxazak lamaskana.” ²⁴ Naanaan araan a waamua zin amun pris faakdul ma a waamua zin amun tuxaaul ila vaal xoxok ma amun pris laba

di langarin, di inaxam marazaat pana aze razaan kana balas pana amun aaposal.

²⁵ Aza rapti xa wat ma xa vazei naandi naako, “Naagu langar! Ubina naagu rasin naandi la vaal a vaamaazikang, di irur la rabaraau ila vaal xoxok ma dit firaai aubina.” ²⁶ Naanaan a waamua zin amun tuxaaul ila vaal xoxok ka ramaraat faraxai wana amun tuxaaul zina ma di zaxot fatalamin fawat amun aaposal, wanaze di maraaut adu aubina dina put tukfamaat naandi wana amun faat.

²⁷ Di zaxot luk amun aaposal xu lamarana Aizarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa, ma di varur naandi lamarana amun paamua iwana aikilizang, ma a waamua zin amun pris faakdul xa vazei naandi malasing kari, ²⁸ “Maadi lis a dorang dikdik sinim adu tuaa xaarik naaguna varaviraai wana aizina a rapti angkanaan. Sing saxai naagu langarin pizin. Naagu fazei vaanong pana amun faraviraaiiang sinim lamun non faakdul iriat lamaskana Jerusalem, ma naagu saxot mase naaguna vakor vadikdik maam pana a maatang sina.”

²⁹ Pita varaxai wana amun aaposal di xis naandi malasing kari, “Maadina valos be Nakmai, singsaxai xawit aubina. ³⁰ Nakmai zin amun kulmua zin dia xa ra varamaraat faulin Iesu ziaana maatang, ina nim naagu ra tukfating naan pana robuxul ma naagu zop famaata naan. ³¹ Nakmai xa varamaraat fauzaa naan laaxur ma xa vaziaar naan la mit sazaxa zina. Ma naan ka balas a Waamua ma a Baraai a Vaaroroiang kuna xana vatangin a lan sin amun Israael adu dina inaxam

taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma Nakmai xana naxaam pizin. ³² Maam maadi raamin amun saan angkanaan ma maadi pitffaat a dorang kanaan. Ma a Laklagaai a Raabu zaait kai pitffaat, ma naan bani a talazang kanaan ina Nakmai xa ra lis sin naandi dit falos a dorang sina.”

³³ Amun paamua di iziar wana aikilizang, di langarin ma di boromaazik mase, ma di saxot adu dina zop famaata naandi. ³⁴ Singsaxai azaxai zin naandi, naan a Faarasi, aizina xanaan Gaamaliel. Naan a maravas iwana amun Lus sin Moses, ma aubina vaakdul dit faranop pana naan. Naan ka rur lawalau amun paamua ma xa maainung naandi xuna kling fatukbilokang amun aaposal xu lamanar wana a notaan mumut.

³⁵ Ma xa vazei amun paamua malasing kari, “Ubina in Israael, naaguna inaxam daxa wana aze razaan naagu naxaam naaguna giu wana naandi.

³⁶ Azanon maariaas ka vaanong, Teudaas ka balas ma xa kalin adu naan a rapti xa rauxin aiza laba, ma xa urif ubina ma di ra ilos naan, di malasing azangaafu varazuai urulavaat. Singsaxai amun Rom di gaal vamaat naan ma ubina zina di waan farawuk ma amun faamuzazang sin naandi xa maat palaau xa. ³⁷ Lamuraana azaan angkanaan, Judaas in Gaalili xa balas, lamaskana amun taan iwana zurukang aiza. Naan saait ka urif amala ubina ma di los naan kuna dina zop amun Rom ina di rasin a lus pana naandi. Singsaxai amun Rom di zop famaata saait naan ma ubina di ilos naan, di waan farawuk.

³⁸ Malasing ma wana azaan angkanaan, ga

vazei nim adu tuua naagu giu tazaar pana ubina angkanaan. Naaguna vamiluaar naandi. Avuna tamon a vaamuzazang kanaan naadi gigiu wana ainaxamang sin aubina be, xana menawaai walaau. ³⁹ Sing saxai tamon a vaamuzazang sin naandi xa wat ikula laaxur zin Nakmai, nim kawit nat faraxas naaguna ruxol ma naaguna varop faraxai wana Nakmai.”

⁴⁰ Naanaan amun paamua di valos a dorang kanaan sin Gaamaliel. Di viring falbis amun aaposal, ma di vazei amun tuxaaul ma di kmis naandi wana wip. Ma di dador dikdik sin naandi adu tuua xarik dina fazei wana aizina Iesu, ma di vamiluaar naandi. ⁴¹ Amun aaposal di vataling Aizarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa ma di nanam marazaat mase, wanaze Nakmai xa ra rudaxain naandi adu xat faraxas dina zuruk a maangilang pana aizina Iesu.

⁴² Ma lamun taan faakdul lamaskana rabaraau ila vaal xoxok ma lamaskana amun faal zaksaxai, xawit dit siaavus pana varaviraaiang ma fazeiang pana a Dorang Daxa adu Iesu naan a Mesaaia.

6

Ubina Xa Wizik Urua Xuna Vawaalang Amun Aaposal

¹ Lamun taan angkanaan a vaakatang sin aubina di inaxam paazaai xa uzaa bulaai laaxur, ma a varamangatang ka balas lawalau amun Judaa di inaxam paazaai ina di wukpuk a linga bina Grik ma amun Judaa di inaxam paazaai di wukpuk a linga bina Ibru.* Aubina angkanaan

* **6:1** Ibru a linga bina in Judia.

di wukpuk a linga bina Grik, di piaat adu amun taksiziar zin naandi xawit di zuzuruk amun fanganang sin naandi ma amun saan kuna vawaalang naandi lamun taan saksaxai.

² Malasing ma amun aaposal xa zangaafllu ma urua di viring fatuin aubina varaviraai ma di piaat malasing kari, “Kawit na tak pana maam, maadina luaa psin a vaamuzazang iwana a dorang sin Nakmai ma maadina wa talazin a vangangang. ³ Amun taatum lamaskana Kaarisito, naaguna kalin luk ubina xa wizik urua lawalaua nim nanga, naagu rexaazin naandi ina di bas pana a Laklagaai a Raabu ma mazamang, ma maadina rasin a vaamuzazang kanaan la mita naandi. ⁴ Ma maam nanga maadina raalil wana maainungang ma vaamuzazang iwana a dorang sin Nakmai.”

⁵ Naandi vaakdul di nanam pana dorang sin amun aaposal, malasing ma di kalin Stivan, a rapti ina xa bas pana ainaxam paazaaiang ma wana a Laklagaai a Raabu. Ma di kalin saait Filip ma Prokoras ma Nikaanor ma Timon ma Paamenaas ma Nikolaas naan in Entiok, naan kawit a Judaa, singsaxai xa balas a rapti varaviraai lamaskana lotu zin amun Judaa waamua wana xa inaxam paazaai wana Iesu. ⁶ Di zaxot lis ubina angkari xa wizik urua zin amun aaposal ma amun aaposal di maainung pana naandi ma di rasin a mita naandi laaxur wana naandi xuna Nakmai xanat faraxaas naandi wana vaamuzazang kanaan.

⁷ Ma a dorang sin Nakmai xa waan farawuk lamun non ka varas. A vaakatang pana aubina di inaxam paazaai inaan Jerusalem ka uzaa laaxur

vazaaus, ma amala zin amun pris sin amun Judaa di inaxam paazaai wana Iesu ma di los naan.

Di Zaraak Stivan

⁸ Stivan a rapti xa bas pana daxaiang sin Nakmai ma a dikdikang, ma xa gigiu amun faaxoxovang laba ma amun faakilanang lawalau aubina. ⁹ Sing saxai azanon Judaa di ramaraat ma di varamangat faraxai wana Stivan. Ubina angkanaan ila bina laba Saairini ma bina laba Aaleksendriaa ma a provins Silisia ma a provins Esia, naandi di wisfaaru lamaskana aza vaal a maainungang, aizina di vakilaan adu, “A vaal a maainungang sin ubina di izi mamaraxas.” ¹⁰ Sing saxai a Laklagaai a Raabu xa lis a mazamang sin Stivan, malasing ma naandi xawit nat faraxas dina xis a dorang sina.

¹¹ Naanaan di dador vunfun ma di xul ainaxamang sin azanon ubina malasing ma naandi di vakor naan malasing kari, “Maam maadi langarin Stivan ka piaat faraksaat Moses ma Nakmai.”

¹² Malasing ma naandi di vaxanaat ainaxamang sin aubina ma amun paamua ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses. Di wat saraak Stivan, ma di varur naan lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa. ¹³ Ma di zaxot fawat azanon ubina ma di vakor naan ma di vaagit malasing kari, “A rapti angkari xawit nai ziaavus pana wispiaalang a vaal xoxok sin Nakmai ma amun Lus sin Moses. ¹⁴ Maadi langarin naan ka piaat adu Iesu angbani in Naazaret, kana bara psin a vaal xoxok angkari ma xana xul amun tataawukang imumua ina Moses ka ra lis sin dia.”

15 Naandi vaakdul di iziar inaan, di raamaai dikedik pana Stivan ma di raamin a marana xa malasing a marana a aangelo zin Nakmai.

7

A Dorang Sin Stivan

¹ A waamua zin amun pris faakdul xa iaari zin Stivan naako, “Malasing faa wana a dorang kanaan naadi piaat pana nua, xa vaaratunaan?”

² Ma Stivan ka xis naan naako, “Amun daazugu ma amun maagu! Naaguna langar zurugu. Nakmai iwana a marmari daxaiang ka balas sin damana dia Aabaraam la raan ka iziar nanga la pira Mesapotaamia, waamua wana xa wa raagul la bina laba Aaraan. ³ Ma Nakmai xa vazei naan naako, ‘Guna luaa a bina zunum ma a watbung sunum, ma guna waan la pira gana vatangin sunum.’ *(Var 12:1)*

⁴ Malasing ma Aabaraam ka luaa a pira zin amun Kaaldiaa ma xa waan la bina laba Aaraan ma xa raagul inaan. Lamuraana a maatang sin damana Aabaraam, Nakmai xa kling naan kula pira angkari, nim naagu raagul wana. ⁵ Nakmai xawit na lis tazaar laaxur wana a pira angkari zin Aabaraam adu naana raumana, aiang, kawit ta vang pira mumut adu a pira aaxana vaatak. Kawit. Singsaxai Nakmai xa ra xalxal adu Aabaraam ma amun natnaat sina dina raumana. Ma la raan angkanaan Nakmai xa ra xalxal zin Aabaraam, Aabaraam kawit na raxunalik. ⁶ Nakmai xa vazei naan malasing kari, ‘Amun natnaat sunum dina raagul la non pira rawarak,

kawit sin naandi vaatak, ma dina ropuran inaan. La non angkanaan dina balas amun iaana kilaaiang ma dina vazaak a vaamaazikang pana a maariaas ka zangaafu varazuai vaaralavaat.

⁷ Singsaxai nia gana klis aubina angkanaan dit famazik aubina zurugu ma gana vamazik naandi. Ma lamur naandi dina luaa a pira angkanaan ma dina wat ma dina lotu wana nia iriat la non angkari.’ *(Var 15:13-14)*

⁸ Ma lamur Nakmai xa lis a rudaxaiang sin Aabaraam iwana ftuk pizinang a vang pakpak. Malasing ma Aabaraam ka balas damana Aaisaak, ma a vawizik tulang a raan lamuraana di luk naan Aabaraam ka ftuk pizin a vang pakpaakna. Aaisaak ka balas damana Jekop ma xa ftuk pizin a vang pakpaaka naatna, ma Jekop ka balas damana amun kulmua laba zin dia, naandi di zangaafu ma urua.

⁹ Amun kulmua laba zin dia, amun naata Jekop, dit marazuzuai wana daaza naandi Iosep, malasing ma di vaangurin naan malasing a iaana kilaaiang sin aubina di zazangas paan la pira Ijip. Singsaxai Nakmai xa iziar varaxai wana naan,

¹⁰ ma xa zaxot faulin naan lamaskana amun maravanang kat balas sina. Araan Iosep ka rur lamarana Paaraao, a xalxal in Ijip, Nakmai xa lis a mazamang ma a daxaiang sina lamarana Paaraao. Malasing ma Paaraao xa rasin naan a waamua laaxur wana amun Ijip ma lamaskana a vaal vaakdul zina.

¹¹ Naanaan adi zong ka balas la uru pira Ijip

ma Kenaan, ma xa vabalos adi maravanang laba mase. Malasing ma amun kulmua zin dia xawit nat faraxas dina tangin ta vanganang. ¹² Ma araan Jekop ka langar adu di rauxin a vanganang la pira Ijip, ka kling amun kulmua zin dia wana a varumaraiang a zangazang sin naandi xuninaan. ¹³ Ma wana a varuaiang a zangazang sin naandi, Iosep ka vatangin naan nanga zin amun daasna, ma Paaraao xa rexaazin amun daaza Iosep la raan angkanaan. ¹⁴ Ma Iosep ka kilai xun damana Jekop, kuna dina zaxot naan faraxai wana amun taauna vaakdul ma dina waan la pira Ijip, naandi vaakdul di zangaafu vaawizik urua ma xa watmit. ¹⁵ Ma Jekop faraxai wana amun kulmua zin dia di waan la pira Ijip, ma di raagul inaan ka ruaas di maat. ¹⁶ Di vazaak faulin naandi xula bina laba Sekem, ma di xavin naandi la baaul a maat ina Aabaraam ka ra wul luk sin a funalik sin Aamor.

¹⁷ A raan ka vaasilik ka wana Nakmai xana waambazof a xalxalang sina wana Aabaraam. Ma a vaakatang pana aubina zin dia di iziar la pira Ijip ka laaup marazaat mase. ¹⁸ Naanaan a xalxal vaaxur xa balas ma xa rasin a lus la pira Ijip singsaxai xa wetexaazin Iosep. ¹⁹ Naan ka vagit aubina zin dia ma xa giu a matmalabuk taksaat angkari wana naandi, xa vangarin naandi ma di psin amun popo zin naandi lamanar xuna dina maat.

²⁰ La raan angkanaan naanaa zin Moses ka

7:13 Var 45:1, Var 45:16

7:14 Var 45:9-10,17-18, Var 46:27

7:15 Var 46:1-7, Var 49:33

7:16 Var 23:3-16, 33:19, 50:7-13, Jos

24:32 **7:17** Zax 1:7-8

7:19 Zax 1:10-11, Zax 1:22

7:20 Zax

2:2

luk naan, ma naan a nalik daxa mase lamarana Nakmai. Di gon naan la vaal zin damana wana a flan urul. ²¹ Ma araan di rasin naan lamanar, nativa a xalxaal Paaraao xa zaxot naan ma xa gon naan malasing naatna zina vaatak. ²² Ma Moses ka varaviraai wana amun faraviraaiang daxa vaakdul zin amun Ijip, ma xa balas a rapti, ma a dadorang sina xa maravan marazaat faraxai wana amun gigiuang sina.

²³ Araan a maariaas sin Moses ka zangaafu vaaralavaat, ka saxot adu xana wa raamin aubina zina vaatak, amun Israael. ²⁴ Ma xa raamin aza rapti in Ijip ka purua wana aza rapti in Israael ma Moses ka vawaal a rapti in Israael ma xa zop famaata a rapti in Ijip. ²⁵ Ka naxaam adu aubina zina vaatak dina mazaam adu Nakmai xa luaa naan kuna naan kana vamamaraxas naandi, singsaxai naandi xawit di mazaam. ²⁶ A raan lamuraana, naan ka raamin uru Israael di varop iaa, ma xa saxot kana rasin a luaai lawalaua nandiaa. Ma xa piaata naako, 'Naagu langar iaa, numaa uru vandaas, kunaze naagu varop iaa malasing kari?'

²⁷ Singsaxai a rapti ina xa vaxanaata a varopang ka burut pizin Moses ma xa piaata naako, 'Nis ka kalin nua guna balas a waamua ma guna klis maam? ²⁸ Iaak gu saxot guna zop famaata nia malasing gu zop famaata a rapti in Ijip laraf?' (*Zax 2:14*)

²⁹ Araan Moses ka langarin, ka valaau waan kula pira Midian, ma xa raagul malasing a ropuran, ma xa maxus ma xa rauxin a nalik urua.

³⁰ Lamuraana a maariaas ka zangaaf lu vaaralavaat, a aangelo zin a Piran ka balas lamaskana axaiaf labirua wana amun rangtangaana nan iaai ikula la non bingil lapaara waatawut Saainaai.

³¹ Araan Moses ka raamin ka banglala mase wana. Ka saxot kana raamin fatalamin ma xa zangas paan faasilik nanga, ma xa langarin a ling a Piran naako: ³² ‘Nia Nakmai zin amun kulmua zunum, Nakmai zin Aabaraam, Aaisaak ma Jekop.’ (*Zax 3:6*)

Moses ka dakdakur ma xa maraaut pana raamaaiang.

³³ Ma a Piran ka piaat sina naako, ‘Gamul psin amun su zunum, avuna a non angkari gu irur wana xa xoxok. ³⁴ Ga raamin fanong a vamaazikang sin aubina zurugu di iziar la pira Ijip ma ga langarin fanong a raangizang sin naandi. Ga wat paanaburut kuna vamamaraxaazang naandi la mit amun Ijip. Ma naari, laawus. Gana kling faulin nua xula pira Ijip.’ (*Zax 3:5,7-8,10*)

³⁵ Naan Moses angbani ina paamua amun Israael di ra bain naan di piaat malasing kari, ‘Nis ka kalin nua guna balas a waamua ma a rapti ikilizang simaam?’ Naan Moses angbani Nakmai nanga xa kling naan ma xa balas a waamua ma a rapti xuna vamamaraxaazang naandi. Naan ka giu azaan angkanaan pana faawalang sin a aangelo ina xa ra balas sina lawalau amun rangtangaana nan iaai mumut. ³⁶ Moses ka ra giu amun faaxoxovang ma amun faakilanang la pira Ijip ma

xa valos naandi vataling a pira angkanaan. Ma xa valos naandi la non taas di vakilaan a Raas Memek ma lamaskana a non bingil wana a maariaas ka zangaafu vaaralavaat.

³⁷ Naan Moses angbani xa ra vazei amun Israael naako, ‘Nakmai xana kalin azaxai zinim, ma xana balas a profet malasing nia nanga.’ (*Lus 18:15*)

³⁸ Mur amun Israael di balas fatu la non bingil, ma Moses ka iziar varaxai wana naandi. Naan ka uzaa la waatawut Saainaai ma a aangelo xa dador zina, ma xa lis a dorang ka rauxin a roroiang sina, xuna naana lis sin dia.

³⁹ Singsaxai amun kulmua zin dia di bain Moses ma xawit di los naan. Ma a maskana naandi xa uli xula pira Ijip. ⁴⁰ Di vazei Aaron malasing kari, ‘Kawit maadi rexaas aze ra zaan ka balas sin Moses, a rapti angbani ina xa zaxot fawat dia vataling a pira Ijip. Gu giu amun laklagaai amun nakmai aaxa maam kuna dina waamuain maam la lan.’ (*Zax 32:1*)

⁴¹ Ma la raan angkanaan di giu a laklagaai a naata bulumagau ma di lis amun talazang ka waan sin a nakmai vaagit angkanaan. Ma di vaananam pana azaan angkanaan naadi giu la mita naandi nanga. ⁴² Malasing ma Nakmai xa lis a torana zin naandi, ma xa vamalmalin pizin naandi di lotu wana a iaas ma a flan ma amun patpada ma amun saan malasing kanaan ka iziar laaxur la bara malasing di varaar vating lamaskana a baar zin amun profet malasing kari,

‘Malasing faa nim amun Israael,

araan naagu ra iziar a maariaas ka zangaafu
 vaaralavaat la non bingil,
 naagu zop famaata nanga tamun bulumagau ma
 sipsip kuna talazang surugu
 ma naagu lis tazanon talazang tawarak nanga
 xa wat surugu?

Kawit.

⁴³ A vaal maling angkanaan iwana lotu naagu
 vazaak,
 kawit a vaal maling iwana lotu zurugu,
 a vaal maling iwana lotu zin Molek, a nakmai
 vaagit,
 ma a laklagaaia watpada Refaan a nakmai
 zinim.

Naan amun nakmai vaagit kari ina naagu giu
 xuna naaguna wisfarur.

Malasing ma gana kling pizin nim fataling a
 kaantri zinim' *(Aam 5:25-27)*
 ma gana vaziaar nim laza non tawarak ka
 bilaas a pira Baabilon.

⁴⁴ La non bingil amun kulmua zin dia di rauxin
 a vaal maling iwana lotu ina xa vatangin adu
 Nakmai xa raagul varaxai wana naandi. Naadi
 giu malasing Nakmai xa ra vazei Moses kana
 giu lalozang aze ra rataamaaiang Nakmai xa ra
 vatangin sina. ⁴⁵ Lamur la notaan sin Josua, amun
 kulmua zin dia di zuruk a vaal maling angkanaan
 iwana lotu zin amun damana naandi, ma naadi
 vazaak aaraan di waan faraxai wana Josua ma di
 zuruk a pira zin amun lemlem aubina ina Nakmai
 xa vut pizin naandi lamarana amun kulmua zin

dia. Ma xa iziar inaan ka ruaas pana a raan sin Dewit. ⁴⁶ Nakmai xa rudaxain naan adu naan a rapti daxa. Ma Dewit ka ra maainung Nakmai xuna xana luaa naan kana giu a vaal xoxok aaxan Nakmai zin Jekop kana raagul lamaskana.

⁴⁷ Singsaxai Solomon ka giu a vaal aaxan Nakmai.

⁴⁸ Singsaxai Nakmai Laaxur Mase, xawit na rataagul lamun faal ubina di giu wana mita naandi. Ka malasing a profet ka piaat naako,

⁴⁹ ‘A Piran ka piaat naako,

“A lia naan akin izi xalxaalang surugu,

ma a pira angkari akin faiavuzang uru xaaku.

Aze rawat faal naaguna giu aaxaku?

Aze ranon aaxaku gana ziaavus pana?

⁵⁰ Malasing faa, xawit nia ga ra vaziaar amun saan faakdul angkari wana mirugu?””” (Aais 66:1-2)

⁵¹ Stivan ka vasei Aiziarang iwana Aikilizang Laba malasing kari, “A waata nim ka dikdik. A maskana nim ma alngana nim ka rabanat ma naagu iziar lawalaa wana Nakmai. Naagui pukling bulaai wana a dorang sin a Laklagaai a Raabu, malasing amun kulmua zinim di ra gigiu. ⁵² Aze ra profet mumua xa iziar ma amun kulmua zinim kawit di vamazik naan? Di ra zop famaat palau ubina ina mumua di pitfiaat a balazang sin A Rapti Xa Tak. Ma taning a rapti angkanaan ka balas faanong, ma naagu ngutlis naan sin amun purua ma naagu zop famaat palau naan, ⁵³ nim

7:46 2Sml 7:1-16, 1Xux 17:1-14 **7:47** 1Xal 6:1-38, 2Xux 3:1-17

7:51 Aais 63:10

ina naagu ra zuruk amun Lus sin Nakmai la mit amun aangelo, singsaxai xawit naagu valos.”

Ubina Di Tuk Famaat Stivan Pana Vaat

⁵⁴ Amun paamua iwana aikilizang di langarin a dorang sin Stivan, ma di mangat mase wana naan ma di xaraat famut alvana naandi wana naan. ⁵⁵ Singsaxai Stivan ka bas pana a Laklagaai a Raabu ma xa raamaai uzaa la lia ma xa raamin a marmari daxaiang sin Nakmai ma Iesu xai rur la mit sazaxa zin Nakmai. ⁵⁶ Ma Stivan ka piaat naako, “Naagu raamin! Ga raamin a lia xa ralakas ma Naata Rapti xai rur la mit sazaxa zin Nakmai.”

⁵⁷ Araan di langarin, di waakol amun lingana naandi ma di xupkup laba mase, ma di ramaraat faraxai ma di valau waan sina ma di zaraak naan. ⁵⁸ Ma di burut fatukbilok naan ku lamanar ziaana a bina laba angkanaan ma di varumara tukang naan pana amun faat. Ubina ina di vakor naan, di gamul amun marapi baraaf sin naandi, ma naadi rasin lapaara xaaka Sol, aza xulaau.

⁵⁹ Araan di ituk Stivan, Stivan ka maainung naako, “Piran Iesu, gu zuruk a laklagaaiugu.” ⁶⁰ Ma xa zibukaak ma xa viraai laba naako, “Piran, tuaa gu xis faulin a matmalabuk taksaat angkari zin naandi!” Stivan ka piaat malasing kanaan ma xa maat.

8

¹ Ma Sol xa rudaxa wana di zop famaas Stivan.

Sol Xa Vamazik Aubina Di Inaxam Paazaai

Laraan angkanaan di zop famaas Stivan, di varumara vamazikang famarazaat aubina di inaxam paazaai di iziar Jerusalem. Ma naandi

vaakdul di valau waan farawuk kula uru non pira Judia ma Samaaria, ma amun aaposal zingbe di iziar inaan Jerusalem. ² Azanon ubina dit lotu waan sin Nakmai, di xavin Stivan. Di maskalus marazaat ma di raangis laba mase.

³ Singsaxai Sol xa saxot kana vanong fakdul aubina ina di inaxam paazaai wana Iesu. Ka albis lamaskana amun faal xa varas ma xa urif pizin ubina ma furavin ma xa rasin naandi lamaskana a vaal a vaamaazikang.

Filip Ka Fazei Wana Dorang Daxa La Pira Samaaria

⁴ Aubina ina di valaau varawuk ku lamun bina, di fazei wana a Dorang Daxa lamun non naadi waan pana. ⁵ Filip ka waan laza bina laba in Samaaria ma xa fazei wana a Dorang Daxa zin a Mesaaia zin aubina di iziar inaan. ⁶ Amala aubina, araan di langarin naan ma di raamin amun faak- ilanang iwana amun faamuzazang ka banglala naat fabalos, dit langar daxa wana amun saan Filip kai piaat sin naandi. ⁷ Di raamin Filip ka mof pizin amun sapalaaui ziaana aubina xa varas, ma amun sapalaaui di raangis laba araan di tukbilak fataling aubina ina naadi ragul, ma amala di zipas ma amun kaaka naandi o amun mita naandi di raksaat, di balas daxa xaarik. ⁸ Malasing ma adi nanamang mase xa balas la bina laba angkanaan.

Saaimon A Xotinaaring

⁹ Aza rapti aizina xanaan Saaimon ka rai taaring. Naan ka iziar la bina angkanaan, ma xat fabanglala amun Samaaria wana a dikdikang

iwana taaring sina. Ma xai piaat adu naan ka laaup mase. ¹⁰ Ma aubina vaakdul ila bina laba angkanaan, naandi di rauxin aiza laba ma naandi walaau, dit langar daxa zina. Ma di piaat malasing kari, “Ka tak pana a rapti angkari di vakilaan adu A Dikdikang Laba zin Nakmai.” ¹¹ Dit falos naan panaze a raan ka varas faanong naan kat fabanglala naandi wana dikdikang iwana taaring sina. ¹² Singsaxai araan Filip ka fazei wana a Dorang Daxa iwana a bikabar zin Nakmai ma wana aizina Iesu Kaarisito, ubina ma furavin di inaxam paazaai ma naan ka baaptaais naandi. ¹³ Saaimon saait ka inaxam paazaai ma Filip ka baaptaais naan. Naan ka los farauxin Filip panaze xa banglala wana amun faakilanang laba ma amun faamuzazang ka banglala naa rataamin Filip ka vabalos.

¹⁴ Amun aaposal ina di iziar Jerusalem di langarin adu aubina in Samaaria di rudaxain a dorang sin Nakmai, ma di kling Pita ma Jon di waan iaa zin naandi. ¹⁵ Araan di balas iaa, di maainung iaa xuna Nakmai xana lis fawat a Laklagaai a Raabu zin naandi. ¹⁶ Avuna a Laklagaai a Raabu xawit nanga na wat sin naandi, ma di baaptaais be wana aizina a Piran Iesu. ¹⁷ Pita ma Jon di rasin iaa a mita nandiaa laaxur wana naandi, ma a Laklagaai a Raabu xa iziar wana naandi.

¹⁸ Araan Saaimon ka raamin adu a Laklagaai a Raabu xa iziar wana naandi araan Pita ma Jon di rasin iaa a mita nandiaa la waata naandi, naako xana lis a kaakaai zin nandiaa, ¹⁹ ma xa piaat naako, “Naagu lis iaa a dikdikang kanaan saait surugu, xuna tamon gana rasin uru mirugu la

waata axazak, a Laklagaai a Raabu xana iziar wana naan.”

²⁰ Singsaxai Pita xa xis naan naako, “Guna milung faraxai wana a kaakaai zunum, panaze gu naxaam adu guna wul luk a talazang sin Nakmai wana kaakaai! ²¹ Kawit gu rauxin ta non pana a vaamuzazang kari zimaam, panaze a maskaam kawit na tak lamarana Nakmai. ²² Guna inaxam taawuk siaana ainaxamang taksaat angkanaan sunum ma guna maainung sin a Piran, kuna xana naxaam pizin ainaxamang kanaan la maskaam. ²³ Avuna ga raamin adu a maskaam ka mirik mase ma amun matmalabuk taksaat ka bulupis nua.”

²⁴ Ma Saaimon ka vazei Pita ma Jon naako, “Ga saxot adu guna maainung iaa zin a Piran ku nia, xuna amun saan angkanaan naagu piaat iaa vanong kana wen balas surugu.”

²⁵ Ma Pita ma Jon di pitfiaat iaa nanga a dorang sin a Piran, ma di uli iaa xun Jerusalem. Ma araan di zazangas puli iaa, di ifazei iaa wana a Dorang Daxa lamun bina xa varas ila pira Samaaria.

Filip Ma A Rapti In Itiopia

²⁶ A aangelo zin a Piran ka vazei Filip malasing kari, “Tamaraat ma gu waan ma gu los a lan ka wat Jerusalem ma xa kabal wizik Gaaza.” (A lan angkari xa lu labirua la non bingil.) ²⁷ Ma Filip ka ramaraat ma xa waan. Ma la lan angkanaan, ka raamin a rapti ila pira Itiopia.* Naan aza waamua laba ila bikabar zin Kendaas, a xalxaal ravin ila pira Itiopia. Naan kat katkatong a kaakaai zin a xalxaal ravin. Ka ra waan Jerusalem kuna wa

* **8:27** Itiopia xa iziar la pira laba Aafrika.

lotuiang pana Nakmai. ²⁸ Ma auliang sina xula bina zina, xa iziar wana a kaaris sina ma xat fakot a baar zin a profet Aisaaia. ²⁹ Ma a Laklagaai a Raabu xa vazei Filip naako, “Guna zangas lapaara kaaris angkanaan.”

³⁰ Naanaan Filip ka valau waan pana kaaris, ma xa langarin naan kat fakot a baar zin a profet Aisaaia. Ma xa iaari zina naako, “Malasing faa, gu mazaam a vuvuna dorang kanaan gut fakot, o xawit?”

³¹ Ma a waamua angkanaan ka xis naan naako, “Gana mitat mazaam? Tamon taxazak kana vazei vamaravaas nia wana, gana mazaam.” Ma xa maainung Filip kuna xana xawas puzaa laaxur ma xana iziar varaxai wana naan lamaskana a kaaris sina.

³² A Dorang sin Nakmai lamaskana a baar naa vakot, ka piaat malasing kari,

“Naan ka malasing a sipsip di valos naan kuna dina zop famaata,
 ma xa ziburung malasing a naata sipsip araan
 di fut pizin a vurna,
 xawit na kaas a balana.

³³ Di vamangil naan,
 ma aikilizang pana naan kawit na tak.
 Kawit taxazak kat faraxas kana kus pana amun
 natnaat sina,
 wanaze di ra vanong a roroiang sina la pira
 angkari.” *(Aais 53:7-8)*

³⁴ A waamua angkanaan ka iaari zin Filip naako, “Gu vazei nia, nis mase a profet angkari xa dador wana, xa dador wana naan o wana axazak

tawarak?” ³⁵ Ma Filip ka varumara wana a non angkanaan mase lamaskana a Baar Xoxok ma xa vazei naan pana a Dorang Daxa zin Iesu.

³⁶⁻³⁷ Araan di valvalaau wizik iaa la lan pana kaaris, di wat iaa la non ka rauxin a daanim. Ma a waamua angkanaan ka piaat naako, “Taamin, ka rauxin a daanim kari. Aze xa ruxol nia xuna gana wen baaptaais?”* ³⁸ A waamua angkanaan ka vazei a rapti xai vut a os ka urif a kaaris sina xuna dina rur ma di rur. Filip ma a waamua angkanaan di kabal iaa, ma di waan iaa la daanim ma Filip ka baaptaais naan. ³⁹ Araan di luaa iaa a daanim ma di zangas puat iaa laaxur, fazaaus mase a Laklagaai a Raabu xa zaxot pizin Filip siaana. Ma a waamua angkanaan kawit kaarik na raamin Filip, singsaxai xa waan faraxai wana nanamang.

⁴⁰ Filip ka balas la bina laba Aazotas, ma xa waan farawuk lamun bina ma xai fazei wana a Dorang Daxa xa ruaas la bina laba Sesaria.

9

Sol Xa Inaxam Taawuk

¹ Lamun taan angkanaan Sol xat maandaau nanga wana dador dikdikang pana aubina dit-falos a Piran adu xana zop famaata naandi. Naan ka waan sin a waamua zin amun pris faakdul, ² ma xa iaari zina tamon kat faraxas naan kana varaar

* **8:36-37** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Filip ka vazei naan naako, “Guna baaptaais tamon gu inaxam paazaai wana a maskaam faakdul.” Ma naan ka xis Filip naako, “Ga inaxam paazaai adu Iesu Kaarisito naan Naata Nakmai.”

lis amun paambaar xa waan sin amun paamua il-amun faal a maainungang sin amun Judaa la bina laba Daamaaskas. Amun baar angkanaan ka lis a dor rudaxaiang kuna tamon kana tangin amun Judaa inaan, naandi dit falos a Lan sin a Piran, kana zaraak fating naandi. Naapalaau tamon naandi ubina o a furavin, kana zaxot paanin naandi Jerusalem. ³ Ma Sol xa zangas paan Daamaaskas faraxai wana amun paambaar angkanaan. Araan naan ka zazangas faasilik, fazaaus mase a adi maravas laba inikula la lia xa wilaak naan. ⁴ Ka zu wizik paanaburut la pira ma xa langarin a linga axazak ka piaat sina naako, “Sol, Sol, xunaze gu vamazik nia?”

⁵ Ma Sol xa iaari naako, “Piran, nua nis?”

A ling axazak angkanaan ka piaat sina malasing kari, “Nia Iesu, ina gut famazik nia. ⁶ Naari gu ramaraat ma gu zangas kula bina laba ma inaan axazak kana vazei nua wana aze razaan guna giu.”

⁷ Aubina ina di wat faraxai wana Sol, xawit nat faraxas dina piaat tazaar, panaze naandi zaait di langarin a ling axazak, singsaxai xawit di raamin naan. ⁸ Sol xa ramaraat paanaburut la pira ma xa kaas uru marana, singsaxai xawit na raamin luk tazaar. Malasing ma di taaxur la mitna ma di vindaan naan kun Daamaaskas. ⁹ A raan urul naan kawit nat faraxas kana raamin tazaar ma xawit na imimin ma xawit na vavangan.

¹⁰ A rapti varaviraai zin Iesu xa iziar la bina laba Daamaaskas, aizina Aananiaas. Naan ka miriftain a rataamaaiang ma lamaskana a rataamaaiang kanaan, a Piran ka viring naan naako,

“Aananiaas!”

Ma xa xis naan naako, “Piran, nia xari.”

¹¹ Ma a Piran ka piaat sina naako, “Tamaraat ma gu waan la vaal zin Judaas la lan di vakilaan A Lan Ka Tak, ma gu iaariin a rapti in Taasas aizina Sol, avuna naan kat maainung. ¹² Ma lamaskana a rataamaaiang naan ka miriftaain a rapti aizina Aananiaas ka wat libis ma xa rasin uru mitna laaxur wana naan kuna xana raamaai xaarik.”

¹³ Ma Aananiaas ka xis naan malasing kari, “Piran, ga langarin amala di dador wana a rapti angkanaan ma amun matmalabuk taksaat naa gigiu wana aubina ninis sunum di iziar Jerusalem.

¹⁴ Ma naan ka zazangas puat iriat Daamaaskas faraxai wana a burburaaiang sin amun pris laba xuna xana zaraak fating aubina vaakdul ina dit fakilaan aizinum.”

¹⁵ Ma a Piran ka piaat sina naako, “Nua gu waan sina, wanaze ga kalin fanong naan kana los nia, ma naan kana vazaak aizinugu xa waan sin aubina xawit amun Judaa ma amun kalxaal zin naandi ma zin aubina in Israael. ¹⁶ Gana vatangin atavura amun maazikang ma maravanang ina naana vazaak lalozang aizinugu.”

¹⁷ Ma Aananiaas ka waan ma xa albis la vaal zin Judaas. Ma xa rasin uru mitna wana Sol ma xa piaat naako, “Sol, daazugu, a Piran Iesu ina xa balas sunum la lan araan gu zazangas puat kunitiat, ka kling fawat nia xuna nua guna raamaai xaarik ma a Laklagaai a Raabu xana sfaar nua.” ¹⁸ La notaan angkanaan mase, amun saan malasing amun karang iwana ian ka zu lamarana, ma naan kat faraxas kana raamaai xaarik. Naan

ka ramaraat ma Aananiaas ka baaptaais naan.
¹⁹ Ma xa vangan ma a dikdikang sina xa uli xaarik.

Sol Xa Fazei Daamaaskas

Sol xa iziar wana azanon taan inaan Daamaaskas faraxai wana aubina varaviraai zin Iesu. ²⁰ Fazaaus mase naan ka albis lamaskana amun faal a maainungang sin amun Judaa ma xa fazei malasing kari, “Iesu naan Naata Nakmai.” ²¹ Ma naandi di langarin, di raknar ma di iaari malasing kari, “Naan bani a rapti ina xa iziar Jerusalem ma xai kawin aubina di inaxam paazaai wana Iesu. Ma xa wat kari iriat kuna xana zaraak fating naandi ma xana zaxot naandi xa waan sin amun pris laba, aan?” ²² Singsaxai a dikdikang sin Sol xa laba uzaa uzaa ma xat fatangin adu Iesu, naan a Mesaaia. Ma a dorang sina xa maravan mase ma amun Judaa di iziar Daamaaskas kawit nat faraxas dina xis naan.

²³ Amun taan ka varas ka waan faanong, ma amun Judaa di wat fatu ma di pis a dorang kuna zop famaatang Sol, ²⁴ singsaxai Sol xa langarin a dorang naadi pis. Lawaanaas ma labung di rataamaai xaul lamun marana mara xu lamaskana a bina laba xuna dina zop famaatan. ²⁵ Singsaxai aza labung azanon ubina ina di ilos amun faraviraaiang sina, di sfaar naan lamaskana adi laxa laba ma di pis farokin fawizik naan paanaburut pana a luk lamaskana a balavaat faraxulinang a bina laba.

²⁶ Sol xa uli Jerusalem ma xa saxot kana vaa-muzas faraxai wana aubina varaviraai zin a Piran. Singsaxai naandi xawit di naxaam adu naan a rapti varaviraai vaaratunaan, ma di marauring

naan. ²⁷ Sing saxai Baanabaas ka vawaal naan ma xa zaxot lis naan sin amun aaposal. Naan ka vamaravaas naandi adu Sol xa ra raamin a Piran la lan, ma a Piran ka dador zina. Ka vazei naandi adu Sol xawit na maraaut ma xa fazei wana aizina a Piran inaan Daamaaskas. ²⁸ Naanaan Sol xa iziar xa varaxai wana naandi ma xa zazangas farawuk lamun non faakdul inaan Jerusalem, ma xai fazei dikdik pana aizina a Piran ma xawit na maraaut. ²⁹ Ma xai dador dikdik ma xat faramakalaai varaxai wana amun Judaa ina di wukpuk a linga bina Grik, ma naandi di pis a dorang kuna dina zop famaata naan. ³⁰ Araan aubina ina di inaxam paazaai di langarin, di zaxot fawizik naan paanaburut la bina laba Sesaria ma di kling naan kula bina laba Taasas.

³¹ Malasing ma aubina di inaxam paazaai ila non faakdul in Judia, Gaalili ma Samaaria di izi vatkul ma Nakmai xa vadikdik naandi, ma a vaakatang sin aubina di inaxam paazaai xa uzaa laaxur wanaze a Laklagaai a Raabu xa dador vawaal naandi, ma dit marauring a Piran ma di ilis a varanopang sina.

Pita Xa Waan La Bina Lida Ma La Bina Jopaa

³² Araan Pita xa zazangas farawuk lamaskana amun non faakdul ila pira Judia, aza raan naan ka wa raamin aubina ninis sin Iesu ina di rataagul la bina Lida. ³³ Ma inaan ka tangin a rapti, aizina Aainiaas, ka zipas ma xawit nat faraxas kana ramaraat fataling a iban sina, wana a mariaas ka wizik tul. ³⁴ Ma Pita xa piaat sina naako, “Aainiaas, Iesu Kaarisito xa vira nua! Tamaraat ma gu plim amun saan imilaaivang sunum.” Fazaas

mase Aainiaas ka ramaraat. ³⁵ Aubina vaakdul di rataagul inaan la bina Lida ma la bina Seron di raamin a rapti angkanaan ka balas daxa xaarik ma di inaxam taawuk paan sin a Piran.

³⁶ Ka rauxin a ravin ka iziar la bina Jopaa, aizina Taabita, (wana a linga bina Grik adu Dokaas) naan a ravin faraviraai zin Iesu. Ma xa gigiu bulin amun matmalabuk daxa ma xat fawaal aubina di iziar gogof. ³⁷ La notaan angkanaan naan ka gias ma xa maat. Di tus naan ma di vamaal naan lamaskana a rumaaf la vaal laaxur. ³⁸ A bina Lida xa iziar lapaara bina Jopaa. Ma araan aubina di inaxam paazaai in Jopaa di langar adu Pita xa iziar Lida, di kling uru rapti xa waan sina, varaxai wana dorang malasing kari, “Guna wat faabuza xalaak.”

³⁹ Pita xa ramaraat ma xa waan faraxai wana nandiaa. Araan ka balas, di zaxot fauzaa naan lamaskana rumaaf laaxur. Amun taksiziar vaakdul di irur varaxulin Pita ma di rataangis ma dit fatangin amun marapi ina Dokaas ka rat saxazit la raan ka roro nanga. ⁴⁰ Pita xa kling fatukbilok naandi vaakdul xu lamanar, ma xa zibukaak ma xa maainung. Ka plaas a marana xa waan sin a ravin ina xa maat ma xa piaat naako, “Taabita, tamaraat.” Taabita xa kaas uru marana ma xa raamin Pita ma xa ziar. ⁴¹ Pita xa roting a mitna ma xa varamaraat naan. Ma xa viring aubina di inaxam paazaai ma amun taksiziar ma xa zaxot lis Taabita zin naandi, xa roro uli vaanong. ⁴² A dorang iwana a vaamuzazang kanaan ka banglala xa waan farawuk lamun non faakdul ila bina Jopaa, ma amala aubina di inaxam paazaai wana a Piran. ⁴³ Ma Pita xa raagul inaan Jopaa wana

azanon taan faraxai wana a rapti aizina Saaimon. Naan ka gigiu amun saan pana a wina bulumagau.

10

Konilias Ka Viring Pita

¹ Ka rauxin a rapti xa iziar la bina Sesaria, aizina Konilias, naan aza waamua zin azangaafu varazuai ubina dauran ikula Rom, naandi ila-maskana a lemlem di vakilaan naandi, “Ubina Dauran In Itali.” ² Konilias faraxai wana amun fatina vaakdul zina di iwisfarur Nakmai ma di gigiu amun matmalabuk daxa Nakmai xai saxot, ma dit maraaut pana Nakmai ma dit faranop pana naan. Azaan ka varas naa ra gigiu zaait aaxan amun Judaa xuna vawaalang naandi di iziar gogof ma bulaai xat maainung sin Nakmai. ³ Aza raan, ka malasing a marana iaas urul languzaraaf, naan ka miriftaain a rataamaaiang. Ka raamin fakilaan a aangelo zin Nakmai xa wat sina ma xa piaat naako, “Konilias!”

⁴ Konilias ka damin a aangelo wanaze xa maraaut, ma xa piaat naako, “Piran, gu piaat aze?”

A aangelo xa piaat sina naako, “Nakmai xa rudaxain amun maainungang sunum ma amun faawalang sunum pana naandi di iziar gogof. Ma amun matmalabuk angkanaan ka malasing a talazang ina Nakmai xa nanam pana. ⁵ Ma naari guna kling azanon ubina xun Jopaa xuna dina zaxot a rapti, aizina Saaimon ma aza izina Pita. ⁶ Naan a ropuran la vaal zin a rapti xa gigiu amun saan pana wina bulumagau, aizina Saaimon, ma a vaal zina xa iziar lapaara raas.”

⁷ Araan a aangelo xa waan faanong, Konilias ka viring luk uru iaana kilaaiang sina ma a rapti dauran ina xa gigiu a matmalabuk Nakmai xai saxot ma naan azaxai zin ubina ina dit faamuzas fawaal Konilias. ⁸ Ma Konilias ka vazei vamaravaas naandi wana amun saan faakdul xa balas sina ma xa kling naandi xula bina Jopaa.

Pita Xa Miriftaain A Rataamaaiang

⁹ A raan lamuraana, a marana iaas ka izi vaatak, araan nandiaal di zazangas taal faasilik la bina Jopaa xuna dina balas, Pita xa uzaa laaxur la waata vaal xuna maainungang. ¹⁰ Naan ka la-gaai ma xa saxot kana iaan tazaar, singsaxai dit nimnimanin nanga a vanganang. La notaan angkanaan naan ka miriftaain a rataamaaiang. ¹¹ Ka raamin a bara xa ralakas ma azaan di vakabaal xu waanaburut malasing a xabaraai laba, xa rauxin a ritna urulavaat di roting pana ma di rasin fawat paanaburut la pira. ¹² Wana a xabaraai angkanaan ka rauxin a tavur amun kak talavaat ma atavur amun saan faakdul di ios pana xuna naandi ma atavura amun maani vaakdul. ¹³ Ma xa langarin a ling axazak ka piaat sina naako, “Pita, tamaraat, guna zop famaas amun faabus angkari ma guna vangan!”

¹⁴ Singsaxai Pita xa piaat naako, “Piran, kawit mase. Ga wen iaan nanga tawat saan malasing kari xa maak ma xa mitikaai lamaraam.”

¹⁵ Ma a ling angkanaan ka varua xaarik a pi-aatang sina naako, “Azaan ina Nakmai xa ra vani-nis fanong, tuaa gu piaat adu xa mitikaai.”

¹⁶ Ma a xabaraai angkanaan ka balas faarul ma fazaas mase xa uli xaarik kula bara.

¹⁷ Pita xa inaxam pana aze ra vuvuna rataamaa-
iang kanaan sina. Ma la notaan angkanaan mase,
ubina ina Konilias ka ra kling naandi, di zazaleng
a vaal zin Saaimon, di wat tur lamarana mara ila
vaal zina. ¹⁸ Di viraai ma di iaari tamon ka rauxin
a rapti Saaimon aza izina Pita xa iziar inaan.

¹⁹ Singsaxai naan ka inaxam nanga wana aze
ra vuvuna rataamaaiang kanaan. La notaan
angkanaan a Laklagaai a Raabu xa vazei naan
naako, “Langar! A rapti urul di zazaleng taal nua.
²⁰ Gu ramaraat ma gu kabal wizik paanaburut.
Tuua gu inaxam marazaat, gu los naandi wanaze
nia ga kling fawat naandi.”

²¹ Ma Pita xa kabal wizik paanaburut ma xa
vazei naandi naako, “Nia a rapti angkanaan
naagu zazaleng. Kunaze naagu wat?”

²² Ma di xis naan malasing kari, “A waamua
zin ubina dauran, Konilias, ka kling fawat maam.
Naan ka tak ma xat maraaut pana Nakmai ma xat
faranop pana naan. Ma amun Judaa vaakdul di
nop naan. A aangelo xoxok sin Nakmai xa vazei
naan kuna zaxotang nua xa waan la vaal zina,
ma xana langar wana a dorang guna vazei naan
pana.” ²³ Ma Pita xa maainung naandi ma di albis
lamaskana a vaal ma xa vazei naandi adu dina
iziar varaxai inaan labung angkanaan.

Pita Xa Waan La Vaal Zin Konilias

A raan lamuraana, Pita xa nimniman ma xa
waan faraxai wana nandiaal, ma azanon ubina
di inaxam paazaai in Jopaa di saxat sina. ²⁴ Ma
a raan lamuraana, naan faraxai wana naandi di
balas la bina Sesaria. Konilias ka iziar zimbong
naandi varaxai wana azanon taauna ma azanon

paasaxo daxa zina ina naa viring fatu naandi. ²⁵ Pita xa albis lamaskana vaal zin Konilias, ma Konilias ka vasuin naan, ma xa zibukaak lamarana Pita ma xa wisfaru naan. ²⁶ Singsaxai Pita xa varamaraat naan ma xa piaat naako, “Tamaraat, nia a rapti be malasing nua.”

²⁷ Araan Pita xai dador nanga varaxai wana Konilias, ka albis ma xa tangin amala aubina di izi watu. ²⁸ Ma xa piaat sin naandi naako, “Nim nanga naagu rexaas faanong adu a varaviraaiang iwana lotu zin amun Judaa xa piaat adu xawit nat faraxas axazak sin dia xana paasaxo varaxai wana aubina xawit amun Judaa o xana iziar varaxai wana naandi. Singsaxai Nakmai xa ra vatangin surugu adu tuaa gana vakilaan axazak adu naan ka maak o xa mitikaai lamarana Nakmai. ²⁹ Malasing ma araan naagu kilaai xu nia, ga ramaraat ma ga wat, ma xawit ga pukling lawaana dorang sinim. Ma gana iaari xalaak sinim, kunaze naagu kilaai xu nia?”

³⁰ Konilias ka xis naan naako, “A raan urul xa waan faanong pana notaan angkari, lamarana iaas urul languzaraaf, gat maainung lamaskana a vaal zurugu. Ma fazaas mase a rapti, a ma-maauzang sina xa wilwilak, ka wat tur lamaragu. ³¹ Ma xa piaat naako, ‘Konilias! Nakmai xa langarin a maainungang sunum ma xa naxaam faulin amun talazang sunum pana naandi di iziar gogof. ³² Guna kling tazanon dina waan la bina Jopaa xuna dina zaxot fawat a rapti aizina Saaimon, ma aza izina Pita. Naan a ropuran ka iziar varaxai wana Saaimon, a rapti xa gigiu amun saan pana a winpina bulumagau, ma xa iziar lapaara

raas.’ ³³ Malasing ma ga kling fazaaus amun iaana kilaaiang surugu xuna dina zaxot fawat nua, ma xa daxa gu wat. Naari maadi iziar lamarana Nakmai xuna maadina langarin a dorang faakdul ina a Piran ka ra vazei nua guna piaat simaam.”

Pita Xa Fazei Wana A Dorang Daxa Ka Waan Sin Konilias Faraxai Wana Aubina Zina

³⁴ Pita xa varumara a dadorang sina ma xa piaat naako, “Naari ga raamin fakilaan adu xa vaaratunaan Nakmai xawit nai waafatalamin be azanon tawarak, singsaxai xa rataamin aubina vaakdul malasing a lemlem azaxai. ³⁵ Nakmai xana rudaxain axazak ka marauring naan ma xa nop naan ma xa giu amun saan ka tak, naapalaau axazak angkanaan ila aze rawat lemlem aubina. ³⁶ Nim naagu rexaazin a dorang Nakmai xa lis sin aubina in Israael, naan a Dorang Daxa ina xa rasin a luaai lawalaua Nakmai ma aubina lamaskana Iesu Kaarisito, naan a Piran sin aubina vaakdul ila pira angkari. ³⁷ Nim naagu rexaazin a lagazaai iwana amun saan laba Iesu xa ra giu lamun non faakdul iriat la pira Judia. Ka varumarain la pira Gaalili, lamuraana Jon ka ra fazei wana a dorang iwana baaptaaizang. ³⁸ Nim naagu rexaas adu Nakmai xa ra kalin Iesu in Naazaret ma xa ra lis a dikdikang sina ma a Laklagaai a Raabu xa ra iziar wana naan. Nakmai xa iziar varaxai wana naan malasing ma naan ka waan farawuk ma xat gigiu amun faamuzazang daxa ma xat fira aubina ina Saatan ka bulupis naandi.

³⁹ Maam kari maadi raamin amun saan faakdul naa ra giu la pira zin amun Judaa ma inaan Jerusalem. Di varokin naan laaxur wana a robuxul ma di zop famaata naan. ⁴⁰ Singsaxai Nakmai xa varamaraat faulin naan pana maatang la varulang a raan, ma xa ra vatangin naan la maravas, ⁴¹ kawit sin aubina vaakdul, singsaxai zimaam, ina Nakmai xa ra kalin ma maadi raamin naan ma maadi fazei wana a dorang sina. Maam ina maadi vangan ma maadi imin faraxai wana naan lamuraana xa ramaraat puli wana maatang. ⁴² Ma xa dador dikdik simaam kuna fazeiang sin aubina wana a Dorang Daxa ma maadina pitfiaat adu naan axazak ina Nakmai xa ra kalin naan kana klis aubina di roro ma di maat faanong. ⁴³ Amun profet faakdul di pitfiaat naan adu nis ka inaxam paazaai wana naan, Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sina lamaskana aizina Iesu.”

A Laklagaai A Raabu Xa Iziar Wana Aubina Xawit Amun Judaa

⁴⁴ Pita xai dador nanga ma a Laklagaai a Raabu xa wat iziar wana naandi vaakdul ina dit langarin a dorang sina. ⁴⁵⁻⁴⁶ A Laklagaai a Raabu xa lis a talazang sin naandi iwana wukang amun linga bina vaaxur malasing ma di wukpuk amun linga bina vaaxur ma di wisfaru Nakmai. Naandi xawit amun Judaa. Ma amun Judaa ina di inaxam paazaai, di ra wat faraxai wana Pita, di langarin ma di banglala wana azaan angkanaan.

Ma Pita xa piaat naako, ⁴⁷ “A Laklagaai a Raabu xa wat iziar wana naandi malasing be xa ra wat iziar wana dia. Malasing faa, xat faraxas taxazak

kana ruxol naandi xuna dina wen baaptaais pana daanim?” ⁴⁸ Malasing ma naan ka dador dikdik sin naandi adu dina baaptaais naandi wana aizina Iesu Kaarisito. Ma naandi di giu malasing kanaan. Naanaan di iaari zina xuna xana iziar varaxai wana naandi wana azanon taan.

11

Pita Xa Vamaravaas Amun Gigiuang Sina

¹ Amun aaposal varaxai wana aubina di inaxam paazaai ilamun bina vaakdul in Judia di langar adu aubina xawit amun Judaa zaait di rudaxain fanong a dorang sin Nakmai. ² Singsaxai araan Pita xa uli uzaa Jerusalem, aubina di inaxam paazaai ina di dikdik pana valozang a matmal-abuk iwana ftuk pizinang a vang pakpak, di klis naan. ³ Di piaat malasing kari, “Nua a ropuran lamaskana vaal zin naandi aubina xawit amun Judaa, ina xawit di ftuk pizin a vang pakpaaka naandi ma gu vangan faraxai wana naandi.”

⁴ Ma Pita xa vamaravaas naandi wana amun saan faakdul xa balas malasing kari, ⁵ “Nia ga maainung la bina Jopaa ma ga miriftaain a rataamaaiang. Ga raamin azaan di vakabaal vawat ikula la bara wana uritna urulavaat, ka malasing adi xabaraai laba ma xa wat surugu. ⁶ Ga raamaai lamaskana ma ga raamin amun kak talavaat ina aubina dit katkatong ma azanon di wungpung ma amun saan di ios pana a xuna naandi ma amun maani. ⁷ Ma ga langarin a ling axazak ka piaat surugu malasing kari, ‘Pita, tamaraat, guna zop famaam amun faabus angkari ma guna vangan.’

⁸ Sing saxai nia ga piaat malasing kari, 'Piran, kawit mase. Ga wen i iaan nanga tawat saan ka maak o xa mitikaai lamaraam.'

⁹ Ma a ling ikula la lia xa varua xaarik a piatang surugu naako, 'Azaan ina Nakmai xa ra vaninis fanong, tuaa gu piaat adu xa mitikaai.'

¹⁰ Azaan angkanaan ka balas faarul ma fazaas mase amun saan faakdul di uli xaarik kula bara.

¹¹ La non taan angkanaan mase a rapti urul di balas la vaal nia ga iziar wana. Naandi di vinang Sesaria. ¹² Ma a Laklagaai a Raabu xa vazei nia xuna waanang faraxai wana naandi ma tuaa gana inaxam marazaat. Ma amun daazugu lamaskana Kaarisito naandi angkari di wizik saaxa, di saxat faraxai wana nia ma maadi albis la vaal zin Konilias. ¹³ Naan ka vazei maam adu xa raamin a aangelo xa irur lamaskana a vaal zina ma a aangelo xa piaat sina malasing kari, 'Gu kling tazanon ubina xun Jopaa xuna dina zaxot luk Saaimon aza izina Pita. ¹⁴ Naan kana fazei zunum faraxai wana naandi vaakdul di iziar la vaal zunum pana dorang ma naaguna inaxam paazaai ma Nakmai xana zaxot faulin nim.'

¹⁵ Ma araan kawit nanga ga dador vaabung baraaf, a Laklagaai a Raabu xa wat iziar wana naandi zaksaxai malasing be la raan a Laklagaai a Raabu xa wat iziar wana dia la varumaraiang.

¹⁶ Ma ga naxaam faulin a dorang sin a Piran ka ra piaat malasing kari, 'Jon ka baaptaais aubina wana daanim singsaxai nim naaguna zuruk a baaptaais pana a Laklagaai a Raabu.' ¹⁷ Ka maravas adu Nakmai ra lis a Laklagaai a Raabu zin aubina xawit amun Judaa, malasing be naa lis sin

dia, wanaze dia ma naandi zaait di laanga inaxam paazaai wana a Piran Iesu Kaarisito. Malasing ma nia nis kuna ruxolang a vaamuzazang sin Nakmai?”

¹⁸ Naandi di langarin ma ainaxamang sin naandi xa tate daxa ma di wisfaru Nakmai. Di piaat malasing kari, “Ka vaaratunaan adu Nakmai xai lis saait a matmalabuk iwana inaxam taawukang sin aubina xawit amun Judaa ma a matmalabuk angkanaan kana valos naandi wana roro tapal.”

Aubina Di Inaxam Paazaai Wana Iesu Di Balas Entiok

¹⁹ Lamuraana a raan di zop famaas Stivan, amala aubina di ra lis a maazikang sin aubina di inaxam paazaai malasing ma di valaau varawuk. Azanon sin naandi di zangas paan lawalaa xula pira Fonisia ma xula xurunuzaa Saaipras ma la bina laba Entiok. Singsaxai di ifazei wana a Dorang Daxa zin Iesu xa waan sin amun Judaa be ma xawit sin aubina rawarak. ²⁰ Singsaxai azanon ubina di inaxam paazaai ila xurunuzaa Saaipras ma ila bina laba Saairini, di waan Entiok ma di fazei inaan sin amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa zaait pana a Dorang Daxa zin a Piran Iesu. ²¹ A mita Piran ka iziar wana ubina ina di fazei ma amala aubina di inaxam paazaai ma di inaxam taawuk paan sin a Piran.

²² A dorang pana azaan angkanaan ka balas sin aubina di inaxam paazaai Jerusalem malasing ma di kling Baanabaas ka waan Entiok. ²³ Araan naan ka balas ma xa raamin a fnuaai iwana a daxaiang

sin Nakmai, xa nanam ma xa vadikdik naandi vaakdul xuna dina iru dikdik lamaskana Piran pana a maskana naandi vaakdul. ²⁴ Baanabaas a rapti daxa, xa bas pana a Laklagaai a Raabu ma ainaxam paazaaiang sina xa dikdik. Ma di zaxot fawat amala aubina zin a Piran.

²⁵ Mur Baanabaas ka waan Taasas kuna zalengang Sol. ²⁶ Naan ka tangin Sol ma xa zaxot naan kun Entiok. A maariaas azaxai vaakdul nandiaa di iziar iaa varaxai wana aubina di inaxam paazaai ila bina angkanaan ma ditfiraai iaa amala aubina wana dorang sin Nakmai. Aubina in Entiok di tabung fakilaan aubina di inaxam paazaai wana aiza angkari Kristian.

²⁷ Lamun taan angkanaan azanon profet di ramaraat ikula Jerusalem ma di kabal wat Entiok.

²⁸ Axazak sin naandi, aizina Aagabus, ka ruzaa ma wana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu xa pitffaat adu adi zong laba xana balas lamun pira vaakdul amun Rom di xatkatong. (La notaan angkanaan Klodias ka waamua zin amun Rom.)

²⁹ Aubina varaviraai inaan Entiok di dador adu dina vawaal amun taatum sin naandi lamaskana Kaarisito di iziar Judia. Di lis aze xat faraxas naadina lis. ³⁰ Naandi di giu malasing kanaan ma di iaalis kaakaai la mita Baanabaas ma Sol, ma di lis iaa zin amun paamua iwana lotu inaan Jerusalem.

12

Di Zop Famaat Jems Ma Di Rasin Pita La Vaal A Vaamaazikang

¹ Lamaskana notaan angkanaan a xalxaal Erot ka zaraak azanon aubina di inaxam paazaai wana Iesu xuna vamazikang naandi. ² Naan ka kip pizin a vuruna Jems, daaza Jon pana a baainaat. ³ Ma araan ka raamin adu azaan angkanaan ka vananam amun paamua zin amun Judaa, xa zaraak fating saait Pita. Naari xa balas la raan laba zin amun Judaa, a raan iwana Raraba Xawit A Is. ⁴ Lamuraana di zaraak fating Pita, di rasin naan lamaskana vaal a vaamaazikang. Inaan di lis naan la mita lemlem urulavaat ubina dauran. Ubina urulavaat lamaskana lemlem azaxai xuna iru xaaulang pana naan. Erot ka naxaam adu xana rasin naan pana aikilizang lamarana aubina lamuraana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang.

⁵ Malasing ma Pita xa iziar lamaskana a vaal a vaamaazikang, singsaxai aubina di inaxam paazaai dit maainung dikdik sin Nakmai xuna vawaalang naan.

A Aangelo Xa Akpaat Pizin Pita La Vaala Vaamaazikang

⁶ Labung angkanaan paamua wana Erot kana varur Pita wana aikilizang, Pita xai milaaif labirua wana uru rapti dauran. Naan kawit nat faraxas kana valaau wanaze di pis fating naan pana a iaarus a sen urua, ma ubina dauran di rataamaai xaaul lamarana mara. ⁷ Fazaaus mase a aangelo zin a Piran ka balas inaan, ma a maravas ka wilaak a maskana a non angkanaan. A aangelo xa wit pangun Pita la ritna ma xa piaat sina naako, "Fazaaus! Tamaraat!" Ma uru iaarus a sen di zu iaa la ru mita Pita.

⁸ Ma a aangelo xa piaat naako, “Pis fating a let sunum, ma pis saait uru su zunum.” Ma Pita xa giu malasing a aangelo xa piaat sina. Ma a aangelo xa piaat kaarik naako, “Kavut nua wana a marapi baraaf sunum, ma los nia.” ⁹ Pita xa los naan ku lamanar. Naan kawit na rexaas adu azaan angkanaan a aangelo xa gigiu xa balas faaratunaan. Ka naxaam adu naan ka rataamin a rataamaaiang be. ¹⁰ Di tabung sangas bilaas iaa aza non, uru rapti dauran di rataamaai xaaul iaa wana ma lamur di bilaas iaa xaarik azanon ubina dauran la varuaiang aza non. Ma lamur di balas iaa lamarana mara di giu wana aain ma xa iru taamaai waan la bina laba. Ma a marana mara angkanaan ka paata ralakas naansing kun nandiaa ma di zangas tukbilak iaa xu lamanar. Di zangas iaa xa ruaas pana a vaanongang iwana aza lan ma fazaaus mase a aangelo xa vataling Pita.

¹¹ Naanaan ainaxamang sin Pita xa uli ma xa raamin fakilaan azaan angkanaan ka balas sina ma xa piaat naako, “Naari ga rexaas ka adu xa vaaratunaan mase! Nakmai xa kling a aangelo zina ma xa zaxot faulin nia la mita Erot ma ziaana amun saan taksaat amun Judaa di naxaam adu naadina giu wana nia.”

¹² Lamuraana naan ka raamin fakilaan fanong azaan angkanaan ka balas sina, xa zangas paan la vaal zin Maaria naanaa zin Jon, ma aza izina Maak. Amala aubina di iziar inaan ma dit maainung. ¹³ Pita xa pidik lamarana mara lamanar ma aza fnaalik iaana kilaaaiang aizina Rodaa xa zangas puat kuna xana kaas a marana mara. ¹⁴ Naan ka langarin fakilaan a linga Pita ma xa nanam mase malasing ma faabuza mase xa valau libis

kaarik lamaskana vaal singsaxai xawit na kaas a marana mara. Naan ka viraai laba zin naandi naako, “Pita xari xa irur lamarana mara!”

¹⁵ Ma di piaat sina malasing kari, “Gu rabanat!” Singsaxai naan ka ipiaat nanga adu a dorang sina xa vaaratunaan. Malasing ma di piaat malasing kari, “Taak a aangelo zina.”

¹⁶ Singsaxai Pita nanga xai pidik la mara. Di kaas a mara ma di raamin naan, ma di banglala.

¹⁷ Naan ka raba xol a ngusna wana a klusmitna xuna dina ziburung ma xa vazei vamaravaas naandi wana a Piran ka mitat saxot pizin naan la vaal a vaamaazikang. Naan ka piaat naako, “Naa-guna vazei Jems ma amun taatum lamaskana Kaarisito wana azaan angkari.” Ma xa vataling naandi ma xa waan laza non tawarak.

¹⁸ Paanaraan ubina dauran di baabaa ma dit falaau varawuk pana aze razaan ka balas sin Pita.

¹⁹ Erot ka lis a dorang dikdik kuna dina zaleng Pita singsaxai xawit nat faraxas dina tangin luk naan. Malasing ma xa rasin ubina dauran ina di rataamaai xaaul wana Pita wana aikilizang ma xa piaat naandi dina maat.

Lamuraana azaan angkanaan Erot ka vataling a pira Judia ma xa waan la bina laba Sesaria ma xa wa iziar inaan.

A Maatang Sin Erot

²⁰ Erot ka mangat pana aubina la bina Taair ma la bina Saaidon. Singsaxai aubina angkanaan di zaxot Blaastas kuna vawaalang naandi. Naan a waamua xat katkatong amun saan sin a xalxaal Erot. Malasing ma di irur varaxai ma di waan sin Erot pana a lemlem azaxai. Ma di iaari zina

wana a luaai xana iziar lawalaua naandi ma naan, panaze naandi di zuzuruk a vanganang sin naandi la kaantri zina.

²¹ Di ra kalin aza raan kuna aiziarang sin naandi. Ma la raan angkanaan Erot ka mamaaus pana a marapi marmari daxaiang sin a xalxhaal ma xa iziar wana akin izi xalxhaalang sina ma xa dador zin aubina. ²² Ma naandi dit kupkup dikdik malasing kari, “Kawit a ling a rapti xari xai dador singsaxai a ling aza nakmai.” ²³ Fzaaus mase a aangelo zin a Piran ka vagiaas faraksaat Erot, panaze naan kawit na lis a wisfaaruiang sin Nakmai. Ma amun konip di zaxa a wina ma xa maat.

²⁴ Singsaxai a dorang sin Nakmai xai waan farawuk ma amala xaarik aubina di inaxam paazaai wana naan. ²⁵ Araan Baanabaas ma Sol di vanong iaa a vaamuzazang sin nandiaa Jerusalem, di uli iaa xun Entiok ma di zaxot iaa zaait Jon Maak faraxai wana nandiaa.

13

Amun Paamua Di Kalin Baanabaas Ma Sol

¹ A lotu Entiok ka rauxin azanon profet ma azanon marayas. Aizina naandi xari: Baanabaas ma Simion, dit fakilaan saait naan pana Maxit, ma Lusias ila bina laba Saairini ma Maanaain ma Sol. Maanaain nandiaa Erot a waamua in Gaalili di paasaxo varaxai iaa araan di mumut. ² Aza raan naandi di lotu waan sin a Piran ma di valvaal wana vanganang. Ma a Laklagaai a Raabu xa vazei naandi naako, “Naagu lis Baanabaas ma Sol zurugu xuna dina giu iaa a vaamuzazang nia ga ra kalin nandiaa xuna giuang.” ³ Naandi di valvaal

wana vanganang ma di maainung, ma di rasin amun mita naandi laaxur wana nandiaa ma di kling nandiaa di waan iaa.

Baanabaas Ma Sol Di Waan Iaa Saaipras

⁴ A Laklagaai a Raabu xa kling Baanabaas ma Sol di waan iaa la bina laba Selusiaa ma inaan di xawaas iaa a sip ma di zaal iaa xula xurunuza Saaipras. ⁵ Di balas iaa la bina laba Saalamis ma di fazei iaa wana dorang sin Nakmai inaan lamun faal a maainungang sin amun Judaa. Jon Maak ka saxat faraxai wana nandiaa xuna vawaalang nandiaa wana vaamuzazang.

⁶ Naandi di zangas lamun non faakdul la xurunuza angkanaan ka ruaas di balas la bina laba Paafos. Inaan di vasuin a rapti aizina Baa-Iesu, naan a Judaa ma a xotinaaring ma a profet faagit.

⁷ Naan kat farawaal varaxai wana a waamua ila xurunuza angkanaan, aizina Segiaas Paaulus, a rapti xa rauxin a mazamang laba. A waamua Segiaas ka kilaai xun Baanabaas ma Sol wanaze xa saxot kana langarin a dorang sin Nakmai.

⁸ Singsaxai a xotinaaring angkanaan aza izina wana a linga bina Grik adu Elimaas, ka dikdik kuna ruxolang a dorang sin nandiaa. Ka saxot adu xana ruxol a waamua xuna xana wen inaxam paazaai wana Iesu.

⁹ Ma Sol aza izina Pol, xa bas pana a Laklagaai a Raabu. Naan ka daamaai mase lamarana Elimaas, ¹⁰ ma xa piaat sina naako, “Nua naata Saatan! Nua gu purua wana amun saan faakdul xa daxa. Amun taktegitang ka varas ma amun matmalabuk taksaat ka bas lamaskana a roroiang sunum. Bulaai gui xul a dorang faaratunaan sin

a Piran pana amun dorang ka vaagit. ¹¹ Naari a mita Piran kana ruxol nua. Uru maraam kana wif. Ma guna wen taamin a maravas iwana iaas pana azanon taan.”

Ma fazaaus mase Elimaas ka xazanin a bung-suzuk ka waakol uru marana ma xa bangbaanguf farawuk, ma xa saxot kana tangin taxazak kana vindaan naan. ¹² Araan a waamua xa raamin azaan angkari, xa inaxam paazaai, wanaze naan ka banglala wana a varaviraaiang naa langarin pana a Piran.

Baanabaas Ma Pol Di Waan Iaa Pisidiaa

¹³ Pol varaxai wana amun paliaana di ramaraat la bina laba Paafos ma di zaal wana sip ma di balas la bina laba Pegaa la pira Paamfilia. Singsaxai Jon Maak ka vataling nandiaa inaan ma xa uli waan Jerusalem. ¹⁴ Di ramaraat iaa Pegaa ma di balas iaa la bina laba Entiok la pira Pisidiaa. Ma la raan a Saabat di albis iaa la vaal a maainungang sin amun Judaa ma di iziar iaa waanaburur. ¹⁵ Axazak ka vaakat lamaskana amun Lus sin Moses ma lamaskana amun dorang sin amun profet, ma amun paamua ila vaal a maainungang di iaalis dorang paan sin nandiaa malasing kari, “Uru daaza maam, tamon naagu rauxin iaa ta dorang kuna vadikdikang aubina, maadi saxot naaguna dador iaa.”

¹⁶ Pol xa ramaraat ma xa raba naandi wana a mitna ma xa piaat malasing kari, “Nim amun Israael ma nim aubina rawarak ina naagui lotu wana Nakmai. Naaguna langar zurugu! ¹⁷ Nakmai zin amun Israael xa kalin amun

kulmua zin dia malasing aubina zina vaatak. Ma naan ka vabalos naandi ma di balas adi xulutung aubina lamun maariaas naandi di iziar malasing amun topuran la pira Ijip. Nakmai xa zaxot naandi wana a dikdikang laba zina ziaana a pira angkanaan. ¹⁸ Ma wana a maariaas ka zangaafu vaaralavaat naan ka zimbang daxa wana naandi lalozang amun tataawuk taksaat sin naandi la non bingil. ¹⁹ Ma xa iziar varaxai wana naandi ma xa urif amun pira ziaana amun lemlem aubina xa wizik urua la pira Kenaan ma naa lis aaxan naandi naadina raumana. ²⁰ Amun saan faakdul angkanaan ka balas lamaskana amun maariaas ka malasing azangaafu varazuai vaaralavaat ma azangaafu vaawatmit.

Lamuraana azaan angkanaan, Nakmai xa kalin ubina dina waamuain amun Israael ma dina klis naandi, xa ruaas a balazang sin a profet Saamuel. ²¹ Ma lamuraana di maainung pana ta xalxaal, Nakmai xa lis Sol zin naandi, naata Kis, naan ka wat pana a watbung sin Beniaamin ma xa rasin a lus pana naandi wana a maariaas ka zangaafu vaaralavaat. ²² Lamuraana Nakmai xa waapizin naan, ka kalin Dewit ma xa xalxaal ma xa waamuain naandi. Nakmai xa dador wana Dewit naako, 'Nia ga raamin fanong adu Dewit naata Jesi, naan a rapti xat fananam nia. Naan kana giu amun saan faakdul nia ga saxot naana giu.'

²³ Ka wat pana amun natnaat sin Dewit, Nakmai xa kling fawat Iesu zin amun Israael. Naan a

13:18 Vaak 14:34, Lus 1:31 **13:19** Lus 7:1, Jos 14:1 **13:20**
 Paam 2:16, 1Sml 3:20 **13:21** 1Sml 8:5, 1Sml 10:21 **13:22** 1Sml
 13:14, 1Sml 16:12, Saam 89:20

Baraai a Vaaroroiang sin naandi malasing naa tabung kalkalin. ²⁴ Araan Iesu xawit nanga na balas, Jon ka fazei zin amun Israael vaakdul xuna inaxam taawukang siaana amun matmal-abuk taksaat sin naandi ma dina baaptaais. ²⁵ Ma faasilik Jon kana vanong fakdul a vaamuzazang sina, xa iaari zin naandi naako, 'Naagu naxaam adu nia nis? Nia xawit a rapti ina naagut simbong. Kawit. Sing saxai naan kana wat lamuraagu ma nia xawit a rapti daxa xuna xanat faraxas gana akpaat a iaarus iwana su zina wanaze naan ka laaup mase wana nia.'

²⁶ Amun taatum surugu, nim amun natnaat sin Aabaraam ma nim aubina xawit amun Judaa naagut lotu wana Nakmai. Nakmai xa ra lis a dorang iwana zaxot faulinang dia. ²⁷ Aubina in Jerusalem ma amun paamua zin naandi xawit di maravas adu Iesu naan Kaarisito, ma xawit di mazaam a dorang profet lamaskana a Baar Xoxok naadit fakot lamun Saabat. Sing saxai di waambazof a dorang profet araan di bain Iesu ma di varur naan pana dorang kuna xana maat. ²⁸ Ma naapalaau xawit di tangin ta vuvuna maatang sina di vazei Paailat kana zop famaata naan. ²⁹ Ma lamuraana amun saan faakdul naadi giu wana naan malasing a Baar Xoxok ka piaat, di vakabaal vawizik naan paanaburut pana a robuxul ma di vatate naan lamaskana baaul a maat. ³⁰ Sing saxai Nakmai xa varamaraat faulin

13:24 Mk 1:4, Lk 3:3 **13:25** Jn 1:20, Mt 3:11, Mk 1:7, Lk 3:16, Jn 1:27 **13:28** Mt 27:22-23, Mk 15:13-14, Lk 23:21-23, Jn 19:15
13:29 Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Lk 23:50-56, Jn 19:38-42

naan siaana maatang, ³¹ ma amun taan ka varas naan ka balas sin aubina ma di raamin naan. Naandi angkanaan di ra ramaraat faraxai wana naan Gaalili ma di zangas faraxai xun Jerusalem. Ma naandi xa di ipitfiat naan sin aubina zin dia amun Israael.

³² Ma naari nimaa maadi fazei iaa wana Dorang Daxa zinim. Ka malasing kari: A zaan Nakmai xa ra xalxalin sin amun kulmua zin dia ³³ naa waambazof fanong sin dia amun natnaat sin amun Israael malasing kari: Nakmai xa varamaraat faulin Iesu ziaana maatang. Ka malasing be a dorang lamaskana a varuaiang a ranganang lamaskana a baar Saam. Nakmai xa piaat malasing kari,

‘Nua Naarugu.

Taning nia ga balas damaam.’ *(Saam 2:7)*

³⁴ Ma Nakmai xa dador wana a ramaraat puliang sin Iesu ziaana maatang ma xana wen murut. Ka piaat malasing kari,

‘Gana lis amun daxaiang sinim ka xoxok ma xa vaaratunaan
ina ga ra xalxalin sin Dewit.’ *(Aais 55:3)*

³⁵ Ma aza dorang saait sin Dewit ka piaat malasing kari,

‘Guna wen luaa psin a Rapti Xoxok sunum
kana murut pizaai lamaskana baaul a maat.’
(Saam 16:10)

³⁶ Dewit ka roting a vaamuzazang sin Nakmai la notaan sina ma lamuraana xa maat, ma di xavin naan lapaara amun kulmua zina ma xa murut pizaai. ³⁷ Singsaxai a rapti angkanaan Nakmai xa varamaraat faulin naan siaana maatang, kawit na murut pizaai.

³⁸ Malasing ma amun taatum surugu, ga saxot nim naaguna rexaas adu lamaskana Iesu a lan ka ralakas kuna Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina. Taning maadi fazei wana a dorang kari zinim. ³⁹ Ga saxot saait nim naaguna rexaas adu aubina vaakdul di inaxam paazaai wana Iesu, Nakmai xa vak-ilaan naandi adu di tak siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi. Singsaxai amun Lus sin Moses kawit nat faraxas kana giu malasing kanaan. ⁴⁰ Naagu naknakaai daxa wana nim, taulaan a fanaauang sin amun profet kana balas sinim. Nakmai xa piaat malasing kari,

⁴¹ ‘Nim ubina iwana vizang a dorang surugu, naagu langar!

Naagu banglala ma naaguna milung!

Nia gana giu amun faamuzazang lamun taan sinim
singsaxai naaguna wen inaxam paazaai
wana
naapalaau taxazak ka vazei nim pana.’” (*Aab* 1:5)

⁴² Araan Pol ma Baanabaas di vataling iaa a vaal a maainungang sin amun Judaa, aubina di maainung nandiaa tamon kat faraxas dina uli iaa xaarik la Saabat laaxur ma dina fazei iaa xaarik

sin naandi wana a dorang kanaan. ⁴³ Lamuraana aubina di vataling a vaal a maainungang, amala amun Judaa ma naandi xawit amun Judaa ina di los a rataawuka lotu zin amun Judaa, di los Pol nandiaa Baanabaas. Di dador iaa zin naandi ma di vadikdik iaa naandi xuna dina iziar lamaskana daxaiang sin Nakmai.

⁴⁴ La Saabat laaxur faasilik aubina vaakdul la bina laba angkanaan di wat balas kuna dina langarin a dorang sin a Piran. ⁴⁵ Sing saxai azanon Judaa di raamin adi xulutung ma di bas pana marazuzuaiang ma di piaat faraksaat a dorang Pol xa fazei wana.

⁴⁶ Sing saxai Pol ma Baanabaas kawit di maraaut iaa, di dador dikdik iaa zin naandi malasing kari, “Ka tak lamarana Nakmai adu maadina tabung fazei iaa wana a dorang sin Nakmai zinim amun Judaa. Sing saxai naagu bain, ma xa vatangin adu nim kawit nat faraxas naaguna xazanin adu xat faraxas naaguna rauxin a roro tapal. Maadina vataling iaa nim ma maadina fazei iaa wana a dorang sin Nakmai zin aubina xawit amun Judaa. ⁴⁷ Ka malasing a dorang Nakmai xa lis sin dia naako,

‘Ga ra kalin luk fanong nua xuna guna balas a maravas aaxan aubina xawit amun Judaa ma guna vatangin a lan kuna zaxot faulintang aubina lamun non faakdul ila pira angkari.’”
(*Aais 49:6*)

⁴⁸ Aubina xawit amun Judaa di langarin ma di nanam ma di wisfaru a dorang sin a Piran. Ma

naandi Nakmai xa kalin luk fanong naandi xuna roro tapal, di inaxam paazaai wana Iesu.

⁴⁹ A dorang sin Nakmai xa waan farawuk la non pira vaakdul angkanaan. ⁵⁰ Singsaxai amun Judaa di vaxanaat ainaxamang sin amun paamua ila bina laba angkanaan ma di vaxanaat saait ainaxamang sin a furavin di rauxin aiza laba ma dit lotu zin Nakmai lalozang a lotu zin amun Judaa. Ma di suk a maskana aubina ila bina laba angkanaan ma di vamazik Pol ma Baanabaas ma di vut pizin nandiaa la non pira angkanaan sin naandi. ⁵¹ Malasing ma uru aaposal di taaf pizin iaa a paauf la xaaka nandiaa xuna vatanginang adu naandi di ra giu a raksaatang pana nandiaa. Ma di waan iaa Aaikonium. ⁵² Aubina di inaxam paazaai inaan Entiok di bas pana a nanamang ma a Laklagaai a Raabu.

14

Pol Ma Baanabaas Di Fazei Iaa Aaikonium

¹ Pol ma Baanabaas di giu iaa a vaamuzazang la bina Aaikonium malasing naadi ra giu iaa laza non bina laba. Di albis iaa la vaal a maainungang sin amun Judaa ma di fazei daxa iaa mase malasing ma amala amun Judaa varaxai zaait pana amala aubina xawit amun Judaa di inaxam paazaai. ² Singsaxai azanon Judaa ina di baai dina inaxam paazaai, di suk a maskana azanon aubina xawit amun Judaa malasing ma di maska raksaat pana aubina di inaxam paazaai. ³ Pol ma Baanabaas di iziar iaa inaan pana a notaan

baraaf. Ma di fazei iaa wana dorang sin a Piran ma xawit di maraaut iaa, wanaze a Piran ka vawaal a dorang sin nandiaa lalozang a daxaiang sina araan naan ka giu amun faakilanang ma amun faaxoxovang la mita nandiaa.

⁴ Aubina ila bina laba angkanaan di vatawagalaai, azanon sin amun Judaa ma azanon sin uru aaposal. ⁵ Mur amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa varaxai wana amun paamua zin naandi di pis a dorang kuna dina giu a raksaatang pana Pol nandiaa Baanabaas ma dina tuk famaas nandiaa wana amun faat. ⁶⁻⁷ Singsaxai di langarin iaa azaan angkanaan ma di valaau waan iaa xula uru bina laba Listraa ma Debi. Di ifazei iaa wana Dorang Daxa inaan ma lamun bina rawarak saait lapaara uru bina laba angkanaan lamaskana non laba Likonia.

Pol Ma Baanabaas Di Fazei Iaa Listraa Ma Debi

⁸ Aza rapti xa iziar Listraa, uru xaakna di maat iaa. Ka balas nanga laraan naanaa zina xa luk naan ma xawit nat faraxas kana zangas. ⁹ Naan ka iziar inaan ma xa langarin a dorang sin Pol. Ma Pol xa daamaai lamarana ma xa raamin fakilaan adu a rapti angkanaan ka inaxam paazaai adu Nakmai xana vira naan. ¹⁰ Ma xa viraai laba zina naako, “Tamaraat ma gu rur vaatak pana uru xaakum!” Ma faabuza be a rapti angkanaan ka ramaraat ma xa zangas farawuk.

¹¹ Amala di raamin azaan Pol xa giu ma di xupkup pana a linga bina Likonia malasing kari, “Uru nakmai angkari di balas iaa malasing amun kastunaan ma di wat iaa iriat paanaburut sin dia.” ¹² Di vakilaan Baanabaas pana a nakmai zin

naandi aizina Zeus* ma Pol wana a nakmai zin naandi aizina Emes** wanaze naan a rapti iwana dadorang. ¹³ A pris sin a nakmai zin naandi Zeus, ina a vaal xoxok sina xa iziar inaan lamanar wana a bina laba, xa zuruk amun bulumagau varaxai wana amun purpur di ruraan ku laza marana lan ila bina laba angkanaan. Naan faraxai wana adi xulutung di saxot dina faaif suaai nandiaa malasing amun nakmai.

¹⁴ Singsaxai uru aaposal Baanabaas nandiaa Pol di langarin iaa ma di dikdik iaa xuna dina wisbuaak iaa naandi. Malasing ma di taar iaa amun marapi zin nandiaa xuna vatanginang a maskaluzang sin nandiaa ma di valaau iaa lawalau amala ma di xupkup iaa malasing kari, ¹⁵ “Naam ubina, xunaze naagu giu malasing kari? Nimaa zaait uru rapti malasing be nim. Maadi wat kuna fazeiang pana a Dorang Daxa zinim ma naaguna inaxam taawuk siaana amun sangof angkari adu naaguna giu. Ma naaguna valos Nakmai xa roro ina xa ra giu a mof ma a pira ma a raas ma amun saan faakdul ina di iziar lamaskana. ¹⁶ Mumua mase naan ka ra vamiluaar psin amun lemlem aubina vaakdul ma di valos a sasaxotang sin naandi nanga. ¹⁷ Singsaxai naan kat fatangin adu naan aze rawat Nakmai malasing kari: Naan kai lis a daxaiang sina araan ka lis a daavur zinim ka wat ikula la bara, ma xa kalin amun taan kuna

* **14:12** La notaan angkanaan amun Grik di ra piaat adu xa rauxin amun nakmai xa varas ma Zeus naan a xalxaal zin amun nakmai vaakdul zin naandi. **

14:12 La notaan angkanaan amun Grik di ra piaat adu Emes naan a nakmai xa rauxin a vaamuzazang kuna lizang a dorang. Naan naata Zeus. **14:15** Zax 20:11, Saam

146:6

mos turinang amun fanganang lamaskana amun taan iwana nanga. Naan ka rataalaas nim pana a vanganang ka varas ma xai sfaar vambos a maskana nim pana a nanamang.”¹⁸ Ma wana a dorang kanaan saait nanga, xa lagaf pana uru aaposal dina wisbuaak iaa amala angkanaan pana faaif suaaiang nandiaa.

¹⁹ Azanon Judaa, di wat la bina laba Entiok la non laba Pisidiaa ma azanon di wat la bina Aaikoniam di suk a maskana ubina ininaan Listraa ma di tuk Pol wana amun faat, ma di urif fatukbilok naan fataling a bina laba, avuna di naxaam adu xa maat. ²⁰ Singsaxai aubina di inaxam paazaai di wat faraxulin naan, ma xa ramaraat ma xa uli xula bina laba angkanaan. Ma a raan lamuraana nandiaa Baanabaas di zangas iaa xula bina laba Debi.

Pol Ma Baanabaas Di Uli Iaa Xun Entiok In Siria

²¹ Pol ma Baanabaas di fazei iaa wana a Dorang Daxa la bina laba Debi ma amala aubina di zuruk ainaxam paazaaiang faaxur. Di uli iaa xula uru bina Listraa ma Aaikoniam ma la mur di waan iaa la bina laba Entiok in Pisidiaa. ²² Dit fadikdik iaa ainaxam paazaaiang sin aubina di inaxam paazaai ma di vadikdik iaa naandi xuna dina paazaai laaxur wana inaxam paazaaiang sin naandi. Di piaat iaa malasing kari, “Dia dina albis lamaskana amun maravanang ka varas paamua wana dina albis lamaskana a bikabar zin Nakmai.”

²³ Lamaskana amun lotu zaksaxai, Pol ma Baanabaas di kalin iaa amun paamua xuna dina xatkatong aubina di inaxam paazaai. Di maainung ma di valvaal iaa wana vanganang ma di lis

iaa naandi lawaana vaaxatkatangang sin a Piran, ina naandi di inaxam paazaai wana naan. ²⁴Nandiaa di ramaraat iaa xaarik ma di zangas iaa lamaskana a non laba Pisidiaa ma di wa balas iaa la non laba Paamfilia. ²⁵Ma di fazei iaa wana a Dorang Daxa la bina laba Pegaa ma mur di kabal wizik iaa xula bina laba Aataalia.

²⁶Di xawaas iaa a sip inaan Aataalia ma di uli iaa xun Entiok in Siria. Inaan paamua la bina laba angkanaan, aubina di inaxam paazaai di ra rasin nandiaa lamaskana daxaiang sin Nakmai xuna giuang a vaamuzazang kari naadi vanong iaa xa. ²⁷Inaan Entiok di viring fatuin iaa aubina vaakdul ilamaskana lotu ma di pitfiaat iaa amun saan faakdul Nakmai xa giu la mita nandiaa. Ma di pitfiaat iaa adu Nakmai xa kaas a lan sin aubina xawit amun Judaa xuna naandi dina inaxam paazaai. ²⁸Ma di iziar iaa inaan faabung baraaf faraxai wana aubina di inaxam paazaai.

15

Aiziarang Laba Xa Balas Jerusalem

¹Azanon Judaa ina di inaxam paazaai wana Iesu di vinang Judia ma di waan Entiok. Ma dit firaai aubina di inaxam paazaai inaan malasing kari, “Nakmai xana wen saxot faulin nim tamon kawit naagu ftuk pizin a vang pakpaaka nim malasing amun Lus sin Moses ka dadorin.” ²Pol ma Baanabaas di langarin iaa ma di varamakalaai dikdik iaa mase varaxai wana naandi. Malasing ma aubina di inaxam paazaai ila bina laba Entiok, di kalin Pol ma Baanabaas ma azanon ubina di

inaxam paazaai zaait kuna dina uzaa Jerusalem sin amun aaposal ma amun paamua ma dina xulus azaan angkanaan.

³ Aubina di inaxam paazaai in Entiok di kling naandi xunikula ma di zangas lamaskana amun non Fonisia ma Samaaria ma di pitfiat sin aubina di inaxam paazaai inaan adu aubina xawit amun Judaa di inaxam taawuk ma di inaxam paazaai wana Iesu. A dorang kanaan ka vananam mase aubina vaakdul ina di inaxam paazaai lamun non angkanaan. ⁴ Araan naandi di balas Jerusalem, aubina ila lotu inaan ma amun aaposal ma amun paamua di ruzuaai naandi. Ma Pol ma Baanabaas di pitfiat iaa amun saan angkanaan Nakmai xa giu lamaskana a vaamuzazang sin nandiaa.

⁵ Singsaxai azanon Faarasi ina di inaxam paazaai di ramaraat ma di dador dikdik malasing kari, “Ubina xawit amun Judaa dina ftuk pizin a vang pakpaaka naandi ma dia dina vazei zaait naandi adu naandi dina valos amun Lus sin Moses.”

⁶ Amun aaposal varaxai wana amun paamua di balas fatu xuna xuluzang a dorang kanaan. ⁷ Di dador marazaat. Naanaan Pita xa ramaraat ma xa piaat naako, “Amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu rexaas adu mumua, Nakmai xa ra kalin nia lawaluaa nim ma aubina xawit amun Judaa di langarin a fazeiang ila nguzugu wana a Dorang Daxa ma di inaxam paazaai. ⁸ Nakmai ina xa rexaazin a maskana aubina vaakdul xa rudaxain aubina xawit amun Judaa wanaze di inaxam paazaai. Ma naa vatangin araan naan ka lis a

Laklagaai a Raabu zin naandi malasing be naa ra lis sin dia. ⁹ Nakmai xa giu a lan azaxai be aaxan dia vaakdul amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa. Naan ka zuk favaxur a maskana naandi wanaze di inaxam paazaai wana Iesu. ¹⁰ Malasing ma nim tuua naagu lalaamangaain Nakmai wana lizang a maravanang iwana valozang amun Lus sin Moses sin aubina di inaxam paazaai, wanaze mumua amun kulmua zin dia ma dia zaait nanga xawit mase nat faraxas dina vazaak. ¹¹ Kawit. Dia di inaxam paazaai adu Nakmai xa zaxot faulin dia be lamaskana a daxaiang sin a Piran Iesu malasing saait naandi.”

¹² Naandi vaakdul angkanaan di izi manunus la raan Baanabaas ma Pol di pitfiat iaa amun faakilanang ma amun faaxoxovang Nakmai xa ra giu la mita nandiaa lawalau aubina xawit amun Judaa. ¹³ Lamuraana dorang sin nandiaa, Jems ka piaat malasing kari, “Amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu langar zurugu! ¹⁴ Naambari be Saaimon* ka vamaravaas fanong adu waamua Nakmai xa vatangin a varamaaluvang sina zin aubina xawit amun Judaa ma xa zaxot luk azanon sin naandi ma naandi aaxana vaatak. ¹⁵ A dorang kanaan sina xa valaau vatfaraxas pana a dorang sin amun profet, di varaar vating malasing kari, ¹⁶ Nakmai xa piaat naako,

‘Lamuraana amun saan angkanaan, gana uli wat ma gana varur vaulin a vaal maling sin Dewit ina xa ra zu vaanong.

* **15:14** Aza izina xanaan Pita.

Gana rasin faulin amun pop ila vaal angkanaan
 ina xa ra rambara varawuk
 ma gana varur vavaxur,

¹⁷ kuna aubina rawarak dina zaleng nia.

Naandi aubina xawit amun Judaa, naandi
 vaakdul ina ga ra viring luk naandi adu
 aaxaku.

Nia a Piran ga pitflaat azaan angkari

ma gana giu vatfaraxazin a dorang kari.
(Aam 9:11-12)

¹⁸ Naan ka ra piaat a dorang kari zin aubina
 mumua nanga.”

¹⁹ Ma Jems ka piaat kaarik naako, “Malasing ma
 wana ainaxamang surugu, tuaa dia dina lis a mar-
 avanang sin naandi aubina xawit amun Judaa ina
 di inaxam taawuk puat sin Nakmai. ²⁰ Singsaxai
 dina farar waan sin naandi xuna vamaravaazang
 naandi adu tuaa naandi dina iaan a vanganang di
 talas pana zin amun nakmai vaagit, ma tuaa dina
 giu amun matmalabuk taksaat lamanar wana
 aizit maxuzang, ma dina wen iaan a maraaza
 amun kak talavaat di xut famaata ma tuaa dina
 imin a dari. ²¹ Avuna amun Judaa dit fakot amun
 Lus sin Moses lamaskana amun faal a maainun-
 gang sin naandi lamun Saabat faakdul, di varu-
 mara mumua mase ma xa ruaas taning. A dorang
 kanaan lamaskana amun Lus sin Moses di fazei
 vaanong pana lamun bina vaakdul.”

*A Dorang Ka Waan Sin Aubina Xawit Amun
 Judaa Di Inaxam Paazaai*

²² Amun aaposal ma amun paamua varaxai wana aubina vaakdul ila lotu di naxaam adu dina kalin tazanon ubina lamaskana lemlern angkanaan kuna dina waan Entiok faraxai wana Pol ma Baanabaas. Di kalin Judaas ma aza izina xanaan Baarsabaas, nandiaa Saailaas. Nandiaa uru rapti laba lawalau aubina di inaxam paazaai. ²³ Di lis a waambaar angkanaan sin nandiaa ma xa piaat malasing kari,

“Maam amun aaposal angkari ma amun paamua, maam amun daaza nim lamaskana Kaarisito.

Maadi varaar a waambaar angkari xa waan sinim aubina xawit amun Judaa naagu iziar Entiok ma Siria ma Silisia.

A dor vaananamang ka waan sinim.

²⁴ Maadi langar adu azanon simaam di waan inaan sinim ma di vabalos a maravanang pana amun dorang sin naandi ma di vamaskalus saait nim. Kawit maadi rudaxain naandi xuna fazeiang pana inaan. ²⁵ Malasing ma maadi wat fatu ma maam faakdul maadi rudaxa adu maadina kalin tazanon ubina ma maadina kling naandi xa waan inaan sinim faraxai wana uru paasaxo daxa zin dia Baanabaas ma Pol. ²⁶ Nandiaa xawit di inaxam marazaat iaa wana roroiang sin nandiaa wana giuang a vaamuzazang sin a Piran Iesu Kaarisito. ²⁷ Ma maadi kling saait Judaas ma Saailaas kuna dina dadorin iaa la nguza nandiaa, a dorang bani ina maadi varaar lamaskana a waambaar. ²⁸ A Laklagaai a Raabu varaxai wana maam maadi naxaam adu xana daxa malasing kari, maadina

wen tasin ta maravanang pana nim, singsaxai naaguna valos be a dorang kari: ²⁹ Naaguna wen iaan a vanganang di talazin sin amun nakmai vaagit, ma naaguna wen imin a dari, ma naaguna wen iaan a maraas amun kak talavaat ina di xut famaas, ma naaguna luaa psin amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang. Naaguna balas daxa mase araan naagu valiu amun saan angkanaan.

Naan singbe.”

³⁰ Naanaan aubina ila lotu di kling ubina angkanaan ma di waan Entiok. Araan di balas di viring fatu aubina di inaxam paazaai ma di lis a waambaar angkanaan sin naandi. ³¹ Aubina di vakot ma di nanam mase wana amun dor vaadikdikang. ³² Judaas ma Saailaas, nandiaa zaait uru profet, di dador marazaat iaa varaxai wana aubina di inaxam paazaai inaan kuna dador vawaalang ma vadikdikang naandi. ³³⁻³⁴ Lamuraana di ra iziar iaa wana azanon taan inaan, ubina di inaxam paazaai di kling pizin nandiaa varaxai wana a luaai xuna dina uli iaa zin amun aaposal ina di ra kling nandiaa.* ³⁵ Singsaxai Pol ma Baanabaas di iziar iaa inaan Entiok. Nandiaa varaxai wana azanon aubina xa varas dit faraviraai ma di fazei wana dorang sin a Piran.

Pol Ma Baanabaas Di Vatawagalaai Iaa

* **15:33-34** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Singsaxai Saailaas ka naxaam adu naan kana iziar inaan.

³⁶ Azanon taan ka vaanong ma Pol xa vazei Baanabaas naako, “Dina uli iaa ma dina wa raamin iaa aubina di inaxam paazaai lamun bina vaakdul ina diaa di ra fazei iaa zin naandi wana a dorang sin a Piran, ma dina wa raamin iaa naandi di iziar malasing faa.” ³⁷ Baanabaas ka saxot kana zaxot Jon aza izina Maak, faraxai wana nandiaa. ³⁸ Sing saxai Pol xa naxaam adu xawit na daxa xuna naan kana saxat faraxai wana nandiaa wanaze waamua Jon Maak ka vataling naandi la non laba Paamfilia ma xawit na iziar varaxai wana nandiaa wana vaamuzazang. ³⁹ Di varamakalaai dikdik iaa ma di vatawagalaai iaa ma Baanabaas ka zaxot luk Jon Maak ma di xawaas iaa a sip kun Saaipras. ⁴⁰ Sing saxai Pol xa kalin luk Saailaas ma aubina ina di inaxam paazaai di lis Pol ma Saailaas lawaana daxaiang sin a Piran ma di ramaraat ma di waan iaa. ⁴¹ Di zazangas iaa lamaskana a non laba ila uru provins Siria ma Silisia ma dit fadikdik iaa aubina ila maskana lotu.

16

Timoti Xa Saxat Sin Pol Ma Saailaas

¹ Pol xa waan la bina laba Debi ma mur la bina laba Listraa. Ka rauxin aza rapti xa inaxam paazaai inaan aizina xanaan Timoti. Naan naat aza ravin Judaa ina xa inaxam paazaai zait, sing saxai damana naan a Grik. ² Aubina di inaxam paazaai lamun bina laba Listraa ma Aaikoniam di piaat adu Timoti naan a rapti daxa. ³ Pol xa saxot kana zaxot luk Timoti varaxai wana naan, malasing ma xa ftuk pizin a vang pakpaakna, wanaze amun Judaa di iziar la bina

angkanaan di rexaas adu damana Timoti, naan a Grik. ⁴ Pol ma Saailaas ma Timoti di zangas taal lamaskana amun bina laba ma di fazei raal wana a dorang di pis araan amun aaposal ma amun paamua di ra iziar wana varaxuluzang Jerusalem. Naandi di dadorin azaan angkari xuna aubina di inaxam paazaai dina valos. ⁵ Malasing ma aubina di inaxam paazaai di balas dikdik pana ainaxam paazaaiang sin naandi lamun non angkanaan ma a vaakatang sin aubina di inaxam paazaai xa uzaa laaxur bulaai lamun taan saksaxai.

Pol Xa Miriftaamin Aza Rapti In Maasedonia

⁶ Pol ma uru waliaana di zangas taal lamaskana amun non laba Frigia ma Galesia ma di fazei raal wana Dorang Daxa inaan, singsaxai a Laklagaai a Raabu xawit na rudaxain nandiaal dina fazei raal inaan la provins Esia. ⁷ Ma di wa balas taal la rere iwana a non laba Misiaa, ma di saxot dina albis taal xu lamaskana a non laba Bitiniaa, singsaxai a Laklagaai zin Iesu xawit na rudaxain nandiaal dina albis taal. ⁸ Malasing ma nandiaal di zangas bilaas taal a non laba Misiaa ma di balas taal la bina laba Troaas. ⁹ Labung angkanaan Pol xa miriftaamin aza rapti ila provins Maasedonia xa irur ma xat maainung falagot naan naako, “Laawus iriat Maasedonia ma gu vawaal maam.” ¹⁰ Lamuraana Pol xa miriftaamin a rataamaai angkanaan, fazaaus mase maadi nimniman kuna maadina waan Maasedonia wanaze maadi rexaas adu Nakmai xa viring fanong maam kuna maadina fazei wana Dorang Daxa inaan sin naandi.

Lidia Xa Inaxam Taawuk Pana A Piran

¹¹ Maadi xawaas a sip ma maadi waan fataling a bina laba Troaas, ma maadi zaal vaatak fatokang a xurunuza Saamoterer ma a raan lamuraana maadi zaal waan la bina laba Neapolis. ¹² Maadi ramaraat kaarik inaan ma maadi waan la bina laba Filipaai, aizina a bina laba angkanaan ka laaup pana amun bina laba ila pira angkanaan lamaskana provins Maasedonia. Amun Rom di ra varamaraat a bina laba angkanaan ma di ra iziar inaan. Ma maam maadi iziar inaan pana azanon taan.

¹³ La raan a Saabat, maadi zangas fataling a bina laba angkanaan kula rita daanim. Maadi naxaam adu maadina tangin a non sin amun Judaa iwana maainungang inaan. Maadi iziar waanaburut ma maadi xumul varaxai wana a furavin di ra balas fatu inaan. ¹⁴ Axazak sin naandi dit langarin maam, aizina xanaan Lidia. Naan ila bina Taaiatiraa ma xat faangurin amun marapi xa raubung. Naan a ravin kai lotu zin Nakmai. A Piran ka kaas a maskana ma xa rudaxa wana a dorang kanaan sin Pol. ¹⁵ Naan faraxai wana naandi vaakdul di iziar la vaal zina di baaptaais. Naanaan ka viring luk maam kula vaal zina ma naako, “Tamon naagu naxaam adu nia a ravin ga inaxam paazaai wana a Piran, ga maainung nim naaguna iziar la vaal zurugu.” Ma xa plaas ainaxamang simaam ma maadi iziar la vaal zina.

*Pol Ma Saailaas Di Iziar Iaa La Vaal A Vaa-
maazikang Filipaai*

¹⁶ Aza raan maadi waan la non iwana maainungang ma maadi vasuin aza fnaalik, a iaana kilaa-
iang. Naan ka rauxin aza wat laklagai lamaskana,
xat faraxas kana pitfiat amun saan kana balas

mur. Malasing ma naan kat fabalos a kaakaai laba mase aaxan amun mono zina wanaze xai pitfiaat aze razaan kana balas lamun taan angkapaa xai rur waamua. ¹⁷ A fnaalik ka los Pol ma maam ma xat firaai malasing kari, “Ubina angkari, naandi ubina dit faamuzas sin Nakmai Laaxur Mase ma di fazei wana a lan naan kana zaxot faulin nim pana.” ¹⁸ Ma lamun taan ka varas, naan ka gigiu malasing kanaan. Araan Pol xa mazaagaai wana azaan angkanaan, ka rutaawuk ma xa vazei a zapalaau angkanaan naako, “Lamaskana aizina Iesu Kaarisito, ga dador dikedik sunum, tukbilak siaana a fnaalik.” Ma la notaan angkanaan a zapalaau xa tukbilak fataling naan.

¹⁹ Amun mono zin a fnaalik di raamin adu a lan sin naandi xuna suruk kaakaaiang ka vaanong ka, di zaraak luk Pol ma Saailaas ma di urif nandiaa xula non iwana balas fatuiang kuna dina varur nandiaa lamarana amun paamua di ikilis. ²⁰ Di varur nandiaa lamarana amun paamua in Rom ina di ikilis ma di piaat malasing kari, “Uru rapti angkari, nandiaa uru Judaa ma dit faxanaat iaa a maravanang iriat la bina laba zin dia. ²¹ Nandiaa dit firaai iaa aubina wana amun matmalabuk kawit na valos amun lus sin dia in Rom malasing ma xawit na tak pana dia dina rudaxain ma dina valos.”

²² Amala di albis lamaskana a varamangatang kanaan ma di piaat saait amun saan taksaat pana Pol ma Saailaas. Ma ubina di ikilis di kling ubina ma di taar psin amun mamaauzang la wina nandiaa ma di kmis nandiaa wana wip. ²³ Lamuraana di kmis faraksaat fanong nandiaa, di rasin nandiaa la vaal a vaamaazikang ma di vazei a ruxaaul

xuna xana rataamaai xaaul dikdik pana nandiaa.
²⁴ A ruxaaul ila vaal a vaamaazikang ka langar ma xa rasin nandiaa lamaskana a rumaaf ipaa nanga lamaskana non angkanaan ma xa pis fating amun kaaka nandiaa wana uvang iaai xa maravan.

²⁵ La xuxuna suk, Pol ma Saailaas dit maainung iaa ma di ratangan iaa uzaa zin Nakmai ma uzanon ubina zaait inaan la vaal a vaamaazikang dit langarin nandiaa. ²⁶ Ma fazaaus mase adi maraulia xa balas ma xa gis fakdul a vaal a vaamaazikang kanaan. Ma la notaan angkanaan amun mara xa ralakas ma amun iaaruza sen ka paata ramaakiwat siaana naandi vaakdul inaan lamaskana vaal a vaamaazikang. ²⁷ A ruxaaul ila vaal a vaamaazikang ka ravaangun ma xa raamin adu amun mara ila vaal a vaamaazikang ka ru ralakas faakdul mase ma xa naxaam adu ubina lamaskana di valaau vaanong. Malasing ma xa urif luk a baainaat sina ma naako xana gaal vamaat naan pana. ²⁸ Singsaxai Pol xa viraai laba naako, “Tuaa gu gaal nua! Maam faakdul bari maadi iziar.”

²⁹ A ruxaaul xa viraai xuna zuruk lizang amun laam kuna raamaaiang ma xa valau libis lamaskana ma fazaaus mase xa zibukaak faraxai wana dakdakurang la xaaka Pol ma Saailaas. ³⁰ Ka zaxot fatukbilok nandiaa ma xa piaat naako, “Tupiran, aze rasaan gana giu xuna Nakmai xana zaxot faulin nia?”

³¹ Di vazei iaa naan malasing kari, “Gu inaxam paazaai wana a Piran Iesu ma Nakmai xana zaxot faulin nua. Ma naandi vaakdul zaait la vaal zunum dina inaxam paazaai ma Nakmai xana zaxot faulin naandi.” ³² Ma di fazei iaa zina wana

a Dorang Daxa zin a Piran ma zin naandi zaait lamaskana a vaal angkanaan sina. ³³ La notaan angkanaan nanga labung, a ruxaaul ila vaal a vaamaazikang ka zaxot luk nandiaa ma xa zuk amun burus la wina nandiaa ma fazaaus mase naan faraxai wana naandi vaakdul la vaal zina di maainung nandiaa ma di baaptaais iaa naandi. ³⁴ Naan ka zaxot Pol ma Saailaas kula vaal zina ma xa wa ralaas nandiaa wana vanganang. Naan faraxai wana naandi vaakdul di iziar inaan la vaal zina di bas pana nanamang panaze di inaxam paazaai wana Nakmai.

³⁵ Paanaraan ka ubina di ikilis di kling ubina zin naandi wana dorang malasing kari, “Naaguna vamiluaar uru rapti angkanaan.” ³⁶ Malasing ma a ruxaaul ila vaal a vaamaazikang ka vazei Pol naako, “Ubina di ikilis di kilaaai wat kuna vamiluaarang numaa. Malasing ma, paan iaa, ma a luaai xa iziar varaxai wana numaa.”

³⁷ Sing saxai Pol xa piaat sin ubina angkaina di ra kling fawat naandi naako, “Kawit di tangin ta raksaatang pana nimaa ma di kmis palau nimaa lamarana amala ma di rasin nimaa lamaskana a vaal a vaamaazikang naapalaau nimaa uru rapti in Rom. Malasing faa, naari di naxaam adu dina kling pizin burungin nimaa? Kawit mase! Naandi nanga dina wat iriat ma dina zaxot fatukbilok nimaa.”

³⁸ Di wat piaat a dorang kanaan sin ubina di ikilis ma di maraaut mase araan di langarin adu Pol ma Saailaas nandiaa in Rom. ³⁹ Di wa dador maaluf sin nandiaa ma di zaxot fatukbilok nandiaa la vaal a vaamaazikang ma di maainung nandiaa xuna dina vataling iaa a bina laba

angkanaan. ⁴⁰ Pol ma Saailaas di waan fataling iaa a vaal a vaamaazikang ma di waan iaa la vaal zin Lidia. Inaan di tangin iaa aubina di inaxam paazaai ma di vadikdik iaa naandi. Ma di waan iaa.

17

Pol Nandiaa Saailaas Di Vazaak Iaa A Maazikang La Bina Laba Tesalonikaa

¹ Pol ma Saailaas di zangas iaa lamaskana uru bina laba Aamfipolis ma Aapolonia ma di wat balas iaa la bina laba Tesalonikaa. Ma inaan ka rauxin a vaal a maainungang sin amun Judaa.

² Ma malasing a rataawuka Pol, naan ka albis la vaal a maainungang sin naandi. Malasing ma wana a Saabat urul naan ka gigiu a matmalabuk angkanaan, ma xa xulus a dorang ila Baar Xoxok faraxai wana aubina. ³ Ka vamaravaas naandi ma xa vatangin sin naandi adu a Mesaaia xana vazaak a maazikang ma xana maat ma xana ramaraat puli ziaana maatang. Ma xa piaat saait naako, "Iesu angbani nia gai fazei wana zinim, naan a Mesaaia." ⁴ Azanon sin amun Judaa di plaas ainaxamang sin naandi ma di los Pol ma Saailaas. Ma amala zaait naandi aubina in Grik dit lotu wana Nakmai ma amala zaait sin naandi a furavin di rauxin aiza laba di inaxam paazaai.

⁵ Singsaxai azanon Judaa, di marazuzuai wana nandiaa, malasing ma di viring fatu ubina raksaat la non iwana balas fatuiang ma di varamaraat ainaxamang sin naandi xuna dina varop. Di rasin a bina laba vaakdul angkanaan lamaskana maravanang laba. Di vazaaus paan la vaal zin

aza rapti di vakilaan Jesan ma di zaleng Pol ma Saailaas kuna dina varur nandiaa lamarana amala. ⁶ Sing saxai xawit di tangin nandiaa, ma di ramaraat saxo ma di urif luk Jesan ma azanon ubina di inaxam paazaai xa waan sin amun paamua ila bina laba angkanaan, ma dit kupkup malasing kari, “Ubina angkari di ra vabalos amun maravanang laba lamun bina vaakdul! Ma naari di albis faanong la bina zin dia. ⁷ Ma Jesan ka zaxot nandiaa xula vaal zina. Naandi vaakdul di laxau vanong amun lus sin a xalxal laba Siza. Ma di piaat adu xa rauxin nanga aza xalxal rawarak, aizina xanaan Iesu.” ⁸ A dorang kanaan ka varamaraat ainaxamang sin aubina ma amun paamua ila bina laba angkanaan ma adi varamangatang ka balas. ⁹ Amun paamua ila bina laba angkanaan di dador zin Jesan ma ubina di inaxam paazaai xuna lizang ta kaakaai xuna wul psinang naandi, mur laxo di luaa psin naandi di waan.

Amala Aubina In Beria Di Inaxam Paazaai Wana Iesu

¹⁰ Labung angkanaan nanga, aubina di inaxam paazaai di kling Pol ma Saailaas kula bina laba Beria. Araan di balas iaa inaan Beria, di albis iaa la vaal a maainungang sin amun Judaa. ¹¹ Amun Judaa in Beria di daxa nanga wana amun Judaa in Tesalonikaa wana inaxamang sin naandi. Avuna di rudaxain a Dorang Daxa varaxai wana a maskana naandi xa ramaraat, ma lamun taan faakdul dit fakot a Baar Xoxok kuna raaminang tamon a dorang sin Pol xa vaaratunaan. ¹² Amala zin naandi di inaxam paazaai, ma amala zaait a

furavin Grik di rauxin aiza laba ma amala zaait ubina Grik di inaxam paazaai.

¹³ Singsaxai azanon Judaa in Tesalonikaa, di langarin adu Pol xai fazei wana dorang sin Nakmai la bina laba Beria ma di wat suk ainaxam-ang sin aubina inaan. ¹⁴ Ma fazaaus mase aubina di inaxam paazaai di kling Pol xa waan laxon kuna xana xawaas a sip, singsaxai Saailaas ma Timoti nandiaa di iziar iaa inaan Beria. ¹⁵ Naandi angkanaan di zaxot Pol, di waan faraxai wana naan la bina laba Etans. Ma di uli xun Beria varaxai wana dorang sin Pol adu Saailaas ma Timoti dina wat fazaaus iaa zina.

Pol Xa Fazei Zin Aubina In Etans

¹⁶ Araan Pol xat simbong Saailaas ma Timoti la bina laba Etans, ka maskalus mase wanaze xa raamin adu a bina angkanaan ka bas pana amun nakmai vaagit. ¹⁷ Malasing ma xa dador lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa varaxai wana amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa ina dit lotu wana Nakmai inaan. Ma lamun taan faakdul naan ka irur la non iwana balas fatuiang ma xai fazei zin aubina dit balas inaan. ¹⁸ Azanon maravas sin uru lelem di vakilaan naandi amun Epikuria* ma amun Stoik** di varamangat faraxai wana Pol. Azanon sin naandi di iaari malasing kari, “Aze rasaan a rabanat angkari xa naxaam adu xana piaat?” Ma azanon

* **17:18** Amun Epikuria di naxaam adu a nanamang adi zaan laba mase. Di saxot dina valiu amun maravanang. Ma di naxaam adu amun lotu vaakdul xa raksaat. **

17:18 Amun Stoik di naxaam adu a nanamang laba ma a maskaluzang laba xa raksaat. Di naxaam adu Nakmai be naan aza zaan iwana faaziarang.

di piaat malasing kari, “Naan ka dador wana amun nakmai ilamun bina rawarak.” Naandi di piaat malasing kari wanaze Pol xa fazei wana Dorang Daxa zin Iesu ma a ramaraat puliang sina ziaana maatang.

¹⁹ Naanaan di zaxot Pol ma di varur naan lamarana aiziarang sin a Aareopagas* ma di piaat malasing kari, “Maadi saxot maadina langarin a varaviraaiiang faaxur angkari nua gui dador wana. ²⁰ Nua gut faraviraai wana azanon inaxamang ka rawarak mase la alngana maam ma maadi saxot maadina rexaazin a vuvuna xa malasing faa.” ²¹ Amun Etans faakdul ma aubina rawarak faakdul zaait di iziar inaan, di rataalil be wana dadorang ma langarinang amun inaxamang faaxur.

²² Ma Pol xa ramaraat ma xa rur lamarana aiziarang sin a Aareopagas ma xa piaat naako, “Amun Etans! Ga raamin adu wana roroiang faakdul zinim, naagut falos fatalamin amun tataawuka lotu zinim. ²³ Avuna araan ga zangas farawuk lamaskana a bina laba zinim, ga raamin lalos amun saan iwana lotu zinim. Ma ga tangin aza aalta ma a fararang pana xa piaat malasing kari, ‘Ka waan sin a nakmai xawit maadi rexaazin.’ Nim naagut lotu wana naan singsaxai xawit naagu rexaazin naan, naari gana fazei wana naan sinim malasing kari.

²⁴ Nakmai ina xa vaziaar a pira angkari ma amun saan faakdul lamaskana, naan a Piran ila

* **17:19** Aizina a lemlem di ratasin a lus la bina laba Etans. Ma aizina a nan put naandi dit balas fatu wana. **17:24** 1Xal 8:27, Aais 42:5, Giu 7:48

lia ma ila pira angkari. Naan kawit na rataagul lamaskana amun faal xoxok ina aubina di giu wana mita naandi. ²⁵ Ma naan kawit na izi gogof kuna taxazak kana ralaas naan pana tasaan, panaze naan nanga xai lis a roroiang ma xai lis a maaliu ma amun saan faakdul zin aubina vaakdul. ²⁶ Nakmai xa vaziaar a rapti azaxai ma aubina vaakdul naandi amun natnaat sina ma xa rasin naandi xuna iziarang lamun non faakdul ila pira angkari. Ma naan nanga xa kalin amun taan aaxan aubina ma amun bina vaatak aaxan naandi xuna raagulang pana. ²⁷ Nakmai xa giu amun saan angkanaan kuna aubina dina zaleng naan ma dina tangin naan ma dina waan sina, naapalaau naan kawit nat lawalaau ziaana dia zaksaxai. ²⁸ Malasing di ra piaat malasing kari, 'Avuna lamaskana naan dia di roro ma di zangas farawuk ma di iziar.' Ma azanon di varaar amun dorang daxa zinim di piaat malasing kari, 'Dia a funalik sina.'

²⁹ Faaratunaan, dia a funalik sin Nakmai. Malasing ma tuua dina naxaam adu naan ka malasing a laklagaai azaan di tok pana a goul o a siliwa o a vaat pana a rexaazang ma a dikdikang sin naandi. ³⁰ Mumua Nakmai xa raamin pizin atavur amun matmalabuk taksaat angkanaan sin aubina xawit di rexaazin. Sing saxai taning, naan ka dador dikdik sin aubina ilamun bina vaakdul xuna dina inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi. ³¹ Naan ka kalin tasin fanong a raan naan kana klis aubina vaakdul ma aikilizang sina xana tak mase. Ma xa kalin tasin a rapti ina xana kilis la raan aikilizang. Nakmai xa vatangin sin aubina vaakdul adu

aasaan angkanaan ka vaaratunaan araan ka varamaraat faulin naan siaana maatang.”

³² Araan di langarin Pol xa dador wana a rama-raat puliang siaana maatang, azanon sin naandi di visfis pana naan. Singsaxai azanon di piaat malasing kari, “Maadi saxot guna dador xaarik pana azaan angkanaan.” ³³ Malasing ma Pol xa waan fataling aiziarang kanaan. ³⁴ Azanon aubina xawit faras be, di los naan ma di inaxam paazaai wana Iesu. Ma lawalaua naandi aza rapti di vakilaan Dionisias, naan azaxai ilamaskana aiziarang kanaan Aareopagas, ma aza ravin saait aizina Daamaaris ma azanon saait nanga.

18

Pol Xa Fazei Wana Dorang Daxa La Bina Laba Korin

¹ Lamuraana, Pol xa vataling a bina laba Etans ma xa waan la bina laba Korin. ² Inaan ka vasuin a rapti Judaa, aizina Aakuilaa, a pira vaatak sina Pontas. Naan ka ra iziar Rom, adi bina laba in Itali, varaxai wana taak sina Prisilaa. Singsaxai naambari walaau be di waan fataling iaa a bina laba angkanaan panaze Siza Klodias ka piaat adu amun Judaa vaakdul dina waan fataling Rom. Ma Pol xa wa raamin nandiaa. ³ Ma xa iziar varaxai wana nandiaa ma xa vaamuzas faraxai wana nandiaa wanaze naan kat faamuzas pana gigiuang a vaal maling* malasing saait nandiaa, ma di isuruk kaakaai wana. ⁴ Lamun Saabat faakdul naan kai fazei lamaskana vaal a maainungang sin amun

* **18:3** La notaan angkanaan di gigiu wana wakpaaka bulumagau.

Judaa. Naan ka saxot kana plaas ainaxamang sin amun Judaa ma amun Grik kuna dina inaxam paazaai.

⁵ Araan Saailaas ma Timoti di vinang iaa Maasedonia ma di wat balas iaa, Pol xa lis fakdul a raan sina wana fazeiang pana Dorang Daxa ma xai pitffaat sin amun Judaa adu Iesu naan a Mesaaia. ⁶ Singsaxai araan amun Judaa di lis a tora naandi zina ma di lingpuak lawaana, naan ka dador dikdik sin naandi ma xa taaf pizin a paauf pana marapi zina xuna vatanginang adu xawit na saxot amun matmalabuk sin naandi. Ma naan ka vazei naandi naako, “Laraan aikilizang avuvuna a maravanang ka wat nanga zinim. Nia ga mamaraxas, kawit ga rauxin ta dorang pana nim. Naari xa gana waan ma gana fazei wana dorang sin Nakmai zin aubina xawit amun Judaa.”

⁷ Pol xa luaa a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xa waan la vaal vaasilik be lapaara vaal a maainungang. A vaal angkanaan sin Titias Jaastas, aza rapti xawit a Judaa, singsaxai xat lotu wana Nakmai. ⁸ A waamua ila vaal a maainungang sin amun Judaa aizina Krispas, naan ka inaxam paazaai wana a Piran. Ma naandi vaakdul di iziar la vaal zina di inaxam paazaai. Ma amala zaait sin naandi ininaan Korin di langarin a Dorang Daxa ma di inaxam paazaai ma di baaptaais.

⁹ Aza suk Pol xa miriftaamin aza rataamaa- iang ma a Piran ka vazei naan naako, “Tuaa gu maraaut. Gunai fazei bulaai. Ma tuaa gu ziburung. ¹⁰ Avuna nia ga iziar varaxai wana nua. Kawit taxazak kat faraxas kana zop nua xuna kawinang nua, wanaze ga rauxin amala

aubina zurugu lamaskana a bina laba angkari.”

¹¹ Malasing ma Pol xa iziar inaan pana a maariaas azaxai ma a flan ka wizik saaxa ma xat firaai naandi wana dorang sin Nakmai.

¹² Araan Gaalio xa waamua zin a gaapman ila provins Aakaiaa, amun Judaa di balas fatu ma di zaraak Pol ma di varur naan pana aikilizang.

¹³ Di piaat malasing kari, “A rapti angkari xat purif ainaxamang sin aubina xuna lotuiang pana Nakmai wana aza lan tawarak ina xawit nat faraxas pana amun lus simaam.”

¹⁴ Araan Pol naako xana dador, Gaalio xa vazei amun Judaa naako, “Nim amun Judaa, tamon naagu dador varvaras pana ta nan taksaarang mumut naa giu, o ta raksaarang laba mase naa giu, xat faraxas nia gana langarin a dorang sinim.

¹⁵ Singsaxai nim naagui dador varvaras pana amun paana ling ma amun iza ma amun lus sinim amun Judaa. Nia gana wen klis awat saan angkanaan. Nim nanga naaguna klis.” ¹⁶ Ma xa dador zin amun tuxaaul ma di vut pizin naandi ziaana aiziarang iwana aikilizang. ¹⁷ Azanon aubina inaan di zaraak Sostenes, a waamua ila vaal a maainungang sin amun Judaa ma di zop naan lamarana aikilizang singsaxai Gaalio xa raamin pizin be azaan angkanaan.

Pol Xa Uli Xun Entiok

¹⁸ Pol xa iziar Korin pana azanon taan nanga. Naanaan ka waan fataling aubina di inaxam paazaai ma xa waan la bina laba Senkriaa varaxai wana Prisilaa ma Aakuilaa. Inaan ka fut pizin a vurna, wanaze waamua xa xalxal zin Nakmai

ma a xalxalang kanaan ka vaanong ka. Ma xa xawaas a sip faraxai wana nandiaa ma adu dina zaal waan la provins Siria. ¹⁹ Araan di balas la bina laba Efesas, Pol xa vataling Prisilaa ma Aakuilaa ma naan singbe xa albis lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xa xulus a Dorang Daxa varaxai wana naandi. ²⁰ Di maainung naan kuna xana iziar varaxai wana naandi wana azanon taan singsaxai xawit na rudaxa. ²¹ Ma araan naako xana waan, ka vazei naandi naako, “Gana uli wat tamon a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai.” Ma naan ka xawas pana a sip ma xa waan fataling Efesas. ²² Naan ka balas la bina laba Sesaria ma xa uzaa ikula Jerusalem ma xa wa ruzuaai aubina di inaxam paazaai inaan. Ma mur xa wizik paanaburut la bina laba Entiok.

²³ Naan ka iziar inaan pana azanon taan. Ma xa ramaraat kaarik ma xa zangas lamaskana amun non faakdul Galesia ma Frigia, ma xat fadikdik aubina di inaxam paazaai inaan.

Aapolos Ka Fazei Efesas

²⁴ Aza Judaa aizina Aapolos, naan ila bina laba Aaleksendriaa, xa wat iziar Efesas. Naan a rapti xa rauxin a mazamang laba ma a dorang sina xa daxa bulaa. Ma xa rexaazin fatalamin a dorang lamaskana a Baar Xoxok. ²⁵ Naan ka zuruk a varaviraaiang pana a lan sin a Piran. Ma a maskana xa ramaraat mase wana viraaiang aubina wana a dorang sin Iesu, ma a dorang sina xa tak, naapalaau naan ka rexaas be wana a baap-taaizang ina Jon ka ra gigiu. ²⁶ Naan ka varaviraai lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa

ma xawit na maraaut. Araan Prisilaa ma Aakuilaa di langarin iaa naan, di zaxot iaa naan kula vaal zin nandiaa ma di vamaravaas fatalamin iaa naan pana a lan sin Nakmai lalozang Iesu xuna naan kana maravas daxa wana.

²⁷ Aapolos ka saxot kana waan la provins Aakaaiia ma aubina di inaxam paazaai Efesas di vadikdik naan kuna waanang ma di varaar lis a waambaar xa waan sin aubina di inaxam paazaai Aakaaiia xuna dina ruzuaai naan. Araan ka balas ka vawaal vatalamin naandi ina lamaskana a daxaiang sin Nakmai di inaxam paazaai wana Iesu.

²⁸ Lamun taan dit kulus a Dorang Daxa lamarana aubina vaakdul, naan kat paramin amun Judaa ma xat fatangin lamaskana a Baar Xoxok adu xa vaaratunaan Iesu naan a Mesaia.

19

Pol Xa Fazei Wana Iesu La Bina Laba Efesas

¹ Lamun taan angkanaan Aapolos ka iziar la bina laba Korin. Ma Pol xa los a lan baraaf lamun paatawut ma amun bina ma xa balas la bina laba Efesas. Inaan ka vasuin azanon ubina di inaxam paazaai. ²Naan ka iaari zin naandi naako, “Malasing faa, Nakmai xa lis a Laklagaai a Raabu zinim araan naagu inaxam paazaai?”

Ma naandi di xis naan malasing kari, “Kawit nanga maadi langarin adu xa rauxin a Laklagaai a Raabu.”

³Ma Pol xa iaari zin naandi naako, “Ma di mitat baaptaais nim?”

Ma di xis naan malasing kari, “Di baaptaais maam pana awat baaptaaizang sin Jon.”

⁴ Ma Pol xa piaat naako, “Jon ka baaptaais aubina ina di inaxam taawuk siaana amun mat-malabuk taksaat sin naandi ma xa vazei naandi adu dina inaxam paazaai wana axazak ina xana wat lamuraana, adu wana Iesu.” ⁵ Naandi di langarin ma di baaptaais pana aizina a Piran Iesu. ⁶ Pol xa rasin uru mitna laaxur wana naandi ma a Laklagaai a Raabu xa iziar wana naandi ma di wuk amun linga bina xawit naadi rexaazin ma di pitfiaat amun dorang profet. ⁷ Naandi vaakdul di malasing azangaafu ma urua ubina.

⁸ Lamaskana a flan urul, Pol xat libis lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xai fazei ma xawit nat marauring taxazak. Naan kat faramakalaai varaxai wana naandi ma xai saxot adu xana plaas ainaxam paazaaiang sin naandi wana a bikabar zin Nakmai. ⁹ Singsaxai azanon sin naandi a maskana naandi xa dikdik pana a dorang sina ma xawit di inaxam paazaai ma di piaat faraksaat a Lan sin a Piran lamarana aubina vaakdul. Malasing ma Pol xa vataling naandi ma xa zaxot aubina di inaxam paazaai varaxai wana naan. Ma lamun taan faakdul, naandi dit libis la vaal a dadorang sin Tirinaas ma dit kulus a Dorang Daxa. ¹⁰ Lamaskana a maariaas urua, Pol xa iziar inaan ma xat firaai aubina malasing kanaan. Ma aubina vaakdul, amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa di raagul la provins Esia, di langarin a dorang sin a Piran.

Amun Sapalaau Di Zop Amun Naata Skevaa

¹¹ Nakmai xa giu amun faamuzazang ka banglala xa rawarak mase la mita Pol. ¹² Ma

aubina di zuzuruk uwaan gisip ma uwaan marapi zina ina naa zaaf fanong la wina, ma di ratasin la wina aubina di gias ma amun giazang sin naandi xat faanong. Ma amun sapalaau zaait di tukbilak siaana naandi.

¹³ Azanon Judaa di zazangas farawuk ma di mof pizin amun sapalaau ziaana aubina. Di saxot dina vaamuzas pana aizina a Piran Iesu ma di piaat sin amun sapalaau malasing kari, “Pana aizina Iesu ina Pol xai fazei wana naan, ga vazei nim naagu tukbilak.” ¹⁴ Aza rapti Judaa aizina Skevaa, naan aza pris laba ma xa rauxin amun naatna xa wizik urua, naandi di gigiu azaan angkanaan. ¹⁵ Aza raan aza zapalaau xa xis naandi naako, “Ga rexaazin Iesu ma ga rexaazin aizina Pol, singsaxai nim nis?” ¹⁶ A rapti ina a zapalaau xa ragul naan ka fida wana naandi ma xa waramin naandi vaakdul wana a maradikdikang sina. Naan ka zop faraksaat mase naandi ma di valaau tukbilak la vaal angkanaan sina, di bulbulu ma di dandariang.

¹⁷ Aubina vaakdul amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa di raagul inaan Efesas di langarin azaan angkanaan ma adi maraautang laba xa zuruk naandi ma di lis adi varanopang laba wana aizina a Piran Iesu. ¹⁸ Amala zin naandi ubina di inaxam paazaai di balas fatu ma di pitfiat amun matmalabuk taksaat naadi gigiu waamua. ¹⁹ Azanon sin naandi zaait ina di itaaring, di zuruk fawat amun baar iwana itaaringang sin naandi ma naadi vaif lamarana aubina vaakdul. Di maraana a wulwulang iwana amun baar vaakdul angkanaan naadi ra wul wana, a kaakaai xa

malasing 50,000 amun siliwa.* ²⁰ Malasing ma wana a lan angkanaan, a dorang sin a Piran ka waan farawuk ma xa wat faraxai wana dikdikang.

Adi Maravanang Ka Balas Efesas

²¹ Lamuraana amun saan angkanaan ka balas, Pol xa saxot kana tabung los a lan lamaskana amun provins Maasedonia ma Aakaaiiaa ma lamur xana waan Jerusalem. Naan ka piaat naako, “Lamuraana a zangazang surugu xun Jerusalem, gana wa raamin saait a bina laba Rom.” ²² Naan ka kling uru rapti faawalang sina, Timoti ma Eraastas, kun Maasedonia ma naan ka iziar la provins Esia wana azanon taan.

²³ Lamun taan angkanaan adi maravanang ka balas inaan Efesas lalozang a Lan sin a Piran. ²⁴ Aza rapti inaan aizina Demitrias, naan a itak, kai tok a laklagaai a vaal xoxok sin a nakmai ravin aizina Aatemis pana a siliwa. Amun itak di zuzuruk adi wulwulang laba wana a vaamuza-zang kanaan. ²⁵ Naan ka viring fatuin amun pali-aana ma naandi zaait di gigiu amun faamuzazang malasing kanaan. Ma xa vazei naandi naako, “Nim ubina, naagu rexaas adu dia di zuzuruk a wulwulang daxa wana a vaamuzazang kari. ²⁶ Nim nanga naagu raamin fanong ma naagu langarin fanong saait a dorang a rapti angkanaan Pol xa ra dadorin. Naan ka piaat adu amun nakmai aubina di tok pana mita naandi, xawit amun nakmai vaaratunaan. Ma xa urif falmur amala wana a dorang sina ma xa suk a maskana naandi

* **19:19** La notaan angkanaan, a rapti xat faamuzas la tesin kat suruk a siliwa azaxai la raan a zaxai.

ma di zu vataling a ravin nakmai iriat Efesas ma faasilik lamun non faakdul ila provins Esia. ²⁷ Ka raksaat ka, adu Pol angkari xa ra wat iriat ma xa vaxalxaal aubina xuna lizang a tora naandi wana vaamuzazang sin dia. Ma xa raksaat saait pana aubina di lis a tora naandi wana a vaal xoxok sin a nakmai ravin Aatemis ma di naxaam adu a marmari daxaiang sina xa zangof be. Singsaxai naan ina amala aubina varawuk iriat Esia ma la pira angkari dit lotu waan sina.”

²⁸ Aubina angkanaan di langarin ma di boromaazik mase ma di xupkup malasing kari, “Aatemis sin amun Efesas ka laaup.” ²⁹ A xupkupang kanaan ka waan farawuk lamaskana a bina laba vaakdul angkanaan. Ma aubina di zaraak Gaaius ma Aaristaakas nandiaa in Maasedonia, uru waliaana Pol, di ra zangas iaa bulaai varaxai wana naan ma di valaau varaxai wana nandiaa xu lamaskana a adi non iwana balas fatuiang. ³⁰ Pol xa saxot kana balas lamarana adi mala angkanaan singsaxai aubina di inaxam paazaai xawit di rudaxain naan. ³¹ Azanon paamua ila provins Esia, naandi amun paasaxo zin Pol, naandi zaait di iaalis dorang paan sina, di maainung naan kuna tuaa xana waan la non iwana balas fatuiang.

³² Aubina la non iwana balas fatuiang di baabaa. Azanon sin naandi di xupkup pana aza zaan ma azanon pana azaan tawarak. Singsaxai amala zin naandi xawit di rexaazin a vuvuna balas fatuiang sin naandi. ³³ Amun Judaa di burut Aaleksenda xu lamarana aubina vaakdul. Aaleksenda xa raba naandi wana mitna xuna dina ziburung ma naan kana vamaravaas naandi

adu naan faraxai wana amun paasaxo zina xawit tanon sin naandi wana a varamangatang kanaan. ³⁴ Singsaxai di raamin fakilaan adu naan aza Judaa ma di laanga xupkup faraxai wana a aaua urua malasing kari, “Aatemis sin amun Efesas ka laaup!”

³⁵ Ma lamur a waamua ila bina laba angkanaan ka vazei naandi dina ziburung ma xa piaat malasing kari, “Naam ubina in Efesas! Aubina vaakdul di rexaas adu dia iniat Efesas dit katkatong a vaal xoxok sin adi ravin nakmai Aatemis ma a lakla-gaaina, a vaat ina xa raamaai malasing naan ka zu wat ikula la lia. ³⁶ Ma xawit nat faraxas taxazak kana piaat adu a dorang kanaan kawit na varatunaan. Malasing ma naaguna ziburung ma tuua naaguna giu tazaar ka raksaat. ³⁷ Naagu zaxot fawat fanong uru rapti iriat naapalaa u xawit di vinaau iaa lamun faal xoxok ma xawit di lingpuak iaa lawaana a ravin nakmai zin dia.

³⁸ Tamon Demitrias ma amun paliaana amun itak di rauxin a mangatang pana taxazak, ka rauxin aiziarang iwana aikilizang ma ubina iwana ikilizang di iziar. Kat faraxas dina varur naandi wana aikilizang. ³⁹ Singsaxai tamon ka rauxin nanga tazaar nim naagu saxot naaguna dador wana, naaguna los fatok a lus ma naaguna iaari zin amun paamua ma dina viring aiziarang ma ubina ila bina laba dina kalin aze rasaan naadina giu. ⁴⁰ Ma naari dia xari xat faraxas amun paamua zin a gaapman dina klis dia wana azaan angkari xa balas taning ma dina piaat dia di kip a lus lalozang a varopang. Kawit ta vuvuna a varamangatang kari ma dia xawit nat

faraxas dina lis ta dorang pana a vuvuna azaan angkari.” ⁴¹ Ma lamuraana dorang sina, xa kling pizin naandi.

20

Pol Xa Waan Maasedonia Ma Grik

¹ Lamuraana a varamangatang sin aubina xa vaanong, Pol xa viring fatu aubina di inaxam paazaai ma xa vadikdik naandi ma xa vazei vamaravaas naandi adu naan kana vataling naandi. Ma xa vataling naandi ma xa waan Maasedonia. ² Naan ka zangas lamaskana a provins angkanaan, ma xai piaat a dorang ka varas kuna vadikdikang aubina di inaxam paazaai, xa ruaas naan ka balas la pira Grik. ³ Naan ka iziar a flan urul inaan ma adu xana vataling a provins angkanaan ma xana wa xawaas a sip ma xana zaal xun Siria. Sing saxai xa langar adu amun Judaa di pis a dorang kuna dina kawin naan, malasing ma naan ka plaas ainaxamang sina ma xa lu uli Maasedonia.

⁴ Naan ka zangas kun Maasedonia varaxai wana Sopaata naata Pirus in Beria, ma Aaristaakas ma Sekundas in Tesalonikaa, ma Gaaius in Debi, ma Timoti, ma Taaikikas ma Trofimas ila provins Esia. ⁵ Ubina angkari di waamua ma di zimbong maam la bina laba Troaas. ⁶ Sing saxai maam maadi zaal wana a sip la bina laba Filipaai, lamuraana a raan laba iwana A Raraba Xawit A Is. Ma lamuraana a raan ka watmit maadi balas tangin naandi Troaas ma maadi iziar inaan pana a raan ka wizik urua.

Pol Xa Varamaraat Faulin Iutikas La Bina Laba Troaas

⁷ La varumaraiang a raan iwana a wik, maadi iziar varaxumul varaxai wana uzanon aubina di inaxam paazaai xuna vanganang faraxai. Ma Pol xa dador zin naandi. Singsaxai naan ka inaxam kuna waanang lamaf, malasing ma xa dador ma xa dador nanga, xa ruaas la xuxuna suk. ⁸ Ka rauxin amun laam ka varas ka ililap lamaskana a rumaaf laaxur la vaal angkanaan maadi izi watu lamaskana. ⁹ Aza xulaau aizina xanaan Iutikas, ka iziar la nan mara mumut. Pol xa dador marazaat malasing ma Iutikas ka mara imilaaivang. Araan ka milaaif maat ka zu wizik paanaburut siaana varulang a rumaafikula laaxur. Azanon ubina di wizik ma di saxot dina varamaraat naan, singsaxai xa maat faanong.

¹⁰ Pol xa wizik paanaburut ma xa tate waramin a xulaau angkanaan ma xa rot naan pana uru mitna ma Nakmai xa varoro naan ma Pol xa piaat sin naandi naako, "Tuua naagu maskalus, naan ka roro!" ¹¹ Lamuraana, Pol xa uzaa xaarik laaxur la non naadi iziar wana ma xa zuruk a raraba ma naa biaak ma naadi jaan. Pol xa iziar varaxai wana naandi, ma di dador xa ruaas mase waaninaraan, ma naan ka vataling naandi ma xa waan. ¹² Aubina di zaxot a xulaau angkanaan, ma di waan. A maskana naandi xa daxa loxo wana raaminang naan ka roro uli, ma di nanam mase.

Pol Xa Vataling Troaas Ma Xa Waan Miletas

¹³ Maadi waamua ma maadi xawaas a sip ma maadi xozaraai la bina Aasos, a non maadina wa vaxawaas Pol wana. Naan ka ra pis a dorang

faraxai wana ubina laaxur wana sip, kuna zaxotang naan la non angkanaan, panaze xa saxot kana zangas kula non angkanaan. ¹⁴ Araan ka vasuin maam ikula Aasos, maadi zaxot fauzaa naan laaxur wana sip, ma maadi waan kula bina laba Mitilini.

¹⁵ A raan lamuraana, maadi xawas kaarik pana sip, ma maadi zaal ma maadi wa xozaraai la xurunuza Kios. A raan lamuraana xaarik, maadi kas buak ma maadi balas la bina laba Saamos. Ma a raan lamuraana maadi zaal xaarik ma maadi xozaraai la bina laba Miletas. ¹⁶ Pol xa naxaam adu xana wen kozaraai Efesas panaze xawit na saxot kana iziar ta raan inaan lamaskana provins Esia. Avuna naan ka saxot adu xana balas faabuza Jerusalem kuna raaminang a raan laba iwana Pentikos tamon naan kat faraxas.

Pol Xa Dador Zin Amun Paamua Iwana Lotu In Efesas

¹⁷ La bina laba Miletas Pol xa fazein amun paamua iwana lotu in Efesas kuna wat tanginang naan. ¹⁸ Naandi di balas ma xa vazei naandi naako, “Naagu rexaazin fatalamin amun tataawukugu, lamun taan angkapaa ga raagul varaxai wana nim, la raan ga balas marmara nanga inaan Esia. ¹⁹ Ga giu amun faamuzazang sin a Piran faraxai wana a matmalabuk iwana vamumutang nia ma varaxai zaait pana a lumara la maraagu, naapalaa azanon taan amun Judaa di pis a dorang kuna kawinang nia ma amun matmalabuk angkanaan kat faxabebeu nia. ²⁰ Naagu rexaazin adu nia xawit gat funfunin ta fazeiang kuna vawaalang nim. Singsaxai gat firaai nim la maravas ma lamun faal zaksaxai zinim. ²¹ Ga ra

dador dikdik sin amun Judaa ma amun Grik saait adu dina wat sin Nakmai ma dina inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma dina inaxam paazaai wana a Piran sin dia Iesu.

²² Ma naari a Laklagaai a Raabu xa dador vaalagat surugu xuna gana waan Jerusalem. Ma xawit ga rexaazin aze rasaan kana balas pana nia inaan. ²³ Singsaxai ga rexaazin adu lamun bina laba vaakdul a Laklagaai a Raabu xat fazei nia adu aubina dina rasin nia la vaal a vaamaazikang ma gana vazaak amun maravanang ka varas. ²⁴ Singsaxai a roroiang surugu xa zaan palaau be wana nia. Ga saxot be adu gana vanong a valaauang surugu lamaskana Kaarisito ma gana vanong a vaamuzazang a Piran Iesu xa ra lis surugu. A vaamuzazang kanaan iwana pitfiaatang a Dorang Daxa lalozang a daxaiang sin Nakmai.

²⁵ Nia ga rat sazangas farawuk faanong lawalaua nim ma gai fazei wana a dorang iwana a bikabar zin Nakmai. Ma naari ga rexaas adu xawit taxazak sinim kana raamin kaarik nia. ²⁶ Malasing ma ga piaat faratunaan sinim taning adu tamon azanon sin aubina di milung, nia gana wen suruk ta dorang pana vaakarang pana naandi. ²⁷ Avuna xawit ga vunfunin ta dorang, singsaxai gai pitfiaat fakdul a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai. ²⁸ Naagunat katkatong fatalamin nim, ma naagunat katkatong saait aubina, ina a Laklagaai a Raabu xa ra rasin lawaana vaaxatkatangang sinim. Naaguna malasing aubina dit katkatong amun sipsip lalozang aubina di inaxam paazaai, naandi

zin Nakmai, ina naa ra wul luk pana a daraaia Naatna vaatak. ²⁹ Ga rexaazin adu lamuraana a raan nia gana waan, aubina raksaat dina balas lawalau a nim. Naandi dina malasing amun piu wungpung di ikawin amun sipsip. ³⁰ A raan nanga paa xana balas, ma azanon sinim dina plaas a dorang faaratunaan, kuna urivang ainaxamang sin azanon aubina di inaxam paazaai, ma dina valos naandi. ³¹ Malasing ma naagu lagat! Naagu naxaam faulin a maariaas urul nia ga rai dador vaalagat sinim faakdul lawaanaas ma labung faraxai wana lumara la maraagu.

³² Ma naari ga rasin nim lawaana vaaxatkatan-gang sin Nakmai ma wana a Dorang Daxa iwana daxaiang sina. A dorang kanaan kat faraxas kana vadikdik ainaxam paazaaiang sinim ma xana lis amun daxaiang sinim ina Nakmai xa ra nimn-imanin tasin ikula la lia aaxan aubina vaakdul zina naa vaninis naandi. ³³ Nia xawit ga ra maraxaxat pana ta siliwa o ta goul o amun marapi zin taxazak. ³⁴ Nim nanga naagu rexaazin adu ga ra vaamuzas pana uru mirugu xuna vabalozang amun saan nia ma amun paliaanugu maadi izi gogof pana. ³⁵ Pana amun saan faakdul nia ga gigiu, gat fatangin sinim adu nim naaguna gut kuna vawaalang naandi angkaina xawit di rauxin a dikdikang kuna vabalozang ta zaan. Naaguna gigiu malasing kanaan panaze a Piran Iesu xa ra piaat malasing kari, "Tamon guna talas sin taxazak, guna zuruk a daxaiang laba wana guna zuruk azaan."

³⁶ Araan Pol xa dador vaanong ka zibukaak faraxai wana naandi vaakdul ma xa maainung.

³⁷ Naandi vaakdul di raangis araan di rot naan ma di ngus a paarana. ³⁸ Naandi di maskalus pana a dorang naa ra piaat paamua adu naandi dina wen taamin kaarik a marana. Ma naandi di waan faraxai wana naan kula sip.

21

A Zangazang Sin Pol Xun Jerusalem

¹ Maadi vataling naandi varaxai wana adi maskaluzang. Ma maadi xawaas a sip ma maadi zaal vaatak pana xurunuza Kos. La raan lamuraana, maadi balas la bina laba Rodes, ma maadi vataling a non angkanaan ma maadi waan kula bina Paataraa. ² Inaan maadi raamin aza sip adu xana waan la non laba Fonisia. Malasing ma maadi xawaas a sip angkanaan ma maadi zaal. ³ Maadi zaal ma maadi raamin a xurunuza Saaipras, ma maadi vazaal lu la rita xurunuza angkanaan la mit kais, ma maadi balas la provins Siria. Maadi xozaraai xalaak Taair xuna waakpiz-inang azanon saan iwana sip.

⁴ Maadi tangin azanon ubina di inaxam paazaai inaan ma maadi iziar varaxai wana naandi wana a raan ka wizik urua. Ma lamaskana a Lakla-gaai a Raabu di vazei Pol adu tuua naan kana waan Jerusalem. ⁵ Singsaxai a raan simaam kuna iziarang faraxai wana naandi xa vaanong, ma maadi waan ma maadi varumara xaarik a zangazang simaam. Ubina vaakdul di inaxam paazaai, naandi varaxai wana a furavin ma a funalik sin naandi, di zangas tukbilak fataling a bina laba varaxai wana maam faakdul xu laxon. Inaan laxon maadi zibukaak ma maadi maainung. ⁶ Ma

maadi zaksak mit faraxai wana naandi ma maadi xawaas a sip ma naandi di uli xula bina.

⁷ Maadi vataling Taair ma maadi xozaraai la bina laba Tolemaais, inaan maadi dador vaananam sin aubina di inaxam paazaai ma maadi iziar varaxai wana naandi wana a raan azaxai. ⁸ Lamuraana a raan azaxai angkanaan, maadi waan fataling naandi ma maadi balas la bina laba Sesaria. Inaan maadi waan la vaal zin Filip, a rapti xai fazei wana a Dorang Daxa. Ma maadi iziar varaxai wana naan. Naan azaxai zin ubina xa wizik urua ina di kalin naandi Jerusalem. ⁹ Ma naan ka rauxin a fufnaalik urulavaat, ma xawit nanga di maxus. Naandi di ipitfiaat a dorang profet.

¹⁰ Maadi iziar inaan pana azanon taan, ma aza profet aizina Aagabus ka ramaraat Judia ma xa kabal wat. ¹¹ Naan ka wat simaam ma xa zuruk a let sin Pol ma xa pis uru mitna nanga ma uru xaakna ma xa piaat naako, “A Laklagaai a Raabu xa piaat adu a rapti vuvuna let angkari, amun Judaa in Jerusalem dina pis naan malasing kari. Dina giu azaan angkari ikula Jerusalem ma dina lis naan la mita aubina xawit amun Judaa.”

¹² Maadi langarin, ma maam faraxai wana aubina di inaxam paazaai ila non angkanaan maadi maainung fadikdik Pol adu tuua xana waan kunikula Jerusalem. ¹³ Singsaxai naan ka piaat naako, “Kunaze naagu rataangis ma naagut famaskalus a maskaagu? Nia ga nimmiman pana naandi dina pis nia, singsaxai ga nimmiman saait pana naandi dina zop famaata nia ikula Jerusalem,

kuna valaupang aizina Piran Iesu.” ¹⁴ Maam kawit maadit faraxas kuna plaazang ainaxamang sina, malasing ma xawit kaarik maadi wisbuaak naan ma maadi piaat malasing kari, “A sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai xana balas.”

¹⁵ Lamur maadi nimmimanin tasin amun saan simaam, ma maadi waan kunikula Jerusalem.

¹⁶ Azanon ubina di inaxam paazaai ininaan Sesaria di waan faraxai wana maam, ma di zaxot maam kula vaal zin Minaason ma maadi iziar varaxai wana naan. Naan in Saaipras ma naan azaxai zin aubina di tabung inaxam paazaai wana a Piran.

Pol Xa Iziar Jerusalem

¹⁷ Araan maadi balas Jerusalem, aubina di inaxam paazaai di ruzuaai maam faraxai wana nanamang. ¹⁸ A raan lamuraana Pol varaxai wana maam maadi waan kuna wa raaminang Jems. Ma amun paamua vaakdul iwana lotu inaan Jerusalem di izi watu zaait faraxai wana maam. ¹⁹ Pol xa dador vaananam sin naandi ma xa pitfiaat amun saan faakdul Nakmai xa ra giu la mitna lawalau aubina xawit amun Judaa.

²⁰ Lamuraana dorang sin Pol, naandi di wisfaru Nakmai, ma di piaat sin Pol malasing kari, “Daaza maam lamaskana Kaarisito, gu rexaas adu amun tausan ka varas amun Judaa di inaxam paazaai wana Iesu ma dit falos falagot amun Lus sin Moses. ²¹ Ma azanon aubina di ra vazei naandi adu nua gut firaai amun Judaa vaakdul ina di iziar lamun bina zin aubina xawit amun Judaa xuna tuua dina valos amun Lus sin Moses, pana aiftuk pizinang a vang pakpaaka funalik tapti zin

naandi, ma tuaa dina valos amun tataawuka dia amun Judaa. ²² Naandi dina rexaas adu nua gu balas faanong. Dia xa dina giu aze razaan?

²³ Malasing ma maadi saxot nua guna giu amun saan maadi vazei nua wana malasing kari: Ka rauxin a rapti urulavaat faraxai wana maam di ra xalxal zin Nakmai. ²⁴ Gu zaxot luk naandi ma nua varaxai wana naandi naaguna valos a rataawuka naandi xuna naaguna xoxok lamarana Nakmai. Ma gu wul zaait a maraana amun faamuzazang dina giu wana naandi xuna xanat faraxas naandi dina baak pizin a vur la waata naandi ma dina waambazof a xalxalang kanaan sin naandi wana Nakmai. Naanaan aubina vaakdul dina rexaas adu a dorang kanaan pana nua xawit na vaaratu-naan, ma dina maravas adu nua zaait gut falos amun Lus sin Moses. ²⁵ Singsaxai maadi ra fazei waan faanong sin aubina xawit amun Judaa di inaxam paazaai. A dorang kanaan maadi fazei zin naandi wana adu dina wen iaan a vanganang ina di talazin aaxan amun nakmai vaagit, ma dina wen imin a dari, ma dina wen iaan a maraas amun kak talavaat ina di xut famaas, ma dina luaa psin amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang.”

²⁶ Malasing ma Pol xa zaxot luk naandi ubina urulavaat angkanaan ma a raan lamuraana xa waan faraxai wana naandi, ma xa valos amun tataawuka naandi ma xa vaninis naan lamarana Nakmai varaxai wana naandi. Ma naan ka albis lamaskana rabaraau ila vaal xoxok ma xa vama-ravaas sin a pris adu lamuraana a vawizik urua-

iang a raan dina lis a vaanongang iwana talazang sin naandi zaksaxai.

Amun Judaa Di Zaraak Pol

²⁷ Amun taan ka wizik urua xuna vaamuzazang kanaan kana samura vaanong ka, ma azanon Judaa la provins Esia di raamin Pol lamaskana rabaraau ila vaal xoxok. Di suk a maskana ubina vaakdul ma di zaraak naan. ²⁸ Dit kupkup malas-ing kari, “Nim ubina in Israael. Naagu wat fawaal maam! A rapti angkari xa zazangas farawuk lamun non faakdul ma xat firaai aubina adu dina lis a tora naandi zin dia ma a vaal xoxok angkari, ma tuua dina los amun Lus sin dia ina Moses ka lis sin dia. Ma naari naan ka zaxot ubina xawit amun Judaa xu lamaskana rabaraau ila vaal xoxok malasing ma xa vamitikaai a vaal xoxok angkari.” ²⁹ Naandi di piaat azaan angkanaan panaze di ra raamin Trofimas in Efesas faraxai wana Pol la bina laba angkanaan, ma di naxaam adu Pol xa zaxot naan ku lamaskana rabaraau ila vaal xoxok.

³⁰ Aubina vaakdul ila bina laba angkanaan di bas pana mangatang ma di valaau varaxai ma di zaraak luk Pol. Ma di urif pizin naan ku lamana ziaana a rabaraau ila vaal xoxok ma fazaaus mase amun tuxaaul ila vaal xoxok di baraat kol a mara ila rabaraau. ³¹ Aubina angkanaan adu dina zop famaas Pol, singsaxai a waamua zin ubina dauran in Rom ka langar adu aubina vaakdul in Jerusalem dit faxanaat a maravanang. ³² Ma fazaaus mase a waamua angkanaan ka zaxot azanon paamua zin ubina dauran ma azanon

ubina dauran saait ma di valaau wizik sin axulutung angkanaan. Ubina di raamin a waamua angkanaan faraxai wana azanon ubina dauran sina ma di vaanong pana zopang Pol.

³³ A waamua zin ubina dauran ka waan sin Pol ma xa zaraak naan ma xa vazei ubina dauran ma di zaxir naan pana a sen urua. Ma naan ka iaari zin amun Judaa naako, “Nis a rapti angkari, ma aze rasaan naa giu?” ³⁴ Azanon ubina lamaskana axulutung di xupkup pana aza zaan, ma azanon sin naandi wana aza zaan tawarak. Naandi di vaanggala marazaat malasing ma a waamua zin ubina dauran kawit nat faraxas kana rexaas pana a vuvuna a varopang kanaan. Malasing ma naan ka vazei ubina dauran dina zaxot Pol xu lamaskana vaal zin naandi. ³⁵ Singsaxai araan Pol xa balas la laata iwana a vaal angkanaan, ubina dauran di raamin adu amala di dikdik mase xuna varopang. Malasing ma ubina dauran di vazaak falaxin naan. ³⁶ Amala di los naandi ma dit firaai la waata naandi malasing kari, “Sop famaata naan!”

Pol Xa Dador Zin Amala

³⁷ Ubina dauran adu dina zaxot fauzaa Pol lamaskana a vaal zin naandi, ma Pol xa iaari zin a waamua zin naandi wana a linga bina Grik malasing kari, “Kat faraxas, gana dador zunum?”

Ma a waamua xa piaata naako, “Gu wukpuk saait a linga bina Grik, aan?” ³⁸ Ga naxaam adu nua aza Ijip ina xa ra varamaraat a varopang azanon taan ka vaanong lamaskana gaapman ma naan ka zaxot luk ubina xa taausan urulavaat, dit sop famaata palaaubina, ma xa zaxot naandi xula non bingil.”

³⁹ Ma Pol xa piaat malasing kari, “Nia aza Judaa ila bina laba Taasas, la provins Silisia. Ma aizinugu xa iziar lamaskana a baar iwana vaakatang ila bina laba. A bina laba zurugu xa rauxin a aiza laba. Ma ga maainung nua tamon kat faraxas gana dador zin aubina.”

⁴⁰ A waamua xa rudaxain naan ma Pol xa rur la laata angkanaan ma xa raba naandi wana a mitna xuna dina ziburung. Ma araan di izi burung, naan ka piaat sin naandi wana a linga bina Ibru malasing kari:

22

¹ “Amun daazugu ma amun maagu. Naagu langar! Naari ga saxot gana dador vaamaravas sinim adu nia xawit ga giu tazaar ka raksaat.” ² Araan di langarin Pol xa dador zin naandi wana a linga bina Ibru, naandi vaakdul di ziburung mase.

Ma Pol xa piaat naako, ³ “Nia aza Judaa, di luk nia la bina laba Taasas, la provins Silisia, singsaxai ga laba iriat la bina laba angkari Jerusalem. Nia aza nalik faraviraai zin Gaamaliel ma naan ka viraai vatalamin mase nia wana amun Lus sin amun kulmua zin dia. Ma nia ga gut mase xuna vadikdikang amun matmalabuk Nakmai xa sasaxot, malasing be nim faakdul naagu gigi taning. ⁴ Nia ga rat famazik naandi dit falos a Lan iwana lozang Iesu ma ga rai zop famaata naandi. Gat saraak ubina ma furavin faraxai ma gat falbis naandi lamaskana a vaal a vaamaazikang. ⁵ A waamua zin amun pris faakdul ma ubina vaakdul iwana aiziarang

iwana aikilizang sin amun Judaa di rexaas pana amun matmalabuk angkanaan nia ga ra gigiu ma naandi dit faraxas dina vazei nim pana. Di ra varaar vawat amun paambaar aaxaku xuna gana lis sin amun paliaanugu amun Judaa di iziar Daamaaskas. Lamaskana amun paambaar angkanaan amun paamua di rudaxain nia gana zaxir aubina di inaxam paazaai wana Iesu. Ma nia ga ra zazangas kun inaan kuna zaraakang naandi ma gat saxot fawat naandi Jerusalem kuna dina vamazik naandi.

⁶ Faasilik a marana iaas kana zi vaatak la waanaas nia ga balas faanong lapaara Daamaaskas ma fazaaus mase adi maravas ila lia xa wilwilak marazaat mase varaxulin nia. ⁷ Ma ga zu wizik paanaburut la pira, ma ga langarin a linga xazak ka piaat naako, ‘Sol, Sol! Kunaze gut famazik nia?’

⁸ Ma ga iaari malasing kari, ‘Piran nua nis?’

Ma naan ka xis nia malasing kari, ‘Nia Iesu in Naazaret ina nua gut famazik naan.’ ⁹ Amun paliaanugu di raamin a maravas singsaxai xawit di mazaam a linga xazak angkanaan kai dador zurugu.

¹⁰ Ma ga iaari zina malasing kari, ‘Piran, gana giu aze?’

Ma a Piran ka piaat naako, ‘Tamaraat ma gu albis Daamaaskas. Inaan aza rapti xana vazei nua wana amun saan faakdul Nakmai xa ra kalin aaxanum, guna giu.’ ¹¹ Uru maraagu di wif iaa wanaze a wilaaka maravas angkanaan ka dikdik marazaat. Malasing ma amun paliaanugu di taaxur la mirugu ma di vindaan nia ma maadi albis Daamaaskas.

¹² Inaan ka rauxin aza rapti aizina Aananiaas. Naan a rapti xa gigiu a matmalabuk Nakmai xai saxot ma xat falos fatalamin mase amun Lus sin Moses. Amun Judaa di iziar inaan Daamaaskas, di ipiaat adu naan a rapti daxa mase. ¹³ Naan ka wat tur lapaarugu ma xa piaat naako, ‘Daazugu, Sol, gu raamaai xaarik.’ Ma la notaan angkanaan mase, a maraagu xa daxa ma ga raamin naan.

¹⁴ Ma naan ka piaat naako, ‘Nakmai zin amun kulmua zin dia, naan nanga xa ra kalin fanong nua xuna rexaazinang a sasaxotang ma ainaxamang sina, ma guna raamin A Rapti Amun Matmalabuk Sina Xa Tak Be, ma guna langarin a dorang ka wat la ngusna. ¹⁵ Nua guna pitfiaat a dorang sina ma guna vazei aubina vaakdul wana amun saan gu ra raamin ma gu ra langarin. ¹⁶ Ma aze xari gut simbong? Gu ramaraat ma gu viraai wana aizina ma gu baaptaais ma Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sunum.”

Nakmai Xa Viring Pol Xuna Fazeiang Sin Aubina Xawit Amun Judaa

¹⁷ Pol xa piaat kaarik naako, “Ga uli wat iriat Jerusalem ma ga maainung lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, ma ga miriftaamin aza rataamaaiang. ¹⁸ Lamaskana a rataamaaiang kanaan ga raamin a Piran. Naan ka vazei nia malasing kari, ‘Fazaaus! Tamaraat faabuza ma gu luaa Jerusalem ma gu waan. Tamon guna fazei wana a dorang surugu iriat la bina laba angkari, aubina iniat dina wen tudaxain a dorang gu piaat pana nia.’

¹⁹ Ma nia ga piaat malasing kari, ‘Piran, naandi di rexaazin fatalamin mase mumua gai waan farawuk lamun faal a maainungang faakdul zin amun Judaa ma gat saraak aubina di inaxam paazaai wana nua ma ga ratasin naandi la vaal a vaamaazikang ma gai zop naandi. ²⁰ Ma laraan di zop famaata Stivan, a rapti iwana pitfiatang a dorang sunum, nia banaan ga irur lapaara naandi. Ma ga rudaxa wana a matmalabuk naadi giu ma gat katkatong amun marapi zin naandi angkanaan ina di zop famaata naan.’

²¹ Naanaan a Piran ka vazei nia naako, ‘Tama-raat ma gu waan. Gana kling nua guna waan lawalaa zin aubina xawit amun Judaa.’”

A Waamua Laba Zin Ubina Dauran Ka Dador Zin Pol

²² Amun Judaa di langarin a dorang sin Pol xa ruaas la notaan naan ka piaat a dorang kanaan. Di xupkup dikdik malasing kari, “Sop famaata naan! Naan kawit nat faraxas kana roro la pira angkari!”

²³ Di xupkup laba ma di gamul psin amun marapi baraaf sin naandi ma di psin fauzaa a paauf ku laaxur. ²⁴ Singsaxai a waamua zin ubina dauran ka vazei ubina dauran kuna zaxotang naan kula vaal zin naandi. Naan ka vazei naandi xuna kmizang naan pana wip ma dina iaari zina xuna dina tangin aze ra vuvuna amun Judaa di xupkup la waatna. ²⁵ Ma di zaxir vating naan pana pos kuna kmizang naan, ma naan ka iaari zin a waamua zin ubina dauran naako, “Malasing faa, xa tak pana a lus sinim kuna kmizang ax-azak pana wip, aizina xa iziar lamaskana a baar

iwana vaakatang in Rom, paamua wana naagu klis naan?”

²⁶ Aaraan a waamua zin ubina dauran ka langarin, ka waan sin a waamua laba zin ubina dauran ma xa piaat malasing kari, “Gu naknakaai wana aze rasaan guna giu. A rapti angkanaan aizina xa iziar lamaskana a baar iwana vaakatang in Rom.”

²⁷ Malasing ma a waamua laba xa waan sin Pol ma xa iaari zina naako, “Fazei nia, aizinum ka iziar lamaskana a baar iwana vaakatang in Rom, aan?”

Ma Pol xa xis naan malasing kari, “Aiang, ka vaaratunaan.”

²⁸ Ma a waamua laba xa piaat naako, “Nia ga ra psin a kaakaai laba ma di varaar aizinugu lamaskana a baar iwana vaakatang in Rom.”

Ma Pol xa piaat naako, “Singsaxai nia xawit. Aaraan naanaa xa luk nia, di varaar aizinugu lamaskana a baar iwana vaakatang in Rom.”

²⁹ Ma fazaaus mase ubina dauran ina adu dina iaari zina wana amun iaariang, di langarin a dorang kanaan ma di zuxa uli. Naanaan a waamua laba zin ubina dauran ka rexaas ka adu Pol a rapti Rom, ma naan nanga xa maraaut panaze naan ka ra kling ubina dauran ma di zaxir Pol wana iaarus amun sen, malasing ma xa akpaat pizin amun sen.

Pol Xa Dador Lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa

³⁰ A raan lamuraana, a waamua laba xa saxot kana rexaazin a vaaratunaanang pana aze ra vuvuna amun Judaa di vakor Pol. Naan ka vamilu-aar Pol ziaana vaal a vaamaazikang ma xa fazein

amun pris laba ma Aizarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa ma di wat balas fatu varaxai wana naan. Ma xa zaxot Pol ma xa varur naan lamarana naandi.

23

¹ Pol xa raamaai vaatak pana amun paamua vaakdul iwana aikilizang ma xa piaat naako, “Amun daazugu! Nakmai xa rexaas adu ainaxamang surugu xa maravas lalozang a roroiang surugu lamarana la varumaraiang nanga ma xa ruaas taning.” ² Singsaxai a waamua zin amun pris faakdul, aizina Aananiaas, ka vazei ubina di irur lapaara Pol xuna dina rabaaf a ngusna. ³ Ma Pol xa piaat sina malasing kari, “Nakmai xana rabaaf nua, gu malasing a xabil raksaat di zaaf faxufkuf. Malasing ma a maskaam ka mitikaai raksaat. Gu iziar inaan kuna klizang a dorang surugu ma gu klis nia wana amun Lus sin Moses. Singsaxai nua nanga gu laxau a lus pana vazeiang ubina dina rabaaf nia.”

⁴ Ma ubina angkanaan di irur lapaara Pol di piaat sina malasing kari, “Gu lingpuak pana a waamua zin amun pris faakdul, naan sin Nakmai!”

⁵ Ma Pol xa xis faulin naandi naako, “Amun daazugu, xawit ga rexaas adu naan a waamua zin amun pris faakdul. A Baar Xoxok ka piaat malasing kari, ‘Naaguna wen piaat faraksaat ta waamua zin aubina.’” *(Zax 22:28)*

⁶ Ma Pol xa raamin adu azanon sin ubina angkanaan naandi amun Saadusi ma azanon sin naandi zaait amun Faarasi. Malasing ma naan ka

dador laba waan sin naandi aubina naako, “Amun daazugu, nia a Faarasi ma naat aza Faarasi. Ga iru wana dorang panaze ga inaxam paazaai adu Nakmai xana varamaraat faulin naandi ina di maat faanong.”⁷ Araan di langarin, amun Faarasi ma amun Saadusi di varamangat ma aiziarang kanaan ka vatawagalaai wana a lemlem urua.⁸ Amun Saadusi dit naxaam adu aubina dina wen tamaraat puli ziaana maatang, ma dit naxaam saait adu xawit na rauxin tamun aangelo ma xawit saait ta laklagai. Singsaxai amun Faarasi di inaxam paazaai wana azaan urul angkari.

⁹ A xupkupang ka laba mase ma azanon mar-avas iwana amun Lus sin Moses, naandi amun Faarasi, di ramaraat ma di varamakalaai malas-ing kari, “Kawit maadi tangin tazaar ka raksaat pana a rapti angkari. Iaak ta laklagai o ta aangelo xa dador zina?”¹⁰ A varamangatang kanaan ka dikdik marazaat ma a waamua laba zin ubina dauran ka maraaut adu ubina wana a lemlem angkanaan urua dina put urif farauxin Pol, ma dina buaak famimidi a winpina ma xana maat. Malasing ma xa vazei ubina dauran ma di waan sin ubina angkanaan ma di zaxot pizin Pol ziaana naandi, ma di zaxot naan kula vaal zin naandi.

¹¹ Labung angkanaan a Piran ka balas sin Pol. Naan ka wat tur lapaara Pol ma xa piaat naako, “Gu dikdik! Malasing gu ra pitfiaat fanong a dorang surugu iriat Jerusalem, guna kasbuak kun Rom saait ma guna pitfiaat nia inaan.”

Azanon Ubina Di Pis A Dorang Kuna Dina Zop Famaat Pol

¹² Paanaraan gufguf la raan lamuraana, azanon Judaa di balas fatu ma di pis tasin a dorang. Di xalxal adu naandi dina wen fangan ma dina wen imin ka ruaas di zop famaas Pol. ¹³ Ubina angkanaan di pis a dorang di zangaafu vaaralavaat ma xa uzaa laaxur. ¹⁴ Naandi di waan sin amun pris laba ma amun paamua zin amun Judaa ma di piaas malasing kari, “Maadi pis tasin fanong a dorang ma maadi xalxal adu maadina wen iaan tazaar ka ruaas maadi zop famaas Pol. ¹⁵ Malasing ma nim faraxai wana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa, naaguna fazei waan sin a waamua laba zin ubina dauran in Rom kuna naan kana zaxot fawat Pol zinim. Naaguna vagit naan adu nim naagu saxot naaguna langarin azanon dorang ka vaaratunaan pana naan. Singsaxai maam maadina izi nimniman inaan be vaasilik kuna zop famaatang naan paamua wana xana balas iriat sinim.”

¹⁶ Singsaxai naata fafina Pol xa langarin, ma naan ka waan ma xa albis la vaal zin ubina dauran ma xa vazei Pol wana a dorang faakdul naa langarin.

¹⁷ Malasing ma Pol xa viring azaxai zin amun paamua zin ubina dauran ma xa vazei naan naako, “Saxot a xulaau angkari xa waan sin a waamua laba zunum, panaze naan ka rauxin azanon dorang kuna vazeiang naan.”

¹⁸ A waamua angkanaan sin ubina dauran ka zaxot a xulaau angkanaan ka waan sin a waamua laba zin naandi ma xa piaas naako, “Pol a rapti ina xa iziar lamaskana a vaal a vaamaazikang, ka viring nia ma xa vazei nia xuna zaxot fawatang

a xulaau angkari iriat sunum. Naan ka rauxin a dorang kuna vazeiang nua.”

¹⁹ A waamua laba zin ubina dauran ka taaxur la mitna ma xa zaxot naan kula zanon kawit taxazak pana ma xa iaari zina zingbe naako, “Aze rasaan adu guna vazei nia wana?”

²⁰ Ma naan ka piaat naako, “Amun paamua zin amun Judaa di rudaxa adu dina iaari zunum lamaf kuna guna zaxot Pol xa waan lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa. Dina vaagit adu amun paamua vaakdul iwana aikilizang di saxot dina langarin a dorang faaratu-naan pana naan. ²¹ Singsaxai tuaa gu langar zin naandi, wanaze naandi di zangaafllu vaaralavaat faraxai wana azanon nanga adu dina zikam sim-bong naan. Di xalxal vaanong adu dina wen fangan ma dina wen imin ka ruaas di zop famaaf Pol. Ma naari di izit nimniman kuna giuang ma dit simbong be a dorang kana wat la nguzum.”

²² Ma a waamua laba zin ubina dauran ka piaat sin a xulaau naako, “Paan. Singsaxai tuaa gu vazei taxazak adu gu ra vazei vanong nia wana ainaxamang kanaan sin naandi.”

A Waamua Laba Zin Ubina Dauran Ka Kling Pol Xa Waan Sin Feliks

²³ A waamua laba zin ubina dauran ka viring luk uru waamua zina ma xa vazei nandiaa malas-ing kari, “Naaguna nimnimanin iaa ubina dauran ka zangaafllu varazuai urua dina zangas palaau varaxai wana ubina dauran ka zangaafllu vaaw-izik urua ubina dina iziar laaxur wana amun os ma ubina dauran ka zangaafllu varazuai urua ubina dina zangas faraxai wana amun bili la

mita naandi ma naaguna waan faraxai la bina laba Sesaria. Naaguna nimmiman ma naaguna waan pana a marana iaas ka wizik faat labung. ²⁴ Naaguna nimmimanin saait tazanon os kuna vazaakang Pol ma amun saan sina ma naaguna zaxot naan ma xana balas daxa zin Feliks, a rapti Rom ka waamua zin a gaapman in Judia.”

²⁵ Ma a waamua laba zin ubina dauran ka varaar a waambaar xa piaat malasing kari,

²⁶ “Nia Klodias Lisiaas.

Ga farar wat sunum a waamua Feliks. Ga lis adi varanopang ma a dor vaananamang simaam ka waan sunum.

²⁷ Amun Judaa di zaraak a rapti angkari ma adu dina zop famaata naan. Singsaxai naari ga maravas laxo adu a rapti angkari, naan a Rom. Malasing ma nia varaxai wana ubina dauran surugu maadi wa zaxot faulin naan siaana naandi. ²⁸ Ga saxot gana rexaas daxa wana aze ra vuvuna a vaakarang sin naandi wana naan. Malasing ma ga zaxot naan ka waan lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa. ²⁹ Singsaxai ga tangin adu naan kawit na giu tazaar ka raksaat kuna naan kana maat o gana rasin naan la vaal a vaamaazikang. A dorang naadi vakor naan pana, lalozang be azanon saan lamaskana amun lus sin naandi ina naandi nanga dit faramakalaa wana. ³⁰ Ma a dorang ka balas surugu adu azanon sin amun Judaa, di zaleng a lan kuna dina zop famaata naan. Malasing ma ga kling fazaus naan kuniinaan sunum. Ga yazei zaait naandi adu dina rasin naan pana a dorang lamaraam.”

³¹ Ubina dauran di waambazof a dorang sin a waamua laba zin naandi. Di zaxot Pol ma di waan faraxai wana naan labung angkanaan ma di waan la bina laba Aantipaattris. ³² A raan lamuraana, ubina dauran ina di zangas, di vataling ubina dauran pana amun os di waan faraxai wana Pol xula bina laba Sesaria. Ma ubina dauran ina di zangas di uli xula vaal zin naandi. ³³ Araan ubina dauran pana amun os di balas Sesaria, di lis a waambaar ina xa dador vaamaravas sin a waamua Feliks ma di lis Polla mitna. ³⁴ A waamua zin a gaapman ka vakot a waambaar angkanaan ma xa iaari zin Pol adu naan inifaa. Pol xa xis naan adu naan in Silisia. ³⁵ Ma naan ka vazei Pol malasing kari, “Gana langarin a dorang sunum la notaan ubina di vakor nua wana dorang, dina balas.” Lamur xa vazei aubina di rataamaai xaaul wana non angkanaan, kuna dina zaxot Pol xula rumaaf lamaskana a vaal angkanaan, adi vaal daxa zin Erot, ma amun tuxaaul dina raamaai xaaul wana naan.

24

Amun Judaa Di Varur Pol Wana Dorang Lama-rana Feliks

¹ Lamuraana a raan ka watmit, a waamua zin amun pris faakdul, aizina Aananiaas ka waan Sesaria varaxai wana azanon paamua zin amun Judaa, ma aza rapti mazam iwana lus, aizina xanaan Tetalas. Di pitfiaat amun dorang naadi vakorang Pol zin a waamua zin a gaapman Feliks. ²⁻³ Feliks ka viring falbis Pol xu lamaskana a rumaaf angkanaan ma Tetalas ka varumara a dorang sina malasing kari, “A waamua laba

Feliks! A vaaxatkatangang sunum pana maam ka vaziaar vatalamin maam lamaskana a luaai wana a notaan baraaf ma nua gu ra vawaal aubina zimaam pana waafatokang amun saan ka varas ina waamua xawit na izi daxa. Pana amun saan angkanaan, lamun pop faakdul ma lamaskana amun lan faakdul, maadi wisfaadaxa mase zunum. ⁴ Kawit ga saxot gana varalil nua wana a dorang surugu singsaxai be ga maainung adu guna langarin anan dorang mumut simaam faraxai wana a matmalabuk iwana mainovang.

⁵ Maadi tangin adu a rapti angkari xat faxanaat amun maravanang. Ma xat faramaraat amun faropang lawalau amun Judaa di iziar varawuk lamun non faakdul ila pira angkari. Ma naan a waamua zin a lemlem taksaat di vakilaan Naazarin. ⁶⁻⁷ Ma xa saxot kana vamitikaai a vaal xoxok, ma maadi zaraak naan.* ⁸ Ma tamon guna iaari zin a rapti angkari wana amun saan maadi vakor naan pana guna tangin adu a dorang simaam ka vaaratunaan.”

⁹ Ma amun Judaa di vawaal a dorang sin Tetalas adu a dorang angkanaan ka vaaratunaan.

Pol Xa Xis A Dorang Sin Amun Judaa Lamarana Feliks

¹⁰ Feliks ka maranaak Pol xuna naan kana dador ma Pol xa piaat naako, “Ga rexaazin adu

* **24:6-7** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Maadi saxot adu maadina rasin naan pana aikilizang malasing be amun Lus simaam ka piaat. Singsaxai a waamua Lisiaas faraxai wana ubina dauran sina di balas simaam ma di zaxot pizin naan siaana maam. Ma Lisiaas ka piaat simaam adu maadina varur Pol wana dorang lamaraam.

nua gui klis a dorang simaam amun Judaa wana maariaas ka varas faanong. Malasing ma ga nanam kuna xis faulinang a dorang sin naandi iriat la maraam. ¹¹ Kat faraxas nua nanga guna tangin paxot adu wana vazangaafllu ma urua- iang a raan ka vaanong nia ga waan Jerusalem kuna lotuiang pana Nakmai. ¹² Singsaxai amun Judaa xawit di tangin nia varaxai wana taxazak adu maadi varuaas iaa lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, o adu ga varamaraat ainaxam- ang sin ubina lamaskana amun faal a maainun- gang sin naandi o ta non lamaskana a bina laba angkanaan. ¹³ Malasing ma xawit nat faraxas dina vatangin adu a dorang kanaan naadi vakor nia wana xa vaaratunaan.

¹⁴ Ga piaat faratunaan sunum adu nia gat lotu zin Nakmai zin amun kulmua zimaam malasing kari: Gat falos a Lan sin a Piran. Singsaxai naandi di ipiaat adu awat lotu vaagit. Singsaxai nia ga inaxam paazaai wana amun saan faakdul lamaskana dorang di varaar vating lamaskana amun Lus sin Moses ma lamaskana amun fararang sin amun profet. ¹⁵ Nia ga inaxam simbang pana Nakmai malasing be ubina angkari iriat, maam faakdul maadi inaxam paazaai adu Nakmai xana varamaraat faulin aubina vaakdul ziaana maatang, aubina di tak ma aubina raksaat. ¹⁶ Malasing ma gai gut bulaai xuna a maskaagu xana rauxin ainaxamang ka maravas lamarana Nakmai ma lamarana aubina.

¹⁷ Ga ra vataling Jerusalem pana azanon maari- aas ma mur ga uli wat kuna lizang azanon ta- lazang sin aubina zurugu di izi gogof ma xuna

lizang amun talazang sin Nakmai. ¹⁸ Ma araan naandi di wat surugu lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, nia ga ninis faanong lamarana Nakmai. Kawit ta ubina xa varas di iziar varaxai wana nia ma xawit saait ga mangat faraxai wana taxazak lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok. ¹⁹ Singsaxai azanon Judaa ila provins Esia, di iziar lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok laraan angkanaan. Kana daxa tamon naandi nanga dina wat tur lamaraam ma dina dador tamon di rauxin ta dorang kuna vakorang nia. ²⁰ Ma tamon kawit, iaak ka daxa ubina angkari di irur iriat taning dina pitffaat aze ramun saan taksaat naadi tangin pana nia la raan angkanaan nia ga ra rur lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa. ²¹ Azaan azaxai be ga irur wana xa malasing kari: Ga viraai laba la raan angkanaan ga irur lamarana naandi ga piaat malasing kari, ‘Naagu varur nia wana dorang taning panaze ga inaxam paazaai adu Nakmai xana varamaraat faulin naandi ina di maat faanong.’”

²² Feliks ka rat langarin a dorang ka varas pana a Lan sin a Piran. Naan ka vanong a dorang naako, “Gana langarin kaarik laxo a dorang kari lamur. Ma araan a waamua laba zin ubina dauran Lisi-aas kana balas, gana lis aikilizang surugu wana dorang sinim.” ²³ Naan ka dador dikdik sin a waamua zin amun dauran adu amun tuxaaul dina raamaai xaul wana Pol, singsaxai azanon taan dina rudaxain naan kana vataling a rumaaf sina varaxai wana a ruxaaul zina ma dina rudaxain saait amun paasaxo zina dina wat talaas naan pana amun saan naa izi gogof pana.

Pol Xa Rur Lamarana Feliks Ma Daarusila

²⁴ Lamuraana azanon taan, Feliks ka wat balas faraxai wana taak sina Daarusila. Naan a ravin Judaa. Feliks ka fazein Pol xana albis ma Pol xa dador wana ainaxam paazaaiang pana Iesu Kaarisito ma naan ka langarin. ²⁵ Araan Pol xa dador wana a matmalabuk ka tak, ma a matmalabuk iwana vadikdikang nua ziaana amun sasaxotang taksaat ila winpin ma a raan aikilizang sin Nakmai xana klis aubina vaakdul, Feliks ka maraaut ma xa vazei Pol naako “Kat faraxas kalaak. Gana viring luk kaarik laxo nua tamon gana rauxin ta marapalau.” ²⁶ Feliks ka saxot Pol xana lis funfunin ta wulwulang sina xuna vamilu-aarang naan malasing ma xai kilaai vaavaras kun Pol ma xai dador zina.

²⁷ Lamuraana a maariaas urua xa vaanong Pokiaas Festus ka zuruk a kiaana Feliks malasing a waamua zin a gaapman ila provins angkanaan. Singsaxai Feliks ka saxot kana vananam amun Judaa malasing ma xa luaa psin be Pol lamaskana a vaal a vaamaazikang.

25

Pol Xa Rur Lamarana Festus

¹ Festus ka balas la provins angkanaan ila bina laba Sesaria. Lamuraana a raan urul xa vaanong, ka ramaraat inaan ma xa wa balas Jerusalem.

² Inaan amun pris laba ma amun paamua zin amun Judaa di wat lamarana Festus ma di lis a dorang iwana vaakarang pana Pol. ³ Naandi di maainung fzaus Festus kuna naan kana giu azaan daxa aaxan naandi. Di saxot adu naan kana kilaai xun Pol xana wat Jerusalem. Avuna

di pis tasin fanong a dorang faraxai wana azanon tawarak adu dina zikamin naan ma dina zop famaata naan araan kana zangas la lan.

⁴ Ma Festus ka xis naandi malasing kari, “Pol xa iziar la vaal a vaamaazikang Sesaria. Ma faasilik ka nia nanga gana uli xun Sesaria. ⁵ Naaguna kling tazanon paamua zinim kuna dina wat faraxai wana nia xun Sesaria xuna dina rasin a dorang pana a rapti angkanaan, tamon naagu naxaam adu naan ka ra giu vanong tazaar ka raksaat.”

⁶ Festus ka iziar varaxai wana naandi wana a raan ka wizik tul o xa zangaafu, ma xa uli xun Sesaria. A raan lamuraana naan ka iziar wana aikilizang ma xa kilai xun Pol xuna xana wat tur lamarana. ⁷ Araan Pol xa balas, amun Judaa ina di ra wat Jerusalem di wat tur varaxulin naan ma di rasin amun dorang dikdik ka varas pana naan. Singsaxai naandi xawit nat faraxas dina vabalos la maravas adu a dorang kanaan sin naandi xa vaaratunaan.

⁸ Ma Pol xa dador xol naan naako, “Kawit ga kawin tazaar pana amun lus sin amun Judaa, o a vaal xoxok sin naandi o Siza.”*

⁹ Festus ka saxot adu xana vananam amun Judaa, malasing ma naan ka iaari zin Pol naako, “Malasing faa, gu saxot guna waan ikula Jerusalem ma guna wa rur lamaraagu ikula lalozang a dorang kanaan naadi vakor nua wana?”

¹⁰ Ma Pol xa xis naan naako, “Gai rur xari lamarana akin ikilizang amun lus sin Siza. La non

* **25:8** Siza naan a xalxaal in Rom ma amun kaantri vaakdul ina xa varop ma xa waramin naandi varaxai zaait pana Judia.

angkari be guna klis nia. Kawit ga giu varaksaat tazaar sin amun Judaa malasing nua nanga gu rexaazin fatalamin. ¹¹ Tamon ga ra giu varaksaat fanong tazaar ina xat faraxas pana nia gana maat, kawit ga bain a maatang. Singsaxai tamon a dorang kari naadi vakor nia wana xawit na vaaratunaan, kawit taxazak ka rauxin a burburaaiang kuna lizang nia la mita naandi. Ga maainung adu Siza nanga xana klis nia.”

¹² Lamuraana Festus ka dador vaanong sin amun paamua iwana aikilizang sina, naan ka piaat malasing kari, “Nua gu maainung fanong Siza ma naari guna waan sin Siza.”

Festus Ka Iaari Zin A Xalxaal Aagripaa Wana Pol

¹³ Lamuraana azanon taan ka vaanong, a xalxaal Aagripaa varaxai wana Benis, di balas iaa Sesaria ma di wa ruzuaai iaa Festus ma di dador vaananam iaa zina. ¹⁴ Nandiaa di iziar iaa inaan pana amun taan ka varas, ma Festus ka dador vaamaravas sin a xalxaal wana Pol malasing kari, “Ka rauxin aza rapti iriat ina Feliks ka rasin naan la vaal a vaamaazikang ma xa waan fataling naan.

¹⁵ Araan ga waan Jerusalem, amun pris laba ma amun paamua zin amun Judaa di vakor naan pana a dorang ma di maainung nia xuna gana rasin a maravanang pana naan.

¹⁶ Singsaxai nia ga vazei naandi adu xawit a rataawuka dia in Rom kari wana lis palauang ta rapti la mita amun purua zina. Naan kana tabung dador varazuai xalaak faraxai wana a rapti xa varur naan pana dorang kuna xana dador xol naan pana a dorang kari di vakor naan pana.

¹⁷ Malasing ma araan ubina laba di balas iriat, kawit ga zimbang. A raan lamuraana bani, ga iziar wana aikilizang ma ga kilaai xuna zaxot falbizang Pol. ¹⁸ Ubina angkanaan di ramaraat puzaa xuna dadorang ma di vakor naan pana amun dorang. Singsaxai xawit di vakor naan pana amun saan ina ga naxaam adu dina vakor naan pana. ¹⁹ Di varamakalaai be varaxai wana naan lalozang a rataawuka lotu zin naandi nanga ma wana aza rapti xa maat faanong aizina xanaan Iesu, ina Pol xai kalin adu naan ka roro.

²⁰ Nia xawit ga maravas pana aze ra lan gana zuruk a dorang faaratunaan pana azaan angkanaan. Malasing ma ga maainung Pol xuna naan kana waan Jerusalem ma gana klis naan ikula. ²¹ Singsaxai Pol xa maainung adu naan kana iziar iriat lawaana vaaxatkatangang surugu xa ruaas Siza nanga xana langarin a dorang sina. Malasing ma ga vazei ubina dauran ma di xatkatong fatalamin naan ka ruaas gana kling naan ka waan sin Siza.”

²² Aagripaa xa vazei Festus naako, “Ga saxot nia nanga gana langarin a dorang sin a rapti angkanaan.” Ma Festus ka xis naan malasing kari, “Lamaf guna langarin a dorang sina.”

Pol Xa Rur Lamarana A Xalxaal Aagripaa

²³ Malasing ma a raan lamuraana, Aagripaa nandiaa Benis di mamaaus iaa wana amun marapi zin nandiaa xa marmari daxa mase ma di wat balas iaa. Ma aubina di lis adi varanopang sin nandiaa. Di albis iaa lamaskana a non iwana aikilizang faraxai wana amun paamua zin ubina

dauran ma ubina laba ila bina laba angkanaan. Ma Festus ka kilaai xuna zaxot falbizang Pol.

²⁴ Ma Festus ka piaat naako, “A xalxaal Aagripaa ma nim faakdul naagu iziar iriat faraxai wana dia taning. Naagu raamin a rapti angkari! Amun Judaa vaakdul iniat Sesaria ma in Jerusalem saait di lis a dorang surugu wana naan. Dit firaai dikdik adu naan kawit kaarik nat faraxas kana izi roro. ²⁵ Singsaxai nia xawit ga tangin tazaar naa giu varaksaat kuna naana maat saxot. Ma naan nanga xa maainung adu Siza xana langarin naan malasing ma ga saxot adu gana kling naan ka waan Rom.

²⁶ Singsaxai ga zaleng ta dorang kuna fazei vaamaravas pana a raan gana farar waan sin a waamua zin dia Siza. Malasing ma ga zaxot fawat naan lamarana nim faakdul ma lamaraam a xalxaal Aagripaa xuna lamuraana naagu langarin fanong a dorang faaratunaan pana naan, nia gana rauxin a dorang kuna varaarang. ²⁷ Ga piaat malasing kari wanaze xawit na tak pana gana kling palau taxazak kat simbong a raan sina xuna klizang naan ma xawit ta dor vaamaravazang pana amun dorang naadi vakor naan pana.”

26

Pol Xa Xis A Dorang Lamarana Aagripaa

¹ Aagripaa xa vazei Pol naako, “Ga lis a rudaxiang kuna guna dador xu nua nanga.”

Pol xa raba naandi wana a mitna ma xa varumara a dorang sina naako, ² “A xalxaal Aagripaa,

ga naxaam adu xa daxa wana nia ga wat tur lama-raam taning ma gana xis amun faakarang faakdul zin amun Judaa. ³ Ma xa daxa mase zaait panaze nua gu rexaazin fatalamin amun tataawuk faakdul zin amun Judaa ma amun faramangatang ka iziar lawalaua naandi. Ga maainung nua adu guna zimbong fatalamin nia ma guna langarin a dorang surugu.

⁴ Amun Judaa vaakdul di rexaazin fatalamin a roroiang surugu la bina zurugu vaatak ma Jerusalem saait araan nanga ga nalik mumut ma xa ruaas taning. ⁵ Naandi di rexaazin nia vaabung baraaf faanong ma xat faraxas dina pitfiat adu a dorang pana nia xa vaaratunaan tamon naadi saxot. Naandi di rexaas adu nia ga ra iziar lamaskana amun Faarasi, aza lemlem iwana a lotu zimaam ina dit falos fatalamin mase amun Lus sin Moses.

⁶ Ma naari gai rur xari wana aikilizang panaze gat simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Nakmai adu naan kana waambazof a xalxalang sina naa ra giu zin amun kulmua zin dia.*

⁷ Amun patbung sin dia xa zangaafu ma urua, dit simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Nakmai xuna waambazovang a xalxalang kanaan pana naandi, la notaan angkanaan saait dit faamuzas paan bulaai zina lawaanaas ma labung. A xalxaal Aagripaa. Amun Judaa, aubina zurugu vaatak, di vakor nia wana a zimbongang a xalxalang kanaan! ⁸ Kunaze nim azanon kawit nat

26:5 Giu 23:6, Flp 3:5 * **26:6** A xalxalang kari adu Kaarisito xana wat. Ma Nakmai xa waambazof pana Iesu.

faraxas naaguna inaxam paazaai adu Nakmai xat faraxas kana varamaraat faulin aubina di maat faanong?

⁹ Mumua nia zaait ga naxaam adu gana giu amun saan faakdul xuna vapuruaiang aizina Iesu in Naazaret. ¹⁰ Nia ga giu amun saan angkanaan Jerusalem ma ga zuruk a burburaiang sin amun pris laba xuna gana rasin amala aubina ninis sin Iesu la vaal a vaamaazikang. Ma araan di zop famaata naandi, nia zaait gai rudaxa xuna dina zop famaata naandi. ¹¹ Amun taan ka varas ga wanpaan lamaskana amun faal a maainungang sin amun Judaa ma gat famazik naandi ma gai dikdik pana vangarinang saait naandi xuna dina bain Iesu. Ma wana adi maska raksaatang kanaan surugu wana naandi, gai los naandi xu lamun bina rawarak kawit in Judia xuna kawinang naandi.”

Pol Xa Xus Naan Ka Raamaai Vaakilan Pana Iesu La Lan

¹² Ma Pol xa piaat kaarik naako, “Ma wana azaxai iwana amun sangazang kari, ga zangas paan Daamaaskas pana a burburaiang ma a dor rudaxaiang sin amun pris laba di lis surugu. ¹³ Inaan la lan angkanaan araan a marana iaas ka iziar vaatak labirua, ga raamin a maravas ka wilwilak dikdik puat ikula la lia, ma a wilaakna xa dikdik pana a wilaaka iaas. Ka wilaak faraxulin nia varaxai wana amun paliaanugu. ¹⁴ Maam faakdul maadi zu wizik paanaburut pana a pira, ma ga langarin a ling axazak ka wuk a linga bina Ibru zurugu naako, ‘Sol, Sol! Kunaze gut famazik

nia? Gut famazik nua nanga malasing be a dongki xai tuxin fadikdik amun kaakna wana a vang iaai a ngusna xa fangan!

¹⁵ Ma mur ga iaari zina ninaako, ‘Piran, nua nis?’

Ma a Piran ka xis nia naako, ‘Nia Iesu, ina gut famazik nia. ¹⁶ Singsaxai gu ramaraat ma gu rur. Naari ga balas faanong sunum la maravas kuna kalinang nua malasing a iaana kilaa-
iang surugu. Nua guna pitfiaat azaan angkari gu raamin pana nia taning sin azanon tawarak ma azanon saan saait gana vatangin sunum mur.

¹⁷ Gana zaxot faulin nua ziaana aubina zunum faatak amun Judaa ma ziaana aubina xawit amun Judaa. Naari gana kling nua xa waan sin naandi

¹⁸ xuna guna kaas amun marana naandi ma dina raamaai vaakilan. Ma guna urif naandi vataling a bungszuk kula maravas ma vataling a dikdikang sin Saatan ma dina wat sin Nakmai ma dina in-axam paazaai wana nia. Malasing ma Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi ma dina rauxin a non aaxan naandi lawalau aubina ina Nakmai xa vaninis naandi avuna wana ainaxam paazaaiang pana nia.’”

Pol Xa Pitfiaat A Vaamuzazang Sina Malasing A Aaposal

¹⁹ Pol xa piaat kaarik naako, “Malasing ma a xalxaal Aagripaa, nia xawit ga naxaam pizin a rataamaaiang kanaan ka wat ikula la lia. ²⁰ Ga tabung fazei xalaak sin amun Judaa in Daa-
maaskas ma mur zin naandi Jerusalem ma lamun non faakdul zaait in Judia, ma lawalaua naandi zaait kawit amun Judaa. Ga fazei adu naandi

dina inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma dina los Nakmai. Ma dina giu amun faamuzazang kuna vatanginang adu di inaxam taawuk faanong. ²¹ Naan a vuvuna xari ma amun Judaa di zaraak nia la rabaraau ila vaal xoxok ma di saxot adu dina zop famaata nia.

²² Singsaxai Nakmai xa rat fawaal nia xa ruaas la raan angkari taning. Malasing ma gai rur iriat ma ga pitfiaat a dorang faaratunaan lamarana nim faakdul, aubina laba varaxai wana aubina xawit ta iza laba zin naandi. A dorang surugu xat faraxas be wana a dorang sin amun profet ma zin Moses di piaat adu amun saan angkari xana balas. ²³ Naandi di piaat adu a Mesaaia xana vazaak a maazikang ma naan kana rama-raat puli wana maatang paamua wana aubina vaakdul xuna xana pitfiaat a lan pana a maravas sin Nakmai zin aubina zina amun Judaa ma zin aubina xawit amun Judaa.”

²⁴ Pol xai dador nanga ma Festus ka xupkup la waatna naako, “Pol! Gu rabanat, adi mazamang sunum ka vabaabaa mase nua.”

²⁵ Pol xa xis naan malasing kari, “A piran Festus! Nia xawit ga rabanat. A dorang kari zurugu xa vaaratunaan ma xawit na baabaa. ²⁶ A xalxal xa rexaazin amun saan angkanaan pana Iesu ma nia xawit ga maraaut pana dadorang sina. Ga rexaas faanong adu naan ka rexaazin amun saan faakdul angkanaan panaze amun saan angkanaan kawit na balas puat la non funfun. ²⁷ A xalxal Aa-gripaa! Malasing faa, gu inaxam paazaai wana

amun dorang sin amun profet? Ga rexaas nua gu inaxam paazaai wana!”

²⁸ Ma a xalxmaal Aagripaa xa iaari zin Pol naako, “Malasing faa, la notaan mumut angkari be guna plaas ainaxamang surugu xuna gana balas a rapti xa inaxam paazaai wana Iesu?”

²⁹ Ma Pol xa piaat naako, “La notaan ka but o la notaan barAAF, nia ga maainung Nakmai adu nua ma naandi vaakdul naari dit langarin nia taning, naaguna inaxam paazaai wana Iesu malasing nia, singsaxai xawit faraxai wana amun sen angkari.”

³⁰ Naanaan, a xalxmaal Aagripaa varaxai wana a waamua laba Festus ma Benis ma naandi ina di iziar varaxai wana naandi di ramaraat ma di waan. ³¹ Di tukbilak ma di piaat lawalaua naandi zaksaxai malasing kari, “A rapti angkanaan kawit na giu ta matmalabuk taksaat kuna naana maat saxot, o xuna xana iziar la vaal a vaamaazikang.”

³² Ma a xalxmaal Aagripaa xa piaat sin Festus naako, “A rapti angkanaan di lek familuaar naan, tamon ka lek pen maainung Siza xuna langarinang a dorang sina.”

27

Ubina Dauran Di Zaxot Pol Xun Rom

¹ Di lis a dorang kuna maadina zaal waan Itali. Ma di zaxot luk Pol varaxai wana azanon ubina di vazaak a vaamaazikang ka waan sin a waamua zin azangaafu varazuai ubina dauran in Rom, aizina xanaan Julius. Naan aza waamua zin ubina dauran di vakilaan naandi adu, “Ubina dauran sin a xalxmaal laba in Rom.” ² Maam faraxai wana Pol maadi xawaas a sip la bina Aadramaatiaam

ma a sip angkanaan ka nimniman ka xuna zaal waanang lamun non ka iziar laxon la provins Esia, ma maadi waan ka. Aaristaakas, naan ila bina laba Tesalonikaa la provins Maasedonia, naan ka saxat faraxai wana maam.

³A raan lamuraana, maadi xozaraai la bina laba Saaidon. Julius ka daxa wana Pol ma xa rudaxain naan ma xa wa raamin amun paasaxo zina ma naandi di ralaas naan pana amun saan naa izi gogof pana. ⁴Maadi ramaraat ma maadi zaal vataling kaarik a non angkanaan ma maadi zaal waan lamuraana a xurunuza Saaipras, panaze a maaliu xa taaif dikdik puat pana maam. ⁵Araan maadi vataling Saaipras ma maadi kas buaak a laman gafeu la uru non laba Silisia ma Paamfilia, maadi balas la bina laba Maairaa la non laba Lisiaa.

⁶Inaan a waamua zin ubina dauran ka langarin adu aza sip in Aaleksendriaa xana zaal waan Itali. Malasing ma naan ka rasin maam laaxur wana a sip angkanaan. ⁷Maadi valaau mumut pana amun taan ka varas, ma xa lagaf pana maam maadina xozaraai la bina Kinidaas. Ma a maaliu xawit na luaa maam maadina los a lan maadi saxot maadina los panaze xa taaif faatak puat pana maam. Malasing ma maadi zaal vaatak kula tora xurunuza Krit, kawit lawalaa wana a non in Saalmoni. ⁸Ka lagaf pana maam malasing ma maadi zaal lapaara xon, ma maadi balas laza non di vakilaan A Xutaaiia Zawai Daxa. Kawit na lawalaa wana a bina laba Laasiaa.

⁹Amun taan ka varas ka vaanong palaau vaanong. Ma xa lagaf pana maam maadina zaal, wanaze lamuraana a raan laba zin Nakmai xuna

valvaalang pana vanganang ka vaanong ka, ma a flan iwana a maaliu xa balas ma a raas ka varop marazaat. Malasing ma Pol xa dador naknakaai zin naandi naako, ¹⁰“Naam ubina, ga raamin adu a zangazang kari zin dia xana balas taksaat mase. Adi maravanang kana balas pana amun saan sin dia ma wana a sip saait ma wana a roroiang sin dia zaait.”

¹¹ Sing saxai a waamua zin ubina dauran ka valos a dorang sin a rapti ina xa vutfut a sip angkanaan ma zin damana a sip saait ma xawit saxo na valos a dorang sin Pol. ¹² A xutaaia zawai xawit na daxa wana a sip kana iziar inaan pana amun flan angkanaan iwana maaliu. Malasing ma amala zin naandi wana sip di naxaam adu maadina zaal vaatak kun Finiks tamon kat faraxas. A xutaaia zawai angkanaan in Krit ka iziar vunfun pana a maaliu ma maadina iziar inaan pana amun flan iwana maaliu.

Adi Maaliu Xa Balas

¹³ Araan anan maaliu i nana raas ka taaif, ubina di naxaam adu aze razaan naadi saxot kari xa balas. Malasing ma di urif fauzaa a aangga laaxur ma di zaal lapaara xon ila xurunuza Krit. ¹⁴ Sing saxai xawit faabung baraaf adi maaliu dikdik ka ramaraat ma xa taaif pizik paanaburut la xurunuza. Dit fakilaan adi maaliu angkanaan pana maaliu ila non a iaas kai laak pana. ¹⁵ Ka taaif dikdik pana a sip angkanaan ma a sip kawit nat faraxas kana valaau zuaai a maaliu angkanaan. Ubina dit faamuzas pana sip di urif fakabaal a sel iwana a sip ma maadi luaa psin lis sin a maaliu ma xa kaais lalos a maaliu.

¹⁶ Maadi zaal vunfun la tora xurunuza mumut Kaauda. Ka lagaf mase wana maam maadina urif fawat a xaleu iwana sip laaxur wana sip. ¹⁷ Ma di vazaak fauzaa a xaleu angkanaan laaxur ma di vasingin fawizik amun iaarus lawaana sip ma di pis fating a sip angkanaan pana amun iaarus laba. Di maraaut panaze dina put falau uzaa laaxur wana amun paatazaar a xon in Siratis. Malasing ma di vakabaal vawizik azaan ina xat falaxor a sip tuua xana valaau vazaaus la raas ma di luua a sip ka kaais pana a maaliu. ¹⁸ A maaliu ma rof kai wit fadikdik a sip malasing ma a raan lamuraana di zuruk azanon saan ka varas laaxur wana a sip ma di psin fawizik nana raas. ¹⁹ A varulang a raan kaarik di psin fawizik amun saan iwana vaamuzazang pana sip ku nana raas. ²⁰ Pana amun taan ka varas kawit maadi raamin a iaas ma amun patpada. Ma a maaliu xai taaif dikdik nanga ma maadi naxaam adu maam faakdul xawit nat faraxas maadina roro.

²¹ Lamun taan angkanaan, aubina xawit di van-gan. Naanaan Pol xa rur lamarana naandi ma xa piaat naako, “Ubina, tamon naagu lek falos a dorang surugu ma naagu wen tamaraat Krit ma naagu zaal wat iriat, naagu lek pen fasuin a raan taksaat ma naaguna wen pizin amun saan ku nana raas. ²² Singsaxai naari ga maainung nim naaguna dikdik! Kawit taxazak sinim kana maat, singsaxai a sip be xana vaanong faakdul mase. ²³ Labung a aangelo zin Nakmai xa balas surugu. Nia zin Nakmai ma gat faamuzas ku naan. ²⁴ Ma a aangelo xa vazei nia malasing kari, ‘Pol! Tuua gu maraaut. Guna rur wana aikilizang

lamarana Siza. Ma Nakmai lamaskana daxaiang sina wana nua xa rudaxa vaanong adu naandi vaakdul laaxur wana a sip dina roro.’ ²⁵ Malasing ma nim faakdul ubina naaguna dikdik panaze nia ga inaxam paazaai wana Nakmai adu naan kana waambazof amun saan malasing be naa ra piaat fanong surugu. ²⁶ Singsaxai a maaliu xana urif fazou a sip ku laxon laza xurunuza.”

A Sip Ka Tuxin Naan

²⁷ Labung iwana a vazangaafllu ma urulavaatang a raan, a maaliu nanga xat fazaak maam nana raas Aadriaatik.* La xuxuna suk ubina dit katkatong a sip di naxaam adu maadi zaal xa lapaara xon. ²⁸ Malasing ma di psin fawizik a iaarus amun faakatang ka iziar wana ma maadi tangin adu a dulukang iwana raas kat faraxas pana a mita xa zangaafllu vaaralavaat ka wizik paanaburut. Lamur vaamumut naadi vakot kaarik ma di tangin adu xa zangaafllu vaarul. ²⁹ Di maraaut adu a sip kana put tuxin naan pana amun faat. Malasing ma di psin a aangga urulavaat lamuraana a sip ma di maainung sin amun nakmai zin naandi xuna a bina xana raan.

³⁰ Ubina dit katkatong a sip di naxaam adu dina valaau vataling a sip. Di rasin fawizik a xaleu nana raas ma di vaagit adu dina vakabaal vawizik azanon aangga waamua wana a sip angkanaan. ³¹ Singsaxai Pol xa vazei a waamua ma ubina dauran sina naako, “Tamon ubina dit katkatong a sip dina wen iziar iriat laaxur wana a sip, nim

* **27:27** A non taas angkari taning aubina di vakilaan adu a non taas iwana Raas Mediterenian.

naaguna wen toro.” ³² Malasing ma ubina dauran di kip pizin a iaarus ina xa roting a xaleu ma xa kaais fataling a sip.

³³ A iaas naako xana zarawilak ma Pol xa vazei vadikdik naandi vaakdul xuna dina vangan. Naan ka piaat malasing kari, “Naagu ra inaxam farvaras ma naagu ra izi walaau wana a raan ka zangaafllu ma urulavaat ma lamun taan angkanaan kawit naagu ra iaan tazaar. ³⁴ Naari ga maainung nim naaguna vangan kuna a vanganang kana vawaal nim, kuna xawit taxazak sinim kana milung. Ma xawit ta nan fur la waata nim kana zu.” ³⁵ Lamuraana xa piaat azaan angkanaan, ka zuruk a raraba ma xa wisfaadaxa zin Nakmai lamarana naandi vaakdul ma naa biaak ma xa ramaraat ma naa iaan. ³⁶ Naandi vaakdul di zuruk a dikdikang pana a dorang sin Pol, ma naandi zaksaxai di zuruk a vanganang ma di vangan. ³⁷ Aubina vaakdul wana a sip ka zangaafllu varazuai urua ma azangaafllu xa wizik urua ma xa wizik saaxa. ³⁸ Lamuraana naandi di vangan maazur vaanong, di psin amun wit ku nana raas kuna a sip kana mamaraxas.

³⁹ Araan a bina xa raan, ubina dit katkatong a sip kawit di raamin fakilaan a xurunuza angkanaan. Singsaxai di raamin aza xutaaiia zawai varaxai wana axon ma di naxaam adu dina valau uzaa wana a sip inaan laaxur laxon tamon kat faraxas. ⁴⁰ Malasing ma di ruk pizin amun iaarus iwana amun aangga ma naadi luaa psin. Ma la notaan angkanaan saait di akpaat amun iaarus ina naadi pis fatingang a stia iwana a sip. Mur di rasin fauzaa a sel la muna sip kuna a maaliu xana wif a sip ma xana zaal vaatak ku

laxon. ⁴¹ Singsaxai a sip ka valaau waan la waata zaar axon ma a muna sip ka wa iziar wara. A dikdikang iwana a rof ka buaak faamimidi a mu-raana sip.

⁴² Ubina dauran di saxot adu dina zop famaata ubina di vazaak a vaamaazikang kuna dina wen kakas ku laxon ma dina valaau. ⁴³ Singsaxai a waamua zin ubina dauran ka saxot Pol xana roro malasing ma xa dador xol naandi adu tuaa dina giu malasing kanaan. Naan ka kling aubina ina di rexaas pana kakazang ma di fida vataling a sip ma di kakas ku laxon, ⁴⁴ ma naandi vaakdul ina xawit nat faraxas dina kakas, di los naandi wana uvang palaang o uvang saan ka ralaput pana a sip. Ma wana a lan angkanaan maam faakdul maadi balas daxa laxon.

28

Pol Xa Iziar Maaltaa

¹ Maadi balas daxa ipaa laxon ma aubina in-inaan di vazai maam adu aizina a xurunuza angkanaan Maaltaa. ² Di vawaal vatalamin maam. A daavur xa uzan ma maadi milaatus marazaat. Di sung axaiaf ma di ruzuaii vatalamin maam faakdul.

³ Pol xa iot luk a bala vaavian ma naa rasin pana axaiaf ma a zizi xat karaat famaata axazak ka valau tukbilak siaana a lagavang iwana axaiaf ma xa karat la mita Pol ma xa rokaai wana. ⁴ Aubina ila xurunuza angkanaan di raamin a zizi xa rokaai la mita Pol ma di piaat sin naandi zaksaxai malasing kari, “Iaak a rapti angkari xai zop famaata palau ubina, wanaze a ravin nakmai aizina Axazak Iwana Xizang Amun Matmalabuk Taksaat kana

wen luaa naan kana roro naapalaau xawit na maat nana raas.”⁵ Sing saxai Pol xa xalawirin pizin a zizi angkanaan ku lamaskana axaiaf ma xawit tazaar taksaat na balas sina.⁶ Aubina di zimbang adu a mita Pol xana vangat o naan kana zu ma xana maat. Sing saxai lamuraana di zimbang faabung baraa ma xawit di raamin tazaar taksaat na balas sina, di plaas a inaxamang sin naandi ma di piaat adu naan a nakmai.

⁷ Ka rauxin a non sin a waamua laba ila xurunuza angkanaan ka iziar vaasilik faamumut. Ma aizina a waamua angkanaan Paablias. Naan ka ruzuaai maam ma xa zaxot maam kula vaal zina ma xa xatkatong fatalamin maam malasing amun topuran pana a raan urul.⁸ Ma damana Paablias ka itate la wina iban. Naan ka gias pana a winlagaf ma a xuvalaau. Pol xa albis lamaskana a rumaaf sina ma xa maainung pana naan ma xa rasin uru mitna laaxur wana naan ma xa vira naan.⁹ Lamuraana a zaan angkanaan ka balas, aubina rawarak ila xurunuza angkanaan ina di gias di wat, ma Pol xa vira naandi.¹⁰⁻¹¹ Di vatangin adi varanopang laba wana maam ma di ralaas maam pana amun talazang ka varas. Maadi iziar a flan urul inaan. Ma araan maadi nimniman kuna maadina zaal, di rasin amun saan aaxa maam laaxur wana a sip, amun saan kuna vawaalang maam pana zangazang simaam.

Pol Xa Ramaraat Maaltaa Xun Rom

Naanaan maadi ramaraat ma maadi zaal wana a sip ila bina laba Aaleksendriaa ina di tok a laklagai uru lua* la muna. A sip angkanaan

* **28:10-11** Nandiaa uru naat aza nakmai zin amun Grik aizina Zeus.

ka ra iziar la xurunuza angkanaan pana amun flan iwana maaliu. ¹² Maadi balas la bina laba Siraakius ma maadi iziar inaan pana a raan urul. ¹³ Maadi ramaraat inaan ma maadi zaal xaarik ma maadi balas la bina laba Regium. La raan lamuraana a maaliu daxa xa balas malasing ma maadi ramaraat inaan ma maadi zaal. Ma la raan lamuraana xaarik maadi balas la bina Putioli.

¹⁴ Ma la non angkanaan maadi tangin azanon ubina di inaxam paazaai ma di maainung maam ma maadi iziar varaxai wana naandi wana a raan ka wizik urua. Ma mur maadi balas la pira in Rom. ¹⁵ Aubina di inaxam paazaai inaan di langar adu faasilik maadina balas ma di wat. Naandi di ramaraat puat la bina di vakilaan A Non A Vaangurang Sin Aapius ma la bina di vakilaan A Vaal Urul Zin Amun Ropuran ma di wat fasuin maam la lan. Araan Pol xa raamin naandi xa wisfaadaxa zin Nakmai ma ainaxamang sina xa dikdik kaarik.

Pol Xa Vasuin Amun Judaa La Bina Laba Rom

¹⁶ Araan maadi balas la bina laba Rom, a gaapman ka rudaxa adu Pol xana iziar naansing ma aza rapti dauran kana raamaai xaaul wana naan.

¹⁷ Lamuraana a raan urul Pol xa viring fatu amun paamua zin amun Judaa. Di balas fatu ma Pol xa vasei naandi naako, “Amun daazugu! Kawit ga giu tazaar ka raksaat pana aubina zin dia o lalozang a rataawuk amun kulmua zin dia. Singsaxai di zaraak nia Jerusalem ma di lis nia la mita ubina in Rom. ¹⁸ Ma naandi di iaari wukpuxaai zurugu ma di saxot adu dina vamiluaar nia wanaze di tangin adu nia xawit ga giu tazaar ka raksaat kuna gana maat saxot.

¹⁹ Singsexai amun Judaa xawit di saxot adu dina vamiluaar nia. Malasing ma azaan angkanaan ka vaxalxaal nia ma ga maainung adu gana rur lamarana Siza xuna naan kana langarin a dorang surugu. Ga giu malasing kanaan, kawit adu xuna gana vakor aubina zurugu vaatak pana ta dorang. Kawit. ²⁰ Malasing ma nia ga maainung adu gana raamin nim ma gana dador varaxai wana nim. Di pis nia wana sen angkari wanaze gat simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana axazak ina Nakmai xa ra xalxal adu xana zaxot faulin amun Israael.”

²¹ Naandi di xis naan malasing kari, “Maam nanga xawit maadi zুরুk ta waambaar xa wat Judia wana dor vaamaravazang pana nua. Ma xawit taxazak in Judia xa wat pana ta dorang o xa piaat ta dorang taksaat pana nua. ²² Singsexai maadi saxot adu maadina langarin ainaxamang sunum panaze maadi langarin adu lamun non faakdul aubina di dador wana a lemlem angkanaan nua gu iziar lamaskana xa raksaat.”

²³ Malasing ma di kalin aza raan faraxai wana Pol ma amala aubina di wat la raan angkanaan la vaal Pol xa raagul wana. Paanaraan gufguf ma xa ruaas labung naan ka akpaat aknaaza dorang pana a bikabar zin Nakmai xa waan sin naandi. Ka saxot kana plaas ainaxamang sin naandi wana a dorang lamaskana amun Lus sin Moses ma lamaskana fararang sin amun profet kuna dina inaxam paazaai adu Iesu naan a Mesaaia. ²⁴ Azanon sin naandi di inaxam paazaai

wana a dorang sina, singsaxai azanon kawit di inaxam paazaai.

²⁵ Di varamakalaai lawalaua naandi zaksaxai ma di ramaraat fataling Pol araan naan ka vanong a dorang sina malasing kari, “A Laklagaai a Raabu xa piaat faratunaan sin amun kulmua zinim la nguza profet Aaisaia naako,

²⁶ ‘Gu waan sin aubina angkanaan ma gu piaat sin naandi malasing kari,

“Naagunat langar singsaxai naaguna wen mazaam.

Naaguna rataamaai singsaxai naaguna wen taamaai vaakilan.”

²⁷ Avuna a maskana aubina angkanaan ka dikdik faanong,

ma xa lagaf pana naandi dina langar wana amun lingana naandi,

ma naandi nanga di ra bafkol amun marana naandi.

Taulaan dina raamaai wana amun marana naandi,

ma dina langar wana amun lingana naandi,

ma dina mazaam pana maskana naandi,

ma dina inaxam taawuk,

ma gana vira naandi.”

(Aais 6:9-10)

²⁸⁻²⁹ Ma Pol xa piaat saait naako, “Malasing ma ga saxot naaguna rexaas adu a dorang iwana zaxot faulinang aubina zin Nakmai xa waan fanong

sin aubina xawit amun Judaa. Naandi dina langarin.”*

³⁰ A maariaas urua vaakdul Pol xa raagul inaan la vaal angkanaan naa wulwul bulin ma xai ruzuaai aubina vaakdul di uwat kuna raaminang naan. ³¹ Naan ka fazei wana a bikabar zin Nakmai ma xa varaviraai zaait pana aizina a Piran Iesu Kaarisito. Ma xawit taxazak ka ruxol a vaamuza-zang sina ma naan kawit na maraaut araan ka dador.

* **28:28-29** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Lamuraana Pol xa piaat malasing kanaan, amun Judaa ina di waan fataling naan, dit faramakalaai dikdik mase lawalua naandi nanga.

A Dorang Daxa Zin Nakmai
The New Testament in the Nalik Language of New
Ireland Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long toples Nalik long Niugini

copyright © 2023 Wycliffe Bible Translators Australia

Language: Nalik

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-03-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Mar 2024 from source files dated 28 Mar 2024

42305cda-c6c8-512e-a277-ab36f573c0db